

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

KIRSI JAAKKOLA

Kuuntelukävelyllä kohti teosta

KUVATAITEEN TUTKINTO-OHJELMA, YAMK
2023

TIIVISTELMÄ

Jaakkola, Kirsi: Kuuntelukävelyllä kohti teosta
Opinnäytetyö, ylempi AMK
Kuvataiteen tutkinto-ohjelma
Helmikuu 2023
Sivumäärä: 87

Kuuntelukävelyllä kohti teosta on taiteellinen tutkimus. Tutkimuksessa selvitetiin, mitä kuuntelukävely on ja miten se muotoutuu taiteelliseksi työskentelyksi. Tutkimuksen tavoitteena oli hahmottaa, voiko kuuntelukävely olla teos.

Tässä laadullisessa tutkimuksessa taiteilija-tutkijan omat ennakoasetelmat, asiasta vähitellen kerääntynyt tieto ja tutkimukseen osallistuvien kokemukset muodostivat näkemyksen tutkittavasta aiheesta. Tutkimus nojasi näin ollen hermeneuttiseen tutkimusperinteeseen. Tutkimusaineistoa lähestyttiin osallistavien etnografisin menetelmin. Näin saatiin esiin tilannesidonnaisen kokemuksen kätkeytyvää tietoa havainnoinnin ja haastatteluiden kautta.

Taiteellisena tutkimusaineistona toteutettiin kaksi kuuntelukävelyä, jotka järjestettiin taiteen ammattilaisille ja verrokkiryhmänä muille kiinnostuneille. Tutkimus rakentui kuuntelukävelystä tutkimusmenetelmänä kirjoitettuun ja kuuntelukävelyyn läheisesti liittyvien elementtien avaamiseen. Näitä elementtejä olivat kävely, aistiminen, hiljaisuus, keskustelu, paikkasidonnaisuus ja kokemus. Tutkimuksessa taustoitettiin myös kuuntelukävelyyn liittyviä yhteisötaiteen ja esitystaiteen elementtejä ja tuotiin esille muutamia esimerkkejä taiteilijoista, jotka käyttävät kuuntelukävelyä omassa työskentelyssään.

Kuuntelukävely on sisältänyt jo sen äänitutkimukseen perustuvista alkuaajoista lähtien taiteellisia lähtökohtia. Kuuntelukävelystä on paljon erilaisia muunnelmia ja sitä käytetään sekä tutkimuksessa eri tutkimusaloilla ja taiteellisen työskentelyn välineenä. Taiteen kontekstissa kuuntelukävely on voimallinen työmuoto, joka avantgardististen taidesuuntausten jatkumon myötä sijoittuu olemukseltaan johonkin yhteisötaiteen ja esitystaiteen maastoon. Sen hetkelisyyteen ja ainutkertaiseen kokemukseen pohjautuva luonne tuo siihen osallistuville voimakkaan kokemuksen. Vaikka tämän tutkimuksen tulokset eivät suoraan tukeneet osallistujien kokemusta teoksen osana olemisesta, siitä kuitenkin puhuttiin teoksena. Kuuntelukävelyn teosluonne näyttäytyi performatiivisuudessa ja vaatii taiteilijalta päätöksen pitää sitä teoksena ja sanoittaa toiminta teokseksi. Tutkimus vahvisti käsitystä kuuntelukävelystä merkittävänä ja ainutkertaisena taiteellisen työskentelyn muotona, jolla on mahdollista luoda taidekokemus ja saada sellaista tietoa ympäröivästä, jota ei muilla keinoin ole saavutettavissa.

Avainsanat: taide, aistit, kokemus, yhteisötaide, kävely, kuunteleminen, taiteellinen tutkimus, kuuntelukävely

ABSTRACT

Jaakkola, Kirsi: On a listening walk towards the artwork

Master of Arts

Visual Arts degree programme

February 2023

Number of pages: 87

On a listening walk towards the artwork is an artistic research. The study explored what a listening walk is and how it takes shape as an artistic work. The aim of the study was to outline whether a listening walk can be a work of art.

In this qualitative study, the artist-researcher's own preconceptions, the gradually accumulated knowledge and the experiences of the research participants, formed a view of the subject under study. The study was therefore based on the hermeneutic research tradition. The research material was approached using participatory ethnographic methods. In this way, information hidden in the contextual experiment was brought to light through observation and interviews.

As artistic research material, two listening walks were carried out, which were organised for art professionals and as a peer group for other interested parties. The study was structured around listening walks as a research method and to open up elements closely related to the listening walks. These elements were walking, sensing, silence, conversation, site-specific and experience. The study also provided a background to the elements of listening-walking as a community and performance art and highlights some examples of artists who use listening walk in their artwork.

Since its beginnings in sound research, the listening walk has had artistic roots. There are many different versions of the listening walk and it is used both in research in various fields of study and as a tool for artistic work. In the context of art, the listening walk is a powerful form of work which, in the continuum of avantgarde art movements, is situated in a landscape of community and performance art. Its instantaneous and unique nature brings a powerful experience to those who take part in it. Although the results of this study did not directly support the participants' experience of being part of the work, it was nevertheless referred to as an artwork. The art of the listening walk was manifested in its performative nature and requires the artist to decide to consider it as an artwork and to picture the activity as an artwork. The study confirmed the notion of the listening walk as a significant and unique form of artistic work, which allows the creation of an artistic experience and the acquisition of knowledge about the world around us that cannot be achieved by other means.

Keywords: art, senses, experience, community art, walking, listening, artistic research, listening walk

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN KONTEKSTI	6
2.1 Opinnäytetyön tausta.....	6
2.2 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.....	8
2.3 Aineiston hankinta ja analysointi	9
2.4 Tutkimuskysymykset	10
3 KUUNTELUKÄVELY	11
3.1 Kuuntelukävely tutkimusmenetelmänä	11
3.1.1 Ääniympäristö ja äänimaisema	15
3.2 Kuuntelukävely taiteen kontekstissa.....	16
3.2.1 Yhteisötaiteen elementit	18
3.2.2 Esitystaiteen elementit.....	22
3.2.3 Kuuntelukävelyt taiteilijoiden työvälineinä	26
4 MISTÄ KUUNTELUKÄVELY ON TEHTY	28
4.1 Kävely.....	28
4.2 Aistiminen	31
4.3 Hiljaisuus	33
4.4 Keskustelu	37
4.5 Paikkasidonnaisuus.....	39
4.6 Kokemus	41
5 KUUNTELUKÄVELYT	45
5.1 Kävely 1.....	48
5.1.1 Keskustelu	49
5.2 Kävely 2.....	53
5.2.1 Keskustelu	54
5.3 Huomioita kuuntelukävelyistä	58
6 POHDINTAA	61
LÄHTEET.....	76
LIITTEET	82

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni käsittelee kuuntelukävelyä taiteellisen työskentelyn muotona. Taiteellisessa tutkimuksessani keskeistä oli selvittää, mitä kuuntelukävely on ja miten se muotoutuu taiteelliseksi työskentelyksi. Tutkimuksen tavoitteena oli hahmottaa, voiko kuuntelukävely olla teos.

Mielestäni kuuntelukävely on taidekentässä erityinen ja tutkimuksen arvoinen. Koen, että tämä opinnäyte toi tietoa kuuntelukävelystä pelkän tutkimusmetodin sijasta uudessa valossa taiteellisen työskentelyn muotona. Asiaan perehtyminen myös vahvisti omaa taiteilijaidentiteettiäni tämän työmuodon käyttäjänä.

Opinnäytetyön alussa esitin tutkimuksen taustoja omaan taiteelliseen työskentelyyni liittyen ja avasin tutkimuksen teoreettista viitekehystä taiteellisena tutkimuksena. Kerroin lisäksi käyttämistäni tutkimusaineistoista, joita ovat kuuntelukävelyyyn liittyvä tutkimus, muu kirjallisuus sekä kaksi tätä opinnäytetyötä varten toteutettua kuuntelukävelyä Jyväskylässä.

Kuuntelukävelyä tarkastelin ensin yleisesti tutkimusmenetelmänä. Toin esille myös kuuntelukävelyyyn liittyviä perustermistöjä ja niiden taustoja. Hahmotin seuraavaksi kuuntelukävelyä taiteen kontekstissa, sen yhteisötaiteellisia ja esitystaiteellisia elementtejä sekä nostin esille muutamia kotimaisia ja ulkomaisia taiteilijoita, jotka käyttävät kuuntelukävelyä omissa taiteellisissa prosesseissaan.

Aiemman kokemukseni perusteella ja tätä opinnäytetyötä varten pitämieni kuuntelukävelyiden pohjalta, toin esille muutamia keskeisimpiä kuuntelukävelyyyn liittyviä elementtejä. Niitä olivat kävely, aistiminen, hiljaisuus, keskustelu, paikkasidonnaisuus ja kokemus. Selvitin tarkemmin näiden jälkeen kahden Jyväskylässä pitämäni kuuntelukävelyn suunnittelun ja lähtökohdat sekä toin

esille molemmista ryhmissä koettua ja sanottua. Summasin kuuntelukävelyistä tekemiäni havaintoja yhteen omassa kappaleessaan. Lopuksi keräsin yhteen pohdintoja tausta-aineistojen ja kuuntelukävelyiden kautta saamieni tietojen pohjalta. Pohdinnassa esitän myös muutamia mahdollisia jatkomuunnelmia ja tärkeimpänä havaitsemiani askeleita päästä kohti ja lähemmäs kuuntelukävelyä teoksena.

2 OPINNÄYTETYÖN KONTEKSTI

2.1 Opinnäytetyön tausta

Opinnäytteenä tutkin oman taiteellisen työskentelyni yhtä tärkeää toimintamuotoa, kuuntelukävelyä. Tutustuin kuuntelukävelyyn muutama vuosi sitten ja kehitin siitä itselleni työskentelymuodon ollessani Taiteen edistämiskeskuksen työskentelyapurahalla vuonna 2017. Silloin havahtuin, että on olemassa työskentelymuoto, jota olen jossain muodossa käyttänyt taiteellisessa työskentelyssäni koko urani ajan kulkiessani soilla, metsissä, kaupungeissa ja monissa eri ympäristöissä työstäessäni ajatuksiani, tuntemuksiani ja teoksiani. Olen myös kehittänyt kuuntelukävelystä soveltamistapoja eri kohderyhmille. Olen toteuttanut kuuntelukävelyitä aikuisille ja lapsille eri konteksteihin sidottuina yhteisöllisinä tapahtumina. Niillä on ollut erilaisia tavoitteita riippuen paikasta ja yhteisöistä. Keskeistä on ollut kuuntelemiseen keskittyminen, havainnointi, kokemuksesta keskustelu ja koetun muulla tavoin työstäminen, esimerkiksi yhteiseksi teokseksi. Ne ovat toimineet myös materiaalina teoksilleni.

Taiteellisessa tuotannossani yleisemmin olen pohtinut erityisesti asuinpaikkani ympäröiviä ääniä; mistä äänet tulevat, miten ja milloin ne kuuluvat, miten ne vaikuttavat minuun ja muihin asukkaisiin. Asun ja työskentelen varuskuntakylässä, missä äänellinen ympäristö on aika ajoin hyvin voimakas, mutta samalla se on alueelle leimallinen ja monet ulkopuolisille hämmästyttäväkin herättävät äänet ovat asukkaille arkipäiväisiä. Äänien lisäksi havainnointini ympäristöön

on lähtökohtaisesti moniaistista ja äänen lisäksi kiinnitän huomiota tuntemuksiin. Varuskuntakylässä asuminen tarkoittaa konkreettisesti usein äänen myös fyysistä kokemista muun muassa maan värähtelynä ja talon rakenteiden liikkeenä.

Kuuntelukävelyitä pitäessäni olen havainnoinut, että tutussa elinympäristössä ympäröivät äänet arkipäiväistyvät. Hyvin nopeasti oppii sulkemaan pois aktiivisesta kuuntelusta suurimman osan äänistä. Joitakin ääniä oppii myös kaipaamaan ja nauttimaan niiden tunnistamisesta. Voimakkaassa äänimaisemassa äänet tai niiden puuttuminen vaikuttavat jollakin tavalla kaikkeen tekemiseen ja näkökulmaan, jolla katsoo maailmaa yleisesti. Kiinnostavaa on, millainen äänimaisema muodostuu, kun samaa ääniympäristöä tulkitsevat eri taustoista tulevat ihmiset.

Kuuntelemaan keskittyminen on kokemukseni mukaan erittäin hyvä keino ympäristön havainnoinnissa. Kuuntelukävely havainnollistaa ympäröivät äänet tietyllä hetkellä. Kuuluviin ääniin vaikuttavat kokemukseni mukaan muun muassa käveltävä reitti, korkeuserot, ryhmän liikkuminen ja äänenlähteiden etäisyydet. Kävelyn lopuksi olen keskustellut osallistujien kanssa kävelyn aikaisista kokemuksista ja tuntemuksista sekä kuulluista äänistä ja niiden merkityksistä. Lopuksi on voitu täyttää myös lyhyt kirjallinen tehtävä omiin ja yhteistyökumppaneiden käyttöön. Loppukeskusteluita olen myös toteuttanut työpajamuotoisina, jolloin tuloksena voi olla myös suoraan teosmainen lopputulos. Keskustelun lisäksi en ole kokenut välttämättömäksi toteuttaa mitään muuta, vaan keskustelu sinänsä on ollut riittävä. (Jaakkola, n.d.)

Pitämissäni kuuntelukävelyissä kävelyn pituus, alku- ja loppukeskustelut tai muut työpajamaisemmat toteutusmuodot olen suunnitellut aina kohderyhmä ja yhteisö huomioon ottaen. Kuuntelukävely on jokaiselle henkilökohtainen kokemus, mutta kuuntelukävelyn tekeminen ryhmässä tuo sille jaetun ja yhteisöllisen kokemuksen. Ryhmässä kuuntelu vaatii osallistujilta heittäytymistä tilanteeseen ja rohkeutta myös jakaa kokemuksensa. Äänet saattavat tuoda esiin muistoja ja myös puuttuvien äänien merkityksistä keskustellaan. Keskustelussa olen tuonut esille myös muiden aistien virittäytymistä; miten

kuunteleminen ja keskittyminen saa myös muut aistit valpastumaan. Ääniin suhtautuminen on hyvin henkilökohtaista ja tulkintoihin vaikuttavat muun muassa kuulijan omat arvot ja kokemukset. (Jaakkola, n.d.)

2.2 Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyöni on taiteellinen tutkimus. Taiteellisia tutkimuksia vuosia ohjannut filosofi Juha Varto (2020) näkee, että taiteellisen tutkimuksen luotettavuuteen, arvoon ja ymmärrettävyyteen on avainasemassa tekijän tieto ja taito. Tekijällä tulee olla myös kiinnostus jakaa kokemuksensa. Keskinäinen taito ja tieto ei tähän riitä, joten tässä taiteellisessa tutkimuksessa tavoitteena oli Varton vaatima ammattimaisuus ja erinomaisuus, jotta taiteellisen tutkimuksen lähtökohta edes täyttyy. Tutkittavan ilmiön tulee siis olla tutkimuksen arvoinen ja oma tietopohja, itseluottamus ja taiteellinen taso korkealla, jotta tutkittavan ilmiön etäännytyks ja jälleen palautus takaisin omaan olemukseensa, käytäntöön, mahdollistuu. (s. 15, 22–23, 93)

Taiteellinen tutkimus on osa laadullista tutkimusasennetta, jonka yleispiirteinä on merkitysten esiin saaminen. Tutkimusaiheen valintaan vaikutti henkilökohtainen kiinnostus tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tämä on leimallisesti laadullisen tutkimuksen piirre. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena yleisesti on psykologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen ilmiöiden ymmärtäminen, selittäminen, tulkinta ja soveltaminen. (Anttila 2006, s. 275–276)

Taiteellisen tutkimuksen tavoitteena voidaan pitää muiden tutkimusten tapaan tiedon tuottamista, taidon kehittämistä ja ymmärryksen lisäämistä maailmasta ja ihmisestä sen osana. Se edellyttää kokeilevaa ja tutkivaa asennetta, jonka lähtökodit ovat taiteellisessa toiminnassa (Varto, 2020, s. 22, 12–13.). Varton (2020) mukaan taiteellisen tutkimuksen erityisenä piirteinä on sen aistisuus; niin tutkimisen välineissä kuin tuloksissakin, sillä ”ihmisen suhde maailmaan tapahtuu aistisena” (s.19).

Opinnäytetyö sijoittuu hermeneuttiseen ajatustraditioon tutkittavan ilmiön hahmottamiseksi (Anttila, 2006 s. 481). Tutkimuskohteen, kuuntelukävelyn, hahmottaminen suorana taiteellisena toimintana avaa näkökulman dialogiseen tutkimusotteeseen, missä taiteilija-tutkijan omat ennakkoasetelmat, asiasta vähitellen kerääntyvä tieto sekä osallistujien kokemukset muodostavat ymmärrettävän kokemuksen ja mahdollistavat onnistuessaan uudet näkemykset. Hermeneuttisessa prosessissa tätä voidaan kuvata merkityshorisonttien yhtymisellä. (Anttila 2006, s. 556.)

Ilmiön yhteistoiminnallisen luonteen vuoksi oli luontevaa nojata aineiston keräämisessä ja tulosten analysoinnissa etnografisen tutkimuksen menetelmiin (Anttila, 2006. s. 344). Etnografisen tutkimuksen menetelmät tuovat esille tilannesidonnaista tietoa osallistujien kokemuksesta. Sen keskeisimpiä tutkimusmuotoja ovat osallistava havainnointi ja haastattelut (Kallinen & Kinnunen, n.d.). Osallistavalla tutkimuksella voi olla tavoitteita myös osallistuvan yhteisön hyödyttämiseksi, muun muassa sen itseymmärryksen lisäämisessä (Kantonen 2007a, s. 93).

Tutkimuksessa sivusin kuuntelukävelyyn ilmiönä liittyviä keskeisiä elementtejä eli aistimista, hiljaisuutta ja hiljaa olemista, kävelyä, (hiljaisen) tiedon sanallistamista, dialogia, (taide)kokemusta, yhteisötaidetta ja performatiivisuutta. Käsitellen kuuntelukävelyä taiteellisen toiminnan muotona, joskin pyrin avaamaan ja vertaamaan ilmiötä äänitutkimuksessa tehtyjen kuuntelukävelyiden kautta, missä kuuntelukävelyillä oli ennakkokäsitykseni mukaan enemmän tiedonkeruullinen välinearvo.

2.3 Aineiston hankinta ja analysointi

Tutkin kuuntelukävelyä taiteellisen työskentelyn muotona järjestämällä kahdelle eri kohderyhmälle kuuntelukävelyt. Kohderyhmänä olivat ns. kadunmiehet ja verrokkiryhmänä taiteen kentällä työskentelevät ammattilaiset, pääosin kuvataiteilijat. Ryhmät osallistuivat peräkkäisinä päivinä samassa paikassa, samaan kellonaikaan ja samanpituisen kuuntelukävelyyn.

Tietoa keräsin osallistavilla menetelmillä. Osallistajat kertoivat kuuntelukävelyn aikana kokemastaan ryhmäkeskustelussa ja heillä oli myös myöhemmin mahdollisuus jakaa halutessaan ajatuksiaan. Keskustelun pohjana oli laati-
mani kuusikohtainen kysymysrunko. Kuuntelukävelyn keskusteluosiot nauhoi-
tin ja litteroin tarvittavilta osin.

Valikoin tutkimukseen sisällytettävän tutkimuksellisen tiedon sen kokemuksen pohjalta, joita olen saanut aiemmilta pitämiltäni kuuntelukävelyiltäni ja mitä pi-
din niihin liittyvänä, oleellisena ja taiteellisen työskentelyn näkökulmasta kiin-
nostavina. Tutkin kirjallisuutta, joka käsitteli muun muassa taiteen olemusta,
taiteellista tutkimusta, taidekokemusta, dialogia, aistitietoa, äänitutkimusta, ää-
niympäristöä, äänimaisemaa, yhteisötaidetta, performatiivisuutta, hiljaisuutta,
kokemusta ja (hidasta) kävelemistä. Tiedonlähteinä olivat myös äänitutkimuk-
sessa käytetyt ääni- ja kuuntelukävelyt ja niistä tehty tutkimus. Nojasin tutki-
muksessa myös useisiin filosofeihin, jotka ovat kirjoittaneet taiteesta.

Tässä opinnäytetyössä en käsitellyt ääntä mitattavan suureen desibelin kautta,
enkä keskittynyt aistimukseen fysiologisena ilmiönä. Teosmäärittelyssä en otta-
nut huomioon tekijänoikeudellisia määritelmiä teoskynnyksen ylittymiselle.
Opinnäytetyön tutkimusote oli lähinnä filosofinen.

2.4 Tutkimuskysymykset

Tutkimusta aloittaessani minulla oli käsitys, että kuuntelukävely ei olisi kovin
käytetty menetelmä taiteellisessa työskentelyssä. Taiteeseen ja äänimaise-
maan liittyviä tutkimuksia ja artikkeleita löytyi musiikin saralta, mutta kuvatai-
teeseen liittyen en ensisilmäyksillä löytänyt lainkaan. Tämä herätti kiinnostuk-
seni. Itselleni kuuntelukävely oli alusta asti ollut vain taiteellisen työskentelyn
muoto, joskin sen avulla on ollut myös tavoitteena kerätä tietoa ympäristöstä
kulloiseenkin taiteellisen tarpeeseen. Kuvataiteilijana liitän kuuntelukävelyn
luonnollisesti juuri kuvataiteen kenttään. Suomessa tunnetuimmat

kuuntelukävelyä taiteellisena työskentelynä käyttävät taiteilijat ovat Simo ja Tuikka Alitalo. Tuon heidän näkemyksiään tarkemmin esille luvussa 4.2.3.

Alkuajatukseni siitä, että tutkisin kuuntelukävelyn sisältämiä osa-alueita erityisesti ilmiötasolla, sai tutkimuksen edetessä vahvasti rinnalleen ajatuksen siitä, että mitä kuuntelukävely on taiteena. Mitä enemmän kuuntelukävely voi olla kuin vain materiaalinkeruuta? Voiko sitä edes pitää taiteena? Voiko kuuntelukävely itsessään olla teos? Millainen kuuntelukävely on taidekokemuksena?

Asetelma herättää kysymyksiä myös tutkimuksen ja taiteellisen työskentelyn vertautuvuudesta. Mikä niissä on erilaista ja samanlaista? Vai onko niitä edes tarpeen verrata, jos on kysymys tiedon keräämisestä. Miten kuuntelukävelystä tulee samoista lähtökohdista taidetta pelkän välinearvon sijasta? Vai onko kysymys siitä, kuka kuuntelukävelyn tekee? Tai miten se ohjeistetaan?

Lopulta keskeiseksi tuli selvittää, mitä kuuntelukävely on ja miten se muotoutuu taiteelliseksi työskentelyksi ja tavoitteeksi tuli hahmottaa, voiko kuuntelukävely olla teos.

3 KUUNTELUKÄVELY

3.1 Kuuntelukävely tutkimusmenetelmänä

Kuuntelukävely-termin (Listening walk) on kehittänyt kanadalainen säveltäjä ja musiikkikasvattaja R. Murray Schafer osana akustiseksi suunnitteluksi nimeämäänsä tutkimusalaa 1960-luvulla ja se on ollut osa tutkimusmenetelmää, jonka avulla herkistytään ympäröiville äänille (Järviluoma & Piela, 2016, s. 7).

Schafer näki tutkimusalansa sijoittuvan keskelle tieteen, yhteisön ja taiteiden kenttää, joissa yhdistyvät ääni fyysikaalisena ja fysiologisena ilmiönä, ihmisen käyttäytyminen ja äänen vaikutukset siihen ja taiteen, erityisesti musiikin

kautta ideaalin äänimaiseman luominen. Nämä ovat perustat myös akustiselle suunnittelulle. Schaferille maailma oli suuri äänimaisema, jossa me kaikki olemme yhtäaikaisesti yleisönä, esittäjinä ja säveltäjinä. (Järviluoma & Piela, 2016. s. 4, 205.)

Schaferin (2019) luoma kuuntelukävely on yksinkertaisimmillaan kiireetöntä kävelyä, missä keskitytään kuuntelemiseen. Ryhmämuotoisella kuuntelukävelyllä on hyvä hajaantua, mutta kuitenkin vain askeleen kuuloetäisyydelle edelläkulkijasta, jotta jokainen tavoittaa yksityisen kuuntelutilan, mutta pysyy kuitenkin kuuntelulle valppaana. Kuuluneista ja puuttuneista äänistä keskustellaan kävelyn jälkeen. (s. 212–213.)

Äänikävely (Soundwalk) eroaa kuuntelukävelystä tavoitteellisuudellaan, mutta myös siihen osallistujien aktiivisemmalla roolina äänen esittäjinä. Tavoite voi olla kartta tai piirustus oudoista äänistä ja se voi sisältää erilaisia kuunteluharjoituksia esimerkiksi kävelystä kuuluvien äänien rekisteröimiseksi tai tietynlaisien äänten tekemistä. (Schafer, 2019. s. 213.)

Ääni- ja kuuntelukävelyillä on jo monikymmenvuotinen historia ympäristön havainnoinnissa, mutta vakiintuneita malleja niiden pitämisestä ei ole. Tutkija Noora Vikman (2010) ei näe tässä tekemässään huomiossa ongelmaa, vaan kuvaa näitä kirjaimellisesti ”askel askeleelta” ympäristöä lähestyviä menetelmiä mielikuvitusta ruokkivina, luovina ja tutkimuskohtaisina menetelminä. (s. 192.) Pocket Guide to Soundwalk -artikkeli esittelee joitakin malleja äänikävelyiden pitämiseksi. Ensimmäisessä taulukossa hahmotetaan eri vaihtoehtoja muun muassa, paikan, ajan, osallistujien ja visuaalisen aistiärsyksen rajoittamisen kautta. Toisessa taulukossa on menetelmän tarpeen mukaan annettu ohjeita äänikävelyiden järjestämiseen ja ohjeita eri käytännön asioiden huomiointiin. (Radicchi, 2017, s. 71–72.) (LIITE 1)

Kuuntelukävely näyttäytyy tutkimusmenetelmänä samankaltaisena liikkeellä tapahtuvalle tutkimukselle. Liikkeellä tapahtuvan tutkimuksen muotoja ovat kuljeskelu, kävelyhaastattelu ja mukanakulkemisen (go along) -menetelmä. Menetelmiä yhdistää tutkimukseen osallistujien liikkuminen ”kävellen tai muilla

tavoin tutkimuksen aiheen kannata tärkeissä arjen ympäristöissä.” Näissä tutkimusmenetelmissä itse liikkeellä on tärkeä merkitys ja sen kautta tutkittavaa ilmiötä pyritään näkemään jotenkin toisin. (Sotkasiira, Rannikko, Rapo & Ryyänen, 2021, s. 242.)

Kuuntelukävelyssä huomionarvoista on osallistaminen. Vikmanin (2010) mukaan osallistaminen juontaa juurensa positiivisesta tutkimusasetteesta. Schafferin tutkimusryhmän halu ratkaista turhautumista muun muassa melun aiheuttamiin ympäristöongelmiin valittelun sijaan voimauttamalla, näyttäytyy Vikmanille osallisuuden ideana. Vikman näkee, että osallistavana menetelmänä ”kuuntelukävelyiden on tarkoitus aukaista ihmisten aisteja ja luottaa siihen, että pelkästään korvien ja sen myötä uusien elämäalueiden avaaminen voi olla voimaannuttavaa”. (s. 200.)

Taide on liittynyt kuuntelukävelyihin jollakin tapaa alusta asti. Tämä tulee selkeästi ilmi lukiessa kuuntelukävelyä keskeisenä työmuotona tutkimuksessa, äänityksissä, liveperformansseissa ja installaatioissa käyttäneen kanadalais-tutkija ja äänitaiteilija Andra McCartneyn artikkeleita (McCartney, 2022.). Hiljattain edesmennyt (1955–2019) (Leonardson, 2019) McCartney toteaa kollegansa kanssa kirjoittamassa artikkelissaan *Soundwalking and the Bodily Exploration of Places*, että kuuntelukävely on historiansa aikana syntynyt monesti uudestaan, välillä tutkimus on painottunut akateemisesti, välillä taiteellisesti, usein jotain näiden kahden välillä. Kuuntelukävely on metodina myös muuttunut 1970-luvulta laadullisesta paikan tutkimuksesta enemmän taiteellisempiin kävelyyn ja kuunteluun keskittyvään lähestymiseen. Kuuntelukävely kehittyy myös rinnan uusien sovellusten ja viestintäteknologioiden myötä. Artikkelissa todetaan myös, että nykyisin ympäri maailmaa järjestetyt kuuntelukävelyt ovat myös muuttuneet enemmän julkisiksi tietoisuusharjoituksiksi. (Paquette & McCartney, 2012. s. 135, 138, 142.)

Kuuntelukävelyistä on kehitetty erilaisia muunnelmia. Kommentoidun kuuntelukävelyn yhdelle hengelle on kehittänyt ranskalainen tutkija Jean-Paul Thibaud. Tässä menetelmässä tutkija kulkee kävelyreitit tutkimukseen valitun henkilön kanssa ja sekä kuultu ympäristö että henkilön kommentit äänitetään

jatkotutkimusta varten. Videoituja kuuntelukävelyitä on tehnyt muun muassa Andra McCartney. Näissä kuuntelukävelyihin pääsee osalliseksi myös ne, jotka eivät osallistu itse kävelylle. Näistä versiona ovat myös sellaiset tallennetut kuuntelukävelyt, joissa ei ole kuvaa tai kerrota käveltyä paikkaa. Joissakin tapauksissa nauhoitettuja kuuntelukävelyitä on myös käytetty toistettaessa muualla kuin alkuperäisessä äänityspaikassa. Maantieteilijä ja arkkitehti Pascal Amphoux on toteuttanut vuorovaikutteisia kuuntelukävelytapahtumia (Soundwalking Interactions Events), joihin liittyy nauhoitusten kuuntelusessio ilman informaatiota nauhoituspaikasta. Nauhoituksista on myös rakennettu ääni-installaatioita tutkimuskäyttöön. Niiden avulla on tutkittu muun muassa tilaa, sijaintia tai välimatkoja, aktiivista kuuntelua ja kehonliikkeitä koehenkiöiden reagoiessa kussakin pisteessä oleviin ääniin. (Paquette & McCartney, 2012. s. 139–140.)

Myös suomalaisessa tutkimuskentässä on kehitetty erilaisia kuuntelukävelymuunnelmia. Yksi tällainen on tutkija Helmi Järviluoman kehittämä aistelemerkerrallinen kävely, joka tähtää ylisukupolvisen ympäristösuhteen selvittämiseen. Kuuntelukävelyn tapaan siinä aistitaan tiettyä tilaa, mutta samalla keskustellen. Keskustelut myös nauhoitetaan tutkimusta varten. Järviluoman lisäksi tätä etnografista metodia on käyttänyt muun muassa kulttuuriantropologi Inkeri Aula tutkiessaan aistipohjaista ympäristösuhdetta järjestämällä ylisukupolvisia videoituja aistikävelyitä. Näissä kävelyissä keskeistä on ”aistimuistelu, keskustelu ja tallennusvälineiden käyttö”. (Aula, 2018.)

Aistikävely on kaiken kaikkiaan laajasti hyödynnetty sanapari ja sen alta löytyy variaatioita ja tekijöitä runsaasti. Pienellä haulla on löydettävissä ohjattuja aistikävelyitä esimerkiksi piirtäen aina sadan askeleen välein, SPR:n vinkkejä aistikävelyihin kuin kuvataiteilijoidenkin ohjaamia maksullisia kursseja ja tutkijoiden käyttämiä aistikävelysovelluksia. (Aistikävely piirtäen, 2022; SPR, n.d.; Waria, 2022; Aula, 2018.)

3.1.1 Ääniympäristö ja äänimaisema

Tutkija Juha Torvinen (2014) näkee äänen hyvin laajana kulttuurisena ilmiönä. Hän toteaaakin, että ”Ääntä on kaikkialla. Sitä on kaupungeissa ja luonnonympäristössä, taiteissa ja muissa kulttuurituotoksissa, ihmisten ja eläinten viestinnässä. Useimmiten ääni on jotain suoraan aistittavaa, konkreettisesti kuuluttavaa ja myös ruumiillisesti tuntuva.” Konkreettisesti aistittavan lisäksi, hän näkee äänessä myös erilaisia puolia. Se voi olla täysin hiljainen, tallennettuna vaikka tiedostoksi tai piirrettynä sarjakuvaan. Hän tuo esille äänen kommunikatiivisia, symbolisia, kuvitteellisia ja metaforisia tehtäviä ja merkityksiä. Torvinen näkee, että äänen kulttuurihistoriallisten roolien merkitys on kasvanut ja ”äänimaisemien eli kuulumien tallentamisesta onkin tullut viime aikoina yhtä tärkeää kuin näkyvien maisemien kuvaamisesta.” (s. 21–22.)

Ääniympäristö (acoustic environment) kertoo äänestä jossakin ympäristössä. Fysiikan yleiskäsitteenä se voidaan määritellä minkä tahansa paikan kaikkea äänienergiaa koskevaksi ja ympäristössä olevien äänien kokonaisuudeksi. (Schafer 2019, s. 271; YSO 2004a; YSO 2004b, YSO 2004c; Ampuja & Peltomaa 2014, s. 356.) Äänimaisema (soundscape) on ääniympäristön rinnalla käytettävä termi, jossa ympäristöllä voidaan viitata elinympäristöön tai abstrakteihin rakenteisiin, kuten sävellyksiin tai äänitaideteoksiin. Äänimaisemakäsite painottaa yksilön tai yhteisön tulkinta ympäristönsä äänistä (Schafer, 2019, s. 271, 274; Ampuja & Peltomaa, 2014, s 356.)

Äänimaisema (soundscape) on terminä saanut alkunsa 1960-luvulla Schaferin luennoilta Yhdysvalloissa (Uimonen 2014, s. 319). Termi on alkanut yleistyä suomalaistutkimuksessa 1990-luvulla luoden myös uudenlaista tutkimusalaa kenttätutkimuksineen. Termi on ollut tosin jo käytössä Yleisradion äänitarkkailijakoulutuksessa 1970-luvulla ja Sibelius-Akatemiassa vuosikymmentä aiemmin. (Järviluoma & Piela, 2016, s. 7.) Äänimaiseman kuuntelemiseen Schafer (2019) on kehittänyt myös orientoivia tehtäviä, korvan ja kuulon treenaimiseksi (ear cleaning, ear training), jotta aiemmin kuulumattomat äänet on mahdollista kuulla (s. 208).

Suomessa paljon äänimaisematutkimuksesta kirjoittanut Helmi Järviluoma näkee yhdessä Ulla Pielan kanssa kirjoittamassa artikkelissaan Äänimaisemat tulkintojen kohteena, että äänimaiseman käsitteen ”merkitykset vaihtelevat kontekstista, ajasta ja paikasta riippuen; yksinkertaisimmillaan äänimaisema määritellään melun, musiikin, luonnon äänten, ihmisten tai teknologian äänten kokonaisuudeksi, jossa kulloinkin olemme” (Järviluoma & Piela, 2016, s. 7). Muun muassa melua tutkinut Outi Ampuja liittää ääniympäristön käsitteeseen keskeisesti myös hiljaisuuden (Ampuja 2017, s.11).

Äänimaiseman käsitteessä on havaittavissa myös selkeä yhteisöllinen määrittely. Katseluun verrattuna kuuntelemisen voi ajatella luovan kuulijoille yhteistä tilaa (Vikman, 2006, s.15) tai jokamiehenoiseksien aluetta (Vikman 2010, s. 206). Äänen kokemuksen sisäisyyttä ja katseen ulkopuolisuutta pohtinut Juhani Pallasmaa (2016, s. 39) toteaa, että ”Näköaisti eristää, ääni yhdistää: näöllä on suunta, ääni kulkeutuu kaikkialle.” Hän puhuu asiasta termillä akustinen läheisyys.

3.2 Kuuntelukävely taiteen kontekstissa

Mikä tekee jostakin taiteellista toimintaa? Juha Varto (2020) on todennut, että ”Materiaali tulee taiteelliseksi, kun se valitaan taiteen materiaaliksi; menetelmästä tulee taiteen menetelmä, kun taiteilija ottaa sen käyttöönsä ja taitaa sen.” Varto esittää tiivistetysti kaksi taiteen määrittämiseen keskeisesti liittyvää seikkaa, taiteilijan tekemän valinnan ja taitamisen. Varto näkee taitamisen olevan taiteellisen toiminnan perustan. Taitaminen on enemmän kuin osaamista, joka voi olla vain mekaanisen oppimisen tulos. Taitamisessa toimimisen rajana on vain taiteilijan omat motiivit. Varto tekee selvän eron intuitioon ja näkee, että taidossa on kyse vahvasta arviointikyvystä teemojen ja muun muassa materiaalien käsittelemisestä uusissa yhteyksissä. Ennen kaikkea Varto näkee, että taiteellisessa toiminnassa toiminta on riippuvaista tekijästä, taiteilijasta. (s. 34–35, 79)

Varto (2020) puhuu eri taiteenalojen eroista huolimatta myös ryhmänä toteutettavan taiteellisen toiminnan pohjautumisesta ”yksittäisyyteen”. Ryhmä muodostuu yksittäisistä ihmisistä, joilla on historia teoissaan, taidoissaan ja kehollisuudessaan. Ryhmän jäsenet eivät tällöin ole alati korvattavissa. (s. 67, 76–79.)

Varto näkee taiteen syntyvän tekijän ja vastaanottajan kompleksisesta oivaltamisen kokonaisuudesta, missä kehollisuudella ja aistisuudella on tärkeä osansa. Tekijä valitsee esittämismuotonsa, välineensä ja materiaalinsa, mutta myös vastaanottajalla on tärkeä rooli. Vastaanottajan pitää päättää lähteäkö tähän mukaan. ”Tekijälle oivallus on taidon asia, vastaanottajalle kiinnostuksen asia.” (Varto, 2020, s. 91–92, 99.)

Taiteellisessa toiminnassa myös kokonaisuuden käsite on kiinnostava. Varto (2020) esittää kokonaisuuden assosiaation ja hallinnan välisenä menetelmällisenä esityksenä, mistä käy ilmi jokin alkukohta ja kehitys. Kokonaisuuden käsite tekee taiteellisesta toiminnasta aktiivisen ja taiteilijan alusta loppuun hallitseman, joskin jatkuvasti uudelleenohjautuvan ja refleктоituvan prosessin. (s. 80–82.) Käsitys on lähellä myös filosofi John Deweyn (2010) ajatusta esteettisestä kokemuksesta. Hän näkee sen muodostuvan alun ja lopun sisältävästä saumattomasti toisiinsa lomittuvista hallituista vuorovaikutteisista ominaisuuksista. (kts. 4.6. Kokemus)

Filosofi Alva Noë (2019) vertaa taidetta ja filosofiaa. Hän näkee, että niiden yhteinen silmiinpistävä piirre on aiheiden rajaamattomuus. Molemmat ovat kuin pitkä keskustelu, johon osallistujat tulevat ja menevät, liittyvät mukaan jossakin vaiheessa ja joko selvittävät, mitä muut ovat sanoneet tai liittyvät vain mukaan. Niitä yhdistää myös uudistuvuus, ne tekevät itseään jatkuvasti uudestaan. Noë näkee myös, että kummankaan arvo ei ole niiden tuloksessa, vaan metodi ja tulos ovat yhtä. Näin käytännöllä on suuri merkitys ja niiden tekijät (taiteilijat ja filosofit) tuottavat mahdollisuuksia juuri vuorovaikutukseen. (s. 166–169.)

3.2.1 Yhteisötaiteen elementit

Kuvataiteilija Outi Puro (2007) on pohtinut taiteen tekemistä ja keinoja. Hän itse leipoo taiteena. Puro tuo esille tutkija Grant Kesterin näkemyksen siitä, että keskeisenä taiteellisena tekona voi pitää uusien toimintamallien etsimistä. Puro kytkee etsinnän taiteilijan kulloisiinkin elämäntilanteisiin ja sen mukanaan tuomiin taiteellisen tekemisen tapojen muutoksiin. Puro kokee taiteen tekemisen yhdessä muiden kanssa tavaksi, joka on ”epävarmaa ja vaatii valmiutta riskinottoon. Toisaalta se luo herkkyyttä, hienovaraisuutta ja välittämistä.” Puro päätyi leipomaan taiteena, sillä perhe kasvoi ja leipominen antoi samalla ajan yhteiselle tekemiselle. Hän tuli samalla aloittaneeksi pitkän KOTI-projektin, missä yhdistyy erilaisia tapoja tehdä taidetta yhteisöllisesti eri paikoissa. Hän näkee, että ”olosuhteiden pakko voi muuttua ainutlaatuiseksi mahdollisuudeksi kokea jotakin juuri siitä näkökulmasta, joka kulloinkin ja mikä kullekin elämäntilanteelle on läsnä.” Tärkeimmäksi asiaksi hän esittää taiteilijalle rohkeuden ajatella toisin ja ”luoda tilansa (taidemaailmassa) itse, oli se sitten keittiössä, galleriassa tai jossakin aivan muualla”. (s. 107–111.)

Purolle taiteen tekemisen yhteisö olivat hänen lapsensa. Kuvataiteilija Marjo Heino toteaa väitöstutkimuksessaan (2023), että ”Yhteisötaiteen prosessissa syntyvillä teoksilla on yleensä rajattu yleisö, usein osallistujat itse ovat katsojia, tapahtumisen yleisö, prosessille tai teoksille ei edes välttämättä tavoitella muuta yleisöä” (s. 23). Puron (2007) tapauksessa vuoden mittaisen sunnuntaisten leipomissessioiden teokset päätyivät tosin lopulta kuivattuna ja sessiot videoituna installaatioon, joka oli esillä WAM:issa Turussa 2002. Puro on vienyt taidettaan edelleen keskustelutaiteen suuntaan leipomalla esimerkiksi Helsingin rautatieasemalla. Siinä ihmiset osallistuivat teokseen keskustelemalla samalla Puron leipomista seuraten. (s. 112–113.)

Myös Heino (2023) näkee yhteisötaiteessa oleellisimmaksi tasa-arvoisen vuorovaikutuksen ja keskusteleavan luonteen. Hänen mukaansa aidoimmillaan yhteisötaiteen tunnistaa siitä, että lopputulosta ei voi ennakoida, joskaan varsinaista lopputulosta ei edes aina tavoitella. (s. 19.)

Yhteisötaiteilija Minna Heikinaho (2021) ajattelee yhteisötaiteelle luonteenomaisiksi piirteiksi ihmisten välisen yhdessä tekemisen, kanssakäymisen ja yhteisen sopimisen. Hän kuvaa yhteisötaiteellista prosessia kanssakäymiseksi, jatkuvassa prosessissa olevaksi liikkeeksi, missä vieraille asioille altistumisen mukana muutumme. Heikinaho näkee yhteisötaiteen osallistajat tasavertaisina ja sisältöä rakentavina. Hän painottaa, että osallistuja ei ole vain taiteilijalle ”materiaalia tuottava tutkimuskohde”, vaan taiteilijan tehtävänä on luoda rakenteellisia edellytyksiä tasa-arvoiselle kohtaamiselle. (s. 162, 165, 177.)

Yhteisötaiteen etiikka -julkaisun toimittajat Lea Kantonen ja Sari Karttunen (2021) määrittelevät yhteisessä artikkelissaan yhteisötaidetta usein hankkeissa tai prosesseissa tapahtuvaksi ammattimaiseksi taiteelliseksi työksi, joka tehdään toisten ihmisten kanssa. Osasta kohtaamisista ei jää dokumentointia tai osa on hyvin dokumentoituja pitkän elinkaaren työskentelyitä. Toisinaan tuloksia esitetään, toisinaan ei ja prosessit saattavat levitä ja saada erilaisia muotoja. He käyttivät tätä hahmottamista julkaisuun kerättyjen artikkeleiden pohjalla ja se nojaa Suomen Akatemian ArtsEqual4-hankkeessa jaettuihin ideaaleihin yhteisöllisestä taidetoiminnasta. (s. 20.)

Kantonen ja Karttunen (2021) myös toteavat, että yhteisötaiteen käsite ei ole ”vakiintunut ja yksiselitteinen”. Termi yhteisötaide (community art) tuli käyttöön Englannissa 1970-luvulla. Sen jäljet voi ajatella kuitenkin olevan paljon kauempana 1800–1900-lukujen vaihteen yhteiskunnan muutoksissa, jotka hajottivat perinteistä perhekeskeistä yhteisöllisyyttä ja 1900-luvun alun avantgardistisissa taidesuuntauksissa, kuten dadaismi ja surrealismi, 1960-luvun situationalismi ja paikkasidonnainen taide (Site-specific art), happeningit ja performanssit. Avantgardea ja yhteisötaidetta yhdistää valtasuhteiden käsitteleminen. Erona voidaan nähdä esimerkiksi avantgarden suhtautuminen yleisöön välinpitämättömästi, kun taas yhteisötaiteessa pyritään dialogiin. (Kantonen 2005, s. 54; Jussilainen 2019.) Osana yhteisötaiteen menetelmiä voidaan puhua myös keskustelutaiteesta. Tällöin taide tapahtuu keskustelun tilassa. Keskustelu siinä näyttäytyy määritelmänä vaihtelevana, mutta keskustelutaiteen olemus löytyy vuorovaikutuksesta prosessin aikana. Olennaista on se, että

osapuolet pystyvät vastaamaan toisilleen ja myös muuttamaan näkemyksiään. (Kantonen, 2007a, s. 68; Kantonen, 2007b, s. 127–128.)

Yhteisötaiteen tutkija François Matarasso (2018) näkee, että avatgardististen ajatusten yhteensovittaminen arjen kulttuurin ja perinteiden kanssa on osa yhteisötaiteen varhaista omaperäisyyttä. Matarasso on tutkinut yhteisötaiteen kehitystä Englannissa. Hän liittää kehityksen siellä vahvasti politisoitumiseen. Vastakkainasettelussa olivat taiteen porvarilliset perinteet ja vasemmistolainen työväenluokan arvoihin perustuvaa taidetta tasa-arvoisena pitävä toiminta. Matarasso kokee, että kysymys oli taiteen laadusta ja kuka sitä saa arvioida sekä kulttuuriresurssien jakamisesta. Yhteiskunnan perinteisten arvojen vallatessa tilaa 1980-luvulla Matarasso näkee kehityksessä yhteisötaiteen romahtamisen, missä monet sen tekijät siirtyivät tekemään muita asioita ja nimitämään tekemistään osallistavana taiteena (participatory arts).

Kuvataideakatemian lehtori Kaija Kaitavuori (2021) kuvaa artikkelissaan taiteen muuttuneita tekemisen tapoja sopimisen kautta. Kaitavuori puhuu erityisesti osallistavasta taiteesta, jonka hän määrittää yleisnimityksenä kaikelle taiteella, missä ”on tavalla tai toisella annettu rooli yleisön parista tulevalle panokselle joko teoksen tekovaiheessa tai esitystilanteessa”. Taiteessa, missä taiteilijat sitouttavat ihmisiä eri vaiheissa prosessia tuo eteen tilanteita, missä perinteinen katsojan rooli vaihtuu osallistujaksi. Roolinvaihtoon liittyy sopimuksia, joista osa on sosiaaliin tilanteisiin tai konventioihin liittyviä sanattomia sopimuksia ja osa voi olla ohjeita, varoituksia tai kirjallisia dokumentteja. Kaitavuori näkee sopimisessa myös monia haasteita ja eettisiä kysymyksiä. Kun ennen teoksen aitous varmistettiin signeeraamalla, nyt teoksien yhteydessä allekirjoitetaan sopimuksia, jotka usein liittyvät osallistuvien oikeuksien rajoituksiin tai vastuunsiirtoihin. (s. 351–358, 363–364.)

Kaitavuori esittää osallistavien projektien yhteydessä ilmituodun huolen osallistujien hyväksikäytöstä ja osallistujien epätietoisuudesta, mihin he ovat lupautuneet. Tämä koskee erityisesti tilanteita, joissa päätäntävalta on rajoituttu ja ”osallistajat toteuttavat taiteilijan ennalta määrittelemiä tehtäviä”. Kaitavuori kuitenkin toteaa, että tällainenkin osallistuminen on mahdollista ilman

ongelmia, kun osallistajat tekevät sen vapaaehtoisesti ja mielellään. Hän näkee eettisesti tärkeimpänä avoimuuden ja selkeyden ja nostaa esille, että lopulta eettisyyttä voivat arvioida tapauskohtaisesti vain osallistajat itse. (s. 359, 367.)

Yliopistonlehtori Riikka Haapalainen (2020) näkee osallistavan taiteen tasa-arvoistavan luomisprosessia ja tekevän sen vastaanottoprosessista huokoisemman. Huokoisemmalla ymmärrän hänen viittaavan toiminnan ehdottavaan ja lupaavaan luonteeseen, kuin johonkin ennaltasaneltuun. Hän näkee osallistavan taiteen tuovan uusia logiikoita toimintaan ja sisältöihin, mutta kiinnittää samalla huomiota siihen, että ”osallistavan taiteen moninaista teosluonnetta on mahdoton palauttaa vain yhteen, yhteisesti jaettuun kokemukseen, jälkeen tai aineelliseen ilmentymään teoksesta – vaikka teoksen aineelliset ilmentymät olisikin helppo karttojen ja muun avulla helppo osoittaa. Osallistavissa prosesseissa teos on aina muutoksessa.” (s. 135, 138, 141.)

Osallistavan taiteen lisäksi yhteisötaiteen osana puhutaan myös soveltavasta taiteesta. Kantonen ja Karttunen (2021) sivuavat soveltavan taiteen käsitettä ja toteavat ArtsEqual4-hankkeen puitteissa käsitteen saaneen määrittelyssä oletuksia oikean ja soveltamattoman taiteen olemassaolosta ja sitten siitä taiteesta, mitä pitää soveltaa. Tässä oikean taiteen kohderyhmät ovat jo taiteen kanssa tuttuja ja soveltaminen kohdistuu muille ryhmille. Käsitettä on pidetty vähättelevänä ammattitaiteilijoiden työstä. (s. 21.) Turun ammattikorkeakoulun taiteen ja hyvinvoinnin valtakunnallinen Taikusydän-verkosto on toteuttanut oman käsitepankin, missä soveltavalle taiteelle nähdäänkin luonteenomaiseksi, että ”toiminnan tavoitteena on ensisijaisesti jokin muu kuin taiteellinen lopputulos” (Taikusydän asiantuntijatiimi, 2017).

Toisaalta Lapin yliopisto (n.d.) tarjoaa kokonaista soveltavan taiteen koulutusohjelmaa, josta valmistuneet voivat toimia muun muassa yhteisötaiteilijoina. Yliopisto määrittää soveltavan taiteen aluetta ”julkisesta taiteesta poliittisiin taideinterventioihin sekä erilaisia kohtaamisia tuottaviin taidetyöpajoihin”.

Matarasso (2013) näkee yhteisötaiteen tulevaisuuden mahdollisena, oli sillä sitten mikä nimi tahansa. Tämä vaatii kuitenkin ”historian ja teorian, keskustelun ja kokeilujen hyödyntämistä sekä osallistavaa ja demokraattista kieltä.” Tällöin taiteellinen osallistuminen ”voi auttaa ihmisiä kohtaamaan maailman sellaisena kuin se on ja ehkä tehdä tästä kohtaamisesta parempaa kaikkien asiensaisten kannalta.” (s. 237–238.) Filosofin John Dewey (2010) näkee mahdollisuuden yhteisöjen kokemuksen muokkaamiseen kaikissa taidekokemuksissa. Taideteosten tulee olla silloin jollakin tavalla elämälle läheisiä ja myös joissakin yhteisöissä pidettyjä. Yleisesti hän näkee taiteen ainoana kokemusyhteyttä rakentavana ihmisten välisen viestinnän muotona. (s. 103, 131.)

3.2.2 Esitystaiteen elementit

Kuuntelukävelyssä yksi tai useampi ihminen kävelee verkkaisesti jossakin ympäristössä löyhässä ryhmässä. Kävely on verkkaista, tunnustelevaa ja huomio on kuuntelemisessa. Joku kävelee edellä, toiset jollakin välimatkalla perässä. Ei puhuta mitään, ei räplätä kännykkää. Mietin itseäni sellaisen joukkion katsojana. Yhden ihmisen verkkainen hiljaisuus ja keskittynyt olemus ei ehkä herättäisi huomiota, ellei muuten tapahtuisi jotain erityistä. Mutta entä jos ryhmässä on kolme, viisi, kymmenen, kaksikymmentä tai enemmän? Hiljaisuus, tasainen, verkkainen, päämäärätietoinen kulku on jo huomiota herättävää ja kiinnostus herää. Mitä siinä tapahtuu? Huomaako joku muu saman? Onko tilanne uhkaava? Onko joku kuollut? Onko se mielenosoitus? Minne he ovat menossa? Keitä he ovat, mikä heitä yhdistää? Mieli hakee yhtymäkohtia johonkin tuttuun.

Kuuntelukävelyitä pitäessäni olen tuntenut ihmisten katseet itsessäni ja ryhmässäni. Toistaiseksi hiljaisuus on saanut vastakaikuna vain hiljaisia mietteitä ja selkeästi ihmettelyä. Olen kokenut, että kävellessäni etummaisena, katseet kohdistuvat minuun ensin, sitten muihin. Tämä on saanut minut pohtimaan, onko kuuntelukävelyssä kyse myös jonkinlaisesta esityksenkaltaisuudesta, performatiivisuudesta.

Minkä tahansa esineen, teoksen tai tuotteen ymmärtäminen ”esityksenä”, oli sitten kyseessä maalaus, romaani, kenkä tai mikä vain, tarkoittaa sen tutkimista, mitä esine tekee, miten se vuorovaikuttaa muiden esineiden tai olentojen kanssa ja mitä suhteita sillä on muihin esineisiin tai olentoihin. (Schechner, 2016, s. 35)

Esitystaiteen tutkija Richard Schechnerin (2016) lainauksesta nousee merkitykselliseksi vuorovaikutus. Hän toteaaakin julkaisussaan esityksen tai performanssin tapahtuvan asioiden välillä ”toimintana, vuorovaikutuksena ja yhteyksinä.” Toisintaminen tai toisinto on keskeinen esityksen elementti, vaikka jokin tapahtuisikin vain yhden kerran. Schechner avaa käyttäytymisen toisinnoksi (restored behaviour) nimettyä määritettä arkielämän oppimisen ja harjoittelun kautta, joka kaikki perustuu toistolle. Näin yksittäinenkin tapahtuma on jonkun jo tehdyn toistamista ja kokemus perustuu tuttuudelle. Näin myös esitystaide on lähellä jokapäiväistä elämää. (s. 64–66.)

Esittämisen Schechner (2016) määrittää ”olemiseksi, tekemiseksi, tekemisen näyttämiseksi ja tekemisen näyttämisen selittämiseksi”. Olemisen tarkoitus on olemassaolossa, tekeminen hahmottuu toimintana, tekemisen näyttäminen alleviivaa, korostaa ja asettaa näytille ja sen selittäminen hahmottuu esitystutkimukseksi. Hänen näkemyksensä mukaan ”kaikenlainen toiminta on esittävää” ja jonkin toiminnan määrittäminen esitykseksi tai performanssiksi ei niinkään ole kiinni siitä, mitä tai millainen se on, vaan miten se otetaan vastaan. (s. 63, 76.)

Schechner (2016) määrittää esityksellisyyden ja performatiivisuuden kaikkialla olevaksi. Esitys ja performanssi ovat näiden ilmentymiä. Esityksen ja performanssin raja on häilyvä, mutta niiden erona voi ajatella sääntöjä. Performanssi on vapaa säännöistä, mutta esityksistä voi huomata, että ”näennäisen vapaita vuorovaikutuksen muotoja ohjaavat käytännöt ja hyväksytyt menetelmät.” (s. 199, 268, 380.) Esityksen ja performanssin eron voi nähdä myös suhteessa sen esittäjään. Perinteinen esitys perustuu ”toisen” ruumiillistumaan, jonkun toisen esittämiseen, mutta performanssi on suoremmin ja tyypillisemmin yksilön taidetta. (Carlson, 2006, s. 19.)

Performanssitaitteen kulun taidehistoriassa voi nähdä osittain rinnakkaisena yhteisötaiteen kanssa. Molempien juuret kasvavat avantgardistisessa taiteessa. Performanssitaitteen historiaa valottavassa teoksessaan taidehistorioitsija RoseLee Goldberg (2010) näkee performanssitaitteen alun futuristien manifesteissa 1900-luvun alussa. Omana taiteenalanaan Goldberg näkee performanssin alkaneen 1970-luvulla demonstroimaan käsitetaiteen ajatuksia. (s. 7, 9, 11.) Schechner (2016) toteaa, että termi esitystaide tai performanssitaide otettiin silloin käyttöön ”yleisnimitykseksi teoksille, joita ei muuten voitu luokitella”, mutta näkee sen alun syntyneen erityisesti Happening-taiteen, postmodernin tanssin ja pop-taiteen yhdistelmänä (s. 79, 262).

Happening-taiteen keskeisin nimi on yhdysvaltalainen Allan Kaprow, joka lie-nee ensimmäisenä käyttänyt happening-sanaa taidetapahtumansa yhteydessä (Schechner 2016, s. 66). Kaprow näki happeningien heijastelevan ”arkielämän keinotekoisia puolia” ja ”taiteen elämänkaltaisia piirteitä”. Kaupallisen taiteen vastavoimana nähdyt ja sattumalle ja ennakoimattomuudelle alttiit happeningit eivät olleet kuitenkaan kokonaan improvisoituja, vaan suunniteltuja ja jopa käsikirjoitettuja. Happeningit tekivät eron teatteriin, sillä ne eivät olleet johdonmukaisia. Niiden tarkoituksena oli saada aikaan tilanteita, joissa ei ollut valmiita käyttäytymistapoja ja saada ihmiset näin ”havaitsemaan omaa käyttäytymistään ja reagoimistapojaan”. (Sederholm, 2000, s. 32–33.)

Goldber (2010) toteaa, että performanssitaide on ollut keino herättää henkiin ne monet muodolliset ja käsitteelliset ideat, joihin taiteen tekeminen perustuu. Se on toiminut myös taiteen vakiintuneiden konventioiden vastavoimana. Sillä on tavoitettu suuri yleisö suoraan ja sen avulla on myös järkytetty yleisöä arviomaan uudelleen käsityksiään taiteesta ja sen suhteesta kulttuuriin. Performanssin avulla taiteilijat ovat yrittäneet myös löytää keinoja ilmentää taide-elämys arkielämässä. (s. 7–8.)

Performanssitaitelija Pekka Luhta (2012) toteaa, että performanssitaide on avantgarden perillinen juuri sen tavasta lähentää taiteen ja elämän välistä eroa (s. 31). Taiteentutkija Helena Sederholm (2000) näkee, että tämä piirre on

periytynyt nykytaiteisiin juuri happeningeista (s. 33). Eletyn maailman ja taiteen yhdistymistä kuvaavat Luhdan (2012) mukaansa myös performanssi-sanan (perform, performace) monet kielenkäyttöyhteydet (s. 56). Perform kääntyy suomeksi muun muassa esittää, esiintyä, tehdä, suorittaa, esiintyä, toimittaa, saada aikaan, toimia, luvata, suojella, taata, ilmaista, leikkiä, näytellä, toteuttaa, täyttää ja tulla näkyviin (Glosbe, n.d.).

Luhta (2012) käyttää taiteenalan moniulotteisesta, kerroksellisesta ja monimerkityksellisestä luonteesta kuvaavaa performanssiavaruus-käsitettä. Tämä performanssin tapahtumaa kuvaava tilassa ja ajassa liikkuva rakenne kattaa kaikki performanssin ympärillä toimivat tahot, taiteilija mukaan lukien. Luhdan kiinnostus on erityisesti performanssin kritiikissä, joten välillisesti performanssiavaruus kattaa myös kaikki siitä kirjoittavat, kriitikot ja tutkijat muun muassa. (s. 34.)

Goldberg (2010) summaa, että performanssitaidon historia on ollut jatkuvaa aaltoliikettä. Se on ollut välillä kuin horroksessa ja välillä vaikeaselkoinen, johon jokainen manifestaatio on tuonut siihen uusia piirteitä ja saanut aiemmat muodot näyttämään hyvin erilaisilta. Goldberg näkee, että se on jatkossakin tavallaan määritelmien ulottumattomissa, muodoltaan hyvin häilyvä, reflektiivinen, arvaamaton ja provokatiivinen, mutta sen avulla taiteilijat reagoivat muutokseen. (s. 226.)

Performanssitaidon nykytilaa Luhta (2012) kommentoi edelleen jäsentäytymättömänä, mutta performanssiavaruuteen sopivana tilana, jotka mahdollistavat performanssin siirtymisen ”uusiin elämästilanteiden muotoihin”. Näissä elämästilanteissa on mahdollista tavoittaa muun muassa ”subjektiivinen kenen tahansa itselleen oleminen” kuin yhtä hyvin jokin julkinen eletty tapahtumarakenne. (s. 52, 55–56.)

Schechnerin (2016) näkemys on, että nykyään taiteeksi voi kutsua ”monia tapahtumia, joita ei aiemmin olisi pidetty taiteena.” Samalla esiintymisen ja ei-esiintymisen ja taiteen ja ei-taiteen rajat ovat hälventyneet, kuten on tapahtunut kaikille arkielämän raja-aidoillekin. (s. 80, 87.) Samantapaisen raja-aitojen

hälvenemisen huomioi väitöstutkimuksessaan Lea Kantonen (2005) ja tuo samalla esille tärkeän näkemyksen yleisön käsitteestä: jo yhteistyö ja yhteisöllisesti tekeminen on jatkuva performanssi, ”jonka esittäjät ovat samalla oma yleisönsä”. (s.49.)

Voi herätä myös tunne siitä, että kaikki, koko elämä, on jollakin tavalla esityksentapaista. Esitämme omaa elämäämme. Schechner (2016) näkee, että näiden sumeidenkin tapahtumien tutkiminen ”ikään kuin esityksenä tai performanssina” tuo monia etuja. Silloin voi saada esiin jotain muuten tutkimatta jäävää. (s. 93.)

3.2.3 Kuuntelukävelyt taiteilijoiden työvälineinä

Taiteilijapariskunta Tuikka ja Simo Alitalo ovat kiinnostuneet taiteessaan äänestä ja äänimaisemasta. He pohtivat esimerkiksi, miten kuulemamme vaikuttaa ymmärrykseen maailmasta. Alitalot tunnetaan kenttätallenteisiin perustuvista ääni-installaatioistaan, joihin liittyy osallistavia performansseja, ympäristötaidetta ja tekstejä. Kuuntelukävelyt ovat heille keskeinen työmuoto. Vuonna 2012 Alitalot aloittivat parivuotisen Kuulumia – Kuuntelevia suomalaisia äänimaisemia -tutkimushankkeen, missä oli tavoitteena kartoittaa suomalaisen äänimaiseman tilaa yhtäältä brändätyn hiljaisuuden ja toisaalta asukkaiden arkkokemuksen näkökulmasta. Alitalot järjestivät kuuntelukävelyjä, keskustelivat paikallisten ihmisten kanssa, etsivät vihjeitä erityisistä äänipaikoista ja tekivät kenttätallenteita. Suururakan avulla selveni, että Suomi on täynnä vielä tallentamattomia äänimaisemia. Näistä harvempi osa on vielä sellaisia, joita eivät hallitse ihmisten tuottamat, erityisesti motorisoidut äänet. (Tiefgarage, 2017.)

Alitalot korvaavat usein äänimaiseman käsitteen sanalla kuuluma. Se on heidän mukaansa vanhempi suomen kielen sana ja kuvaa paremmin kuulemista, kuullun ymmärrystä ja kulttuurisia sidonnaisuuksia. Heidän yksi taiteellinen projektinsa on kuulumia.org-sivusto, joka kerää Ekouteria-paikkoja. Ne ovat maastoon merkittyjä kuuntelupisteitä, joissa on kuuntelemisen arvoisia kuulumia. (Heino, 2023, s. 144; Alitalo & Alitalo, n.d.)

Simo Alitalo on kehittänyt myös termin transaudible. Termi kuvaa äänellistä tilannetta, ”jossa on hyvin vähän peittävyttä” eli tilanne on selkeä ja läpinäkyvä. Alitalo kuvaa, että ”läpikuultavassa äänimaisemassa tila itsessään tulee kuultavaksi.” (Alitalo, n.d.-a) Tästä on esimerkkinä taiteellinen tutkimusprojekti Carta de Ausculto, jonka yksi osa kuvaa Lincolnshireläistä äänimaisemaa viisi päivää ennen ja jälkeen Eyjafjallajökull-tulivuoren purkautumista Islannissa vuonna 2010. Tulivuorenpurkaus vaikutti äänimaisemaan radikaalisti, sillä Pohjois-Euroopan ilmatila suljettiin. (Alitalo, n.d.-b.)

Nykytaiteilija Janet Cardiff on tehnyt omia kuuntelukävelymuunnelmiaan 1990-luvulta asti. Hänen ensimmäinen ”audio walk” vuonna 1991 oli 12 minuuttinen kuulokkeilla kuunneltava teos, jonka taiteilijan oman sanojensa mukaan kuuli noin kymmenen ihmistä. Teos muodostui Cardiffin äänittämästä omasta äänestään, joka antoi kuulijalle ohjeita reitin kulkemiseen ja kertoi näkemiään huomioita reitillä. (Cardiff & Miller, n.d.) Sittemmin Cardiff on tehnyt lukuisia eri kuuntelukävelymuunnelmia, mm. äänikävelyitä valokuvien tai kaukoputken avulla ja erilaisia videokävelyitä eri vuorokaudenaikoina (Cardiff & Miller, 2022).

Tutkijana esiintuomani Andra McCartney oli myös äänitaiteilija ja työskenteli tanssijoiden kanssa. Hän kuvaa yhtä tanssiteosta, joka toteutettiin kuuntelukävelyiden kautta. Siinä neljä tanssijaa käveli McCartneyn johdolla tietyn reitin, joka nauhoitettiin. Nauhoitukset kuunneltiin kymmenen minuutin jaksoissa ja keskusteltiin kuullusta. Nauhoitusten ja keskusteluiden perusteella tanssijat saivat improvisoida. Improvisoinnit kokosi yhteen koreografi, joka antoi mahdollisuuden tanssijoille ehdottaa myös lisä-ääniä teokseen. Lopullisesta teoksesta tuli noin 16 minuuttia pitkä improvisaatioon pohjautuva, kuuntelun ja koetun liikkeitä heijasteleva teos. (Paquette & McCartney, 2012. s. 141.)

McCartney työskenteli myös muun muassa video- ja performanssitaiteilijan Kok Siew Wain ja kuvataiteilija Kathy Kennedyn kanssa toteuttaen video- ja äänimontaaseja Malesiassa ja Kanadassa tehtyjen kuuntelukävelyiden pohjalta (Paquette & McCartney, 2012. s. 142–143).

Omassa taiteellisessa toiminnassani olen tehnyt kuuntelukävelyitä vuodesta 2017. Olen toteuttanut kuuntelukävelyitä muun muassa eri kotimaisten museoiden yleisötyön osaksi ja yhdessä väitöstutkimushankkeessa. Lastenkulttuurikeskus Kruunupään kautta olen tehnyt kuuntelukävelyitä pääosin lapsiryhmille. Kuuntelukävelyissäni keskeistä on ollut dokumentaarisuus. Kuuntelukävelyiden keskusteluista on jäänyt kyseleitä, äänitteitä ja valokuvia. Dokumentit ovat jääneet osaksi yhteistyökumppaneiden ja omaa arkistoani, ne ovat olleet tutkimusmateriaalia ja taiteellisen työskentelyn materiaalia. Lasten kanssa kuuntelukävelyiden keskusteluosiot on tehty yhdessä heti teoksiksi asti. Teokset ovat jääneet ryhmille jatkokäyttöä ja mahdollisia näyttelyitä varten. Tärkeimpänä dokumentaationa ovat kuitenkin olleet omat muistijäljet kokemuksesta ja yhdessä koetusta.

Itselleni jokainen kuuntelukävely on ollut myös itsenäinen taiteellinen teko, ele tai teos, joka on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Näyttelymuotoon pitämiäni kuuntelukävelyitä on muuntunut muun muassa Emil Cedercreutzin museoon vuonna 2019 (Alaston äänimaisema yhdessä Marjo Heinon kanssa) ja kahteen Äänimaisemia-yksityisnäyttelyyni vuonna 2018. Kuuntelukävelyiden pohjalta aloitettu julkinen teokseni Metsä valmistui vuonna 2022 Vähärauman kouluun Poriin. Olen pitänyt kuuntelukävelyitä yhdessä eri taiteilijoiden kanssa, muun muassa Marjo Heinon ja Veijo Setälän kanssa sekä äänimitauksen asiantuntija Pekka Termalan kanssa.

4 MISTÄ KUUNTELUKÄVELY ON TEHTY

4.1 Kävely

Kuuntelukävelyn keskeinen elementti on sen termistäkin johdettava kävely. Ei juoksu, säntäily, konttaus tai muu etenemistapa, vaan kävely. ”Käveleminen, kaikkihan sen taitavat. Jalka toisen eteen, se on oikea mitta, todellinen matka,

joka kuljetaan jonnekin, minne tahansa. Ja riittää, kun tekee sen uudestaan. Jalka toisen eteen.”, toteaa filosofi Frédéric Gros (2018, s. 44) teoksessaan Kävelyn filosofiaa. Kuuntelukävelyssä kävelemiseen mitataan siihen käytettävä aika etukäteen, mutta ajanotolla ei ole mitään tekemistä kilpailun tai urheilun kanssa. Aika on yhtä kuin se aika, mikä matkaan menee kuljettaessa hitaasti.

Myös Gros (2018) haluaa irrottaa kävelyn urheilusta. Hän näkee kävelemisen parhaaksi hiljaa menemisen tavaksi. Gros ei näe hitautta nopeuden vastakohtana, vaan pikemminkin kiirehtimisen. Hänen mukaansa hitaus on ajan kanssa täydellisesti tahdissa menemistä siten, että ”läsnäolo asettuu hitaasti ruumiiseen. Gros kokee, että kävellessä ei itse lähesty, vaan esimerkiksi maisema lähestyy itseä, vähitellen, tehden sen samalla tutuksi. Tämä liittyy myös havaitsemisen vähittäiseen tapahtumiseen, huomaamattomuuteen. (s. 10, 45–47.)

Gros (2018) puhuu siitä, että kävellessä mieli vapautuu. Kävellessä tekee havaintoja, mutta mieli ei silti työskentele. Katse liukuu kohteesta ja vaikutelmasta toiseen antaen mielikuvituksen leikkiä vapaasti. Gros tuo esille kävelyssä mielen vapautumisen vaikuttimena myös mielen joutilaisuuden tärkeyden. Hän määrittelee joutilaisuuden rentouden ja aktiivisuuden harvinaisena yhdistelmänä. Johdonmukaisuuden pakosta luopuminen tuo hänen mukaansa mielen paremmin vapaasti havaitsevaksi kuin järjestelmällinen tarkkailu. (s. 189–191.)

Päämäärätön vaeltelu yhdistettynä joutilaisuuteen saa huomion myös tutkija Hannele Koivusen (1997) Hiljaista tietoa käsittelevässä julkaisussaan. Hän näkee yhdistelmässä innovaatioiden lähteen, jonka hyväksyminen on tärkeä pääoma ja kaikenikäisille pitäisi sallia sen myötä tulevat oivallukset. (s. 98.)

Taidefilosofi Liisa Väisänen (2013) näkee hidastamisen keinona tehdä asioita ”paremmin, huolellisemmin ja syvemmin” (s. 18). Teoksessaan Verkkaisuuden filosofiaa Väisänen puhuu kävelystä matkustamisen tapana, missä aikaa jää aistimiseen, katselemiseen, harkitsemiseen ja miettimiseen. Hän näkee

kävelyn samalla henkisenä harjoituksena ja myös urheilua enemmän kulttuurisena tapahtumana, missä on aikaa ihmetellä ja pysähtyä. (Väisänen 2013, s. 197–198.)

Verkkaisuuden Väisänen (2013) näkee oman itsen huomioitsemisena ja oman vastaanottokyvyn parantamisena suhteessa maailman havainnointiin ja aistimiseen. Ajatuksen ajan kulumisesta tai kadottamisesta Väisänen näkee absurdina. Hän toteaaakin ajan olevan niitä ”harvoja asioita, joita tulee koko ajan lisää”. (s. 41, 45.)

Tutkija Noora Vikman (2010) näkee kuuntelukävelyissä suoran sukulaisuuden 1800-luvun ilmiölle flaneurismille. Ranskankielinen sana *flâneur* / *flâneuse* kääntyy suomeksi käyskentelijä, kuljeskelija. Vikman näkee flaneurien individualistisessa, ennalta ja ulkoaohjaamattomassa asenteessa jatkumon nykypäivän ihmisiin, jotka mahdollistaaksen arkeensa uudelleen ihastumisensa vaihtavat hetkeksi maisemaa ja antautuvat itsensä eksyttämisen hetkille esimerkiksi kahviloissa ja julkisissa tiloissa. Vikman korostaa, että tällaista tietoista kuljeskelua voi harjoittaa myös tutussa ympäristössä. (s. 197–198.)

Liike on Vikmanille tärkeä myös kuuntelemisessa ja edesauttaa äänen havaitsemista. ”Liikkumalla kuulija voi vertailla, uudistaa kuulokulmaansa ja tarkistaa, mitä valittuun nimenomaiseen ympäristöön kuuluu tai ei kuulu”. Hän vertaa liikkeessä kuultua paikallaan kuultuun ja toteaa, että ”pysähtyneelle korvalle maailma kuuluu virtaavan ohi.” (s. 195–196.)

Kävely liittyi keskeisesti myös 1900-luvun alun dadaismiin. Dadaistit tekivät Pariisissa ekskursioita banaaleihin paikkoihin. Paquette ja McCartney (2012) pitävät dadaisteja suhteessa ”refleksiivisiin ja mukaansatempaaviin” flaneureihin toisinajattelijoina ja tulkitsevat heidän kävelynsä ironisiksi paljastuksiksi tilojen tiedostamattomien tasoista ja suunnitelmaksi ”taiteen institutionaalisen eristämisen hylkäämisestä”. Politisoinnissa pidemmälle heidän mukaansa menivät situationistit, joiden kävelyihin liittyi tietyksi ajaksi kaikesta muusta elämästä irtautuminen. (s. 137.)

Kansainväliset situationistit (Situationist international, SI) olivat lähinnä Pariisissa toiminut ranskalainen radikaali antikapitalistinen avantgarderyhmä. Vuosina 1957–1972 taidetta ja yhteiskunta-ajattelua yhdistäen he toteuttivat muun muassa psykomaantieteellistä tutkimusta. Perinteiseen tieteeseen varauksella suhtautuneet situationistit pyrkivät tuomaan esille tiettyjen maantieteellisten paikkojen herättämiä tiedostamattomia tuntemuksia ja niiden laatua ja kyseenalaistamaan tätä kautta sen hetkisen kaupunkisuunnittelun arvoja. Psykomaantieteen keskeinen käsite on leikki ja tiedonhankintaa yhdistelevä vaeltelu, päämäärätön ajelehtiminen (dérive), missä ”heittäytytään tiedostamattomien psykomaantieteellisten reaktioiden valtaan ja kuljetaan, minne mieli tekee”. (Virnes, 2016.)

4.2 Aistiminen

Filosofi Juha Varto (2020) näkee aistien aktivoimisen perustana kulttuurille. Hän toteaaakin, että ”Ihmisen suhde maailmaan tapahtuu aistisena: aisteissa me nautimme maailmasta, kärsimme siitä, korostamme sen piirteitä, poimimme siitä milloin mitäkin.” Muun muassa aika ja tavat vain vaikuttavat siihen, mitä aisteja kulloinkin voimistetaan ja tavoitetaan näin tietoa ja merkityksiä (s. 19–20). Taiteessa Varto näkee mahdollisuuden päästä mahdollisimman lähelle kehossa tuntevia, aistisia ilmiöitä suoraan (s. 91).

Aistimisessa voi nähdä myös koko ihmisen olomassaolon perustana. Tutkija Hannele Koivunen (1997) näkee aistien kautta tulevat ärsykkeet olomassaolon ääriviivojen piirtäjänä. Näin ihminen suhteuttaa koko ajan itseään aistien kautta tulevaan ärsykevirtaan. (s. 37–38.)

Kuuntelukävelyt tehdään useimmiten osallistujilleen tutussa ympäristössä. Väitän, että tutussa maisemassa moni asia arjessa jää havaitsematta, näkemättä ja kuulematta. Kirjailija Jukka Laajarinne (2016) on esseekokoelmassaan havainnut jotakin samankaltaista ja kokee sen johtuvan toistosta ja sitä kautta tuttuudesta, joka ei anna enää ajateltavaa, vaan havaitseminen on lähinnä rutiinia. Vasta muutos aiheuttaa reagoimista ja hän perustelee tätä muun

muassa ihmisen hermoston kehityksellä, missä poikkeaman havaitseminen on merkityksellistä. (s. 72–73.)

Laajarinne (2016) näkee havaitsemisen aktivoinnissa harhautumisen olevan tavoiteltava tila. Hän näkee, että harhailuun voi pyrkiä myös aktiivisesti, valitsemalla uusia reittejä, vaikka vähitellen niistäkin saattaa tulla tuttuja ja arkipäiväisiä. Laajarinne kuitenkin kokee harhautumisen olevan arvokasta havainnointiin virittäytymisen kannalta, se voi johtaa enemmän tietoisena ja ”silmät auki” olemiseen. (s. 82, 88.)

Laajarinne (2016) kirjoittaa myös aistimisen valikoivuudesta ja liittää sen kulttuurisidonnaisiin ajatusmalleihin, tietynlaiseen kollektiiviseen tiedostamattomaan. Tällöin hyvin paljon jää aistimatta, ellei sitä meille erityisesti osoiteta. Osoittaminen voi olla myös häiritsevää ja tajuntaan haluamatta tulevaa. Huomaamatta jää niin kaunista, rumaa, tuoksuja, ääniä, järjestelyitä jne. Hän näkee myös, että muiden kuin visuaalisuuden kohdalla on aistien käyttämisessä ympäristön hahmottamisessa eurooppalaisessa kulttuurissa paljon puutteita tai sanatarkasti ”vallankumous vielä - - tekemättä”. Laajarinne perustaa näkemyksensä psykologi James Hilmanin ajatuksiin kollektiivisesta tietoisuudesta konkreettisessa ympäristössä, historian, estetiikan ja arkkitehtuurin vaikutuksessa. (s. 220–223.)

Arkkitehti Juhani Pallasmaa (2016) asettaa kaikki aistit jatkeeksi tuntoaistille. Hän kuvaa, että ”aistit ovat ihon erikoistumia”. Aistit toimivat tällöin ihon ja ulkoisen maailman välisellä rajapinnalla jäsentäen ja vahvistaen todellisuudentajua, ajattelua ja mielikuvitusta. Hän näkee moniaistisuuden kautta koetut kokemukset omaa itseä vahvistavina maailmassa olemisen tajun kokemuksina. (s. 34–37.) Myös kuulemista voi pitää hyvin keskeisenä, koko elämänkaarta kattavana, aistina. Sikiö tavoittaa ulkomaailman ympäristön ääniä kuuntelemalla ja kuulo on elämän hiipussa viimeinen toimiva aistimme. (Peltomaa & Saine, 2014, s. 80.)

Kuulokulmiin eli äänellisiin näkökulmiin keskittyminen tuo tutkijoiden Välimäki ja Richardsonin (2014) mielestä mahdollisuuden saavuttaa syvällistä

ymmärrystä maailmasta ja toisistamme. Kuullun kautta saatu tieto vahvistaa ”äänellistä maailmassaoloa ja ihmisenä oloa, yksilön ja yhteisön akustista ja soivaa vuorovaikutusta” sekä korostaa muun muassa aistimista, kokemuksellisuutta ja kehollisuutta. (s. 65–66.)

Aistitusten asettuminen ympäristön kanssa herättää tutkija Noora Vikmanin (2020) näkemyksen mukaan ”synestettisiä ilmiöitä” alun yhteen aistiin keskittymisestä huolimatta. Vikman on käyttänyt kuuntelukävelyä omissa tutkimuksissaan ja kirjoittaa siitä muun muassa ympäristökulttuurin tutkimuksen menetelmänä. Hän toteaa kuullun olevan vaikeampi rajattava kuin esimerkiksi näkemisen kautta hahmottuvan, mutta kuultuakin on helpompi tuoda esille visuaalisuuden kautta. Myös hän esittää katseelle akustisena vasteena kuulokulman. Kuuntelemista voi keskittää samalla tavalla kuin katsomista. Vikman kokee eri aistein koetun tiedon hedelmällisenä vertailumateriaalina, antavan tulkintaväljyyttä ja tuovan esille synestesian kautta esille ”ihmisen kokemisen tapaa ja toimintaa” kokonaisvaltaisemmin. (s. 193–194.)

Vikman (2010) nostaa aistimisesta esille myös hetkellisyyden. Ympäristön visuaaliset elementit ovat usein pysyvämpiä kuin sen äänelliset tapahtumat ja esimerkiksi ”kuuntelukävelyn reaaliaikaisuus rajaa havainnot tapahtumahetken mahdollisuuksiin”. (s. 194–195.)

4.3 Hiljaisuus

”Hiljaisuus, sen kokeminen ja siitä nauttiminen vaativat läsnäoloa, hetkessä olemista, ei kurottamista eteenpäin.” (Ampuja, 2017. s. 7). Tämä tutkija Outi Ampujan toteamus Hyvä hiljaisuus -julkaisussaan kiteytti ajatukseni hiljaisuuden voimasta. Se, että hiljaisuutta voi kokea ja siitä voi nauttia, vaatii vahvaa läsnäoloa. Se on usein hektisessä, motorisoidussa ja alati piippaavassa elämässä vaikeata.

Ampuja (2017) on tutkinut suomalaisten hiljaisuuskokemusta. Hän on kiinnostunut hiljaisuudesta yhtenä ääniympäristön laatua mittaavana osa-alueena.

Ampuja on havainnut kyselytutkimuksessaan, että hiljaisuus ja siitä nauttiminen lohduttavat ja luovat hyvää oloa. Tässä kokemuksessa hän näkee yhteyksiä nykyään paljon esillä oleviin, mutta tuhansien vuosien perinteisiin nojaaviin tietoisuustaitojen harjoittamiseen. Ampuja myös ilmaisee, että nämä samankaltaiset taidot ovat nähtävissä varsinkin vanhempien vastaajien vastauksissa elämänviisautena ilman nykymuotoisten tietoisuustaitojen harjoittamista. (s. 9–11.)

Kielitoimisto (2021) antaa hiljainen-sanalle määrittäjinä meluton, äänetön, vähä-ääninen, vaimea, rauhallinen, tyyni, vaatimaton, hillitty, puhumaton, vähäpuheinen, hidas ja verkkainen. Hiljaisuuden voi siis yleisesti ajatella olevan jotakin näistä hiljainen-sanana määrittelyistä johdettua.

Ampuja (2017) määrittelee hiljaisuuden siihen kuuluvien äänien kautta. Hiljaisuus ei siis ole äänettömyyttä. Kuultavissa on aina vähintään verenkierron kohinaa ja sydämenlyöntejä. (s. 14–15.) Uskontotieteen näkökulmasta hiljaisuutta katsovat teologian dosentti ja professori (Ampuja & Peltomaa, 2014, s. 358) Raili ja René Gothón (2014) määrittävät hiljaisuuden elämiseksi äänien kanssa. Heidän määritelmässään keskeistä on se, että hiljaisuudessa ääniä vastaan ei tarvitse suojautua, vaan ne mahdollistavat voimakkuudeltaan ja laadultaan antautumisen kuunteluun. (s. 278.)

Ampujan (2017) mukaan merkityksellistä on se, millaisia ääniä kukin hiljaisuuteen ajattelee kuuluvan. Tutkimuksessaan hän on kuvannut eri sisä- ja ulkotiiloihin liittyviä ääniä, joihin saattaa liittyä myös sosiaalisia tilanteita. Ampuja toteaa, että ”hiljaisuuden määritelmä riippuu ajasta, paikasta ja kokijasta, mutta käytännössä hiljaisuudessa kuuluu aina jotain. (s. 14–15.)

Hannele Koivunen (1997) on semiootikko ja hiljaisuudesta puhumisen ammattilainen. Hän on hahmottanut hiljaisuutta tutkimuksissaan usealta eri tasolta aina tyhyydestä, luonnon hiljaisuuteen, kulttuuriseen hiljaisuuteen, valtaan ja muun muassa hiljaiseen tietoon. Hän on kokenut, että ihmiset haluavat yksilöllisistä eroista huolimatta useimmiten kurottautua kohti hiljaisuutta, että siinä on jotain hyvin yleisinhimillistä. Koivunen erottaa hiljaisuudesta kaksi

merkityssisältöä, ulkoisen ja sisäisen hiljaisuuden. Näistä sisäisen hiljaisuuden kuvailussa Koivunen näkee intuition ja taiteen pääsevän lähimmäksi. (s. 10, 17.) Gothónit (2014) huomioivat kirjoittaessaan sisäisestä hiljaisuudesta, että siinä ympäristöllä ei ole niin suurta merkitystä, vaan kyvystä hiljentyä sisäisesti ulkoisista ärsykkeistä huolimatta (s. 279).

Ampuja sivuaa tutkimuksessaan hiljaisuuden historiaa ja läheistä suhdetta vallankäyttöön. Hiljaisuus ei aina ole oma valinta, vaan siihen voi liittyä myös sortoa ja alistamista. Hän näkee hiljaisuuden määrittelyssä tärkeäksi myös melun käsitteen, sillä hiljaisuuteen ja sen vaalimiseen on kiinnitetty huomiota vasta melun lisääntymisen myötä. Ampuja toteaaakin hiljaisuuden olevan eri aikakausien arvostusten ja normien mukaan muotoutuva ”abstrakti sosiaalinen konstruktio”. (Ampuja, 2017, s. 18, 22, 28; Ampuja 2014, s. 22.) Myös Heikki Uimonen (2014) tuo esille, että ääneen liittyy vallankäyttöä. Vallankäyttö tulee esille melun ja hiljaisuuden määrittelyssä ja määrittelijän motiiveissa. (s. 311.)

Hiljaisuuteen voi siis yhdistyä positiivisia tai negatiivisia miellelyhtymiä. Hiljaisuus voi tuntua helpottavana ja hyvänä tai painostavana ja ahdistavana. Monissa hiljaisuuskirjoituksissa hiljaisuutta verrataankin kuolemaan. Näin hiljaisuudenpelko olisi samalla myös kuolemanpelkoa. Länsimainen negatiivinen asenne hiljaisuuteen kumpuaa Schaferin (1977) mukaan myös jatkuvasta kommunikaatiotarpeesta. Ihminen haluaa pitää ääntä muistuttaakseen itseään, ettei ole yksin. Schafer esittää vertauksen äänen puuttumisesta elämän puuttumiseen ja näkee hiljaisuuden välttelyn fantasiana ainaisesta elämästä. Tästä negatiivisuudesta nousee toisaalta Schaferin mielestä koko länsimaisen taiteen hyödynnetyin piirre, olemassaoloa uhkaava tyhjiys. Schafer kirjoittaa hiljaisuuden kautta myös koko kehittämänsä tutkimusalan tehtävän maailmassa: positiivisen hiljaisuuden palauttamisesta ihmisten elinympäristöön. (s. 256–259.)

Outi Ampuja (2017) on konkretisoinut hiljaisuuden erilaisia määritelmiä perinteisen mahdollisuuksia, vahvuuksia, heikkouksia ja uhkia kartoittavan nelikentän avulla. (LIITE 2) Nelikentästä on hahmotettavissa, että hiljaisuudella on

hyvin erilaisia puolia ja sen ominaisuudet ovat sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin. (s. 35.)

Hiljaisuuden kokemus kulttuurisenakin ilmiönä on lopulta osa yksilön sisäistä prosessia. Koivunen (1997) näkee olennaisena sen, miten oma minuus heijastuu toisiin ihmisiin ja yhteisön merkityksenantoon. Tämä voi tapahtua yhtä hyvin kulttuurissa, jossa omat ajatukset peilautuvat enemmän omaa sisintä vasten kuin kulttuurissa, jossa peilinä ovat enemmän toiset ihmiset. (s. 136–137.)

Kuuntelukävelyssä hiljaisuuden käsite kiertyy myös siihen, että olemme itse hiljaa. Hiljaa oleminen kuuntelukävelyllä tarkoittaa puhumisesta ja muusta tämänkaltaisesta ääntelystä pidättäytymistä. Äänettömyyteen ei kuitenkaan pyritä. Liikkumisesta, vaatteista, askeleista syntyy jatkuvasti ääniä ja niitäkin kuunnellaan. Itse hiljaa olemisella tavoitellaan kuuntelukävelyllä aistien herkimistä ja annetaan kuuntelemiselle tilaa.

Hiljaisuudelle on kehitetty 2000-luvulla myös kriteeristöjä ja kartoitettu hiljaisuuteen vaikuttavia tekijöitä, jotta hiljaisia alueita pystyttäisiin määrittelemään. Ympäristöministeriön selvityksessä (Pesonen, 2004, s. 6, 39) suositellaan riittävän hiljaisuuden alueen ohjearvoihin ja kokemukseen huomioon otettavaksi muun muassa äänilähteiden äänitehoa, suuntaa, korkeusvaihtelua, luonnonäänten ja kuuntelijoiden aiheuttamia ääniä ja näiden kaikkien ajallista vaihtelua. Selvitys perustuu mitattaviin ja laskennallisiin määrittelyihin, joskin kuulijan mielikuvat ja kokemus hiljaisuudesta tuodaan myös esille.

Selvityksessä suhteessa kuuntelukävelyyn on kiinnostavaa sen tuoma huomio äänten ajallisesta vaihtelusta. Arkikokemukseni myötä tullut havainto siitä, että samassa paikassa ääniympäristö vaihtelee suuresti ajallisen vaihtelun myötä, saa vahvistusta. Tästä syystä myös tätä tutkimusta varten järjestetyt kuuntelukävelyt järjestettiin ajallisesti samaan kellonaikaan.

4.4 Keskustelu

Oma tulkintani oli, että keskustelua sävytti lämmin yhteisymmärrys. Kuunteluun pysähtyminen jatkui keskustelutilanteessa, toisten puhevuoroihin suhtauduttiin arvostavasti ja kiinnostuneesti. Ryhmytymisen onnistuminen, ilmapiirin luominen on vaativaa vuorovaikutusta. Taiteilijan on oltava läsnä ja kuulolla, ihmisen jakamat kokemukset ja ohjaajan jatkokysymykset johdattelevat keskustelua eteenpäin. (Heino, 2023, s. 153.)

Alun sitaatti liittyy kuvataiteilija Marjo Heinin väitöstutkimukseen (2023) liittyvään yhdessä pitämäämme kuuntelukävelyyn Harjavallassa Emil Cedercreutzin museon alueella vuonna 2019. Kuvataiteilija Marjo Heino kuvaa sitaattissa kokemustaan kuuntelukävelyn keskusteluosiosta. Heino kuvaa keskustelua lisäksi syvästi vaikuttavaksi yhteiseksi kokemukseksi, missä tunnelman helppous oli jopa hämmentävää (s. 153).

Keskustelu on jäänyt myös minulle vahvasti mieleen, ja litteroituja tekstejä uudelleen lukiessani tilanne herää pintaan hyvin voimallisena. Tilanne oli yhtä aikaa hyvin herkkä, intiimi ja voimakas. Keskustelussa osallistujat avautuivat monista hyvin henkilökohtaisista asioista ja löysivät kävelyllä kokemastaan monia heijasteita elämäänsä ennen ja nyt sekä oivalsivat uusia asioita.

Vuoropuhelun tarkoituksena on synnyttää jotain uutta. Dialogista työyhteisöissä kirjoittaneet Puro ja Matikainen (2000) näkevät, että tässä mielessä vuoropuhelu poikkeaa muista keskustelun muodoista, kuten esimerkiksi rupattelusta. Tällaisen aiempaa syvemmän ymmärryksen ja ajattelun saavuttaminen vuoropuhelussa on heille ensisijaisesti ryhmäviestintää, missä asioiden ääneen sanominen aiheuttaa tasavertaisen muutoksen. He kuvaavat keskustelun yhdessä ajattelemisen taitona, missä tien muutokselle avaa oman ajattelun epätäydellisyyden tietoinen havainto. Keskustelussa tärkeimmiksi osaluokiksi he nostavat kuuntelemisen ja kysymisen. (s. 8–9, 42, 48, 58.)

Dialogin ymmärtäminen ajattelun apuvälineenä tulee Sokrateelta, jonka kyselypohjaisia keskusteluita Platon kirjasi ylös. Etymologisesti keskustelua tarkoittava termi dialogi tulee kreikan sanoista ”dia (kautta, läpi) ja logos (sana, merkitys)”. Dialogin voi siis nähdä tarkoittavan ”toimintaa sanan tai sanojen kautta tai kulkemista läpi merkitysten”. Tässä puheen avulla tapahtuvassa ajattelussa on mukana vähintään kaksi osapuolta, jotka ”toimivat ajatteluprosessin välittäjinä ja edistäjinä”. (Holm, Poutanen & Ståhle, 2018.) Keskustelun voi siis ajatella tapahtuvan jonkin kahden välissä. Tähän viittaa myös keskustelu-sanan etymologia, joka kantasanana on keski (Aapala, n.d.).

Holm, Poutanen & Ståhle (2018) esittävät keskustelulle neljä edellytystä. Heidän näkemyksensä pohjautuvat Sokrateen kyselymenetelmälle, mutta myös 1900-luvun lopulla kehittyneestä psykologisista ja sosiaalisista puolia korostaneesta tavasta ymmärtää dialogi tasavertaisuuden kautta. Ensimmäisenä on keskusteluun osallistuvien tasa-arvoisuus, joka perustuu yhtäläiseen ihmisarvoon. Toisena keskustelun tulee rakentua kuuntelulle, joka on aktiivista ja myötäelävää. Vaikka keskustelussa ei lähtökohtaisesti tavoiteltaisi yhteisymmärrystä, tulee kiinnittää tarkasti huomiota toisen sanomaan, jotta omia näkökulmiaan voi uudelleenarvioida. Kolmantena osallistujilla tulee olla valmius kyseenalaistaa ja tarkastella omia valmiita taustaoletuksiaan. Tähän liittyy myös rehellisyys omista intresseistään. Neljäntenä he nostavat edellytykseksi keskinäisen luottamuksen. Osallistujien tulee voida luottaa toisiinsa ja myös siihen, että toiselta saatu tieto on arvokasta.

Puro ja Matikainen (2000) esittelevät keskustelussa havaittavia erilaisia vaiheita. Ensimmäinen vaihe on muotoutuminen. Muotoutumisvaihetta leimaa varautuneisuus, jolloin osanottajat eivät vielä uskalla tuoda tarkasteluun omia kokemuksiaan. Muotoutumisvaihe voi olla vaativa ja turhauttava, mutta palkitsee onnistuessaan. Toista vaihetta leimaa epävarmuus, kun omia mielipiteitä verrataan toisten ajatuksiin. Epävarmuuden vaiheessa voivat mielipiteen kärjistyä. Puro ja Matikainen näkevät, että tässä vaiheessa keskustelun innoittajan rooli on tärkeä. Hänen tehtävänä on auttaa ryhmää pääsemään eteenpäin ja näkemään asioita syvällisemmin. Kolmannen keskustelun vaihe on kysely. Tässä vaiheessa näkemysten erilaisuus on hyväksytty ja alkaa todellisempi

vuoropuhelu. Tässä vaiheessa luottamus ja avoimuus ovat erityisen tärkeitä, jotta käsitykset syvenevät ja uusien näkökulmien syntyminen on mahdollista. Haasteena on asioiden monimutkaistuminen, kun monet asiat liittyvät toisiinsa. Neljännessä, luovuuden vaiheessa, on keskustelussa mahdollisuus päästä kokonaan uudelle tiedon tasolle. Keskustelua saattaa leimata hiljaisuus. Tämä on merkki kehittyvästä ajattelusta, jota turha puhe ja sanat voivat häiritä. Luovuuden tasolla rakennetaan keskustelijoiden välille yhteistä todellisuutta. Se on tulosta aiempien ajattelutapojen ja käsitysten koettelemisesta, osittaisesta hylkäämisestä ja korjaamisesta. (s. 36–40.)

Keskustelua voi myös ajatella hermeneuttisena tapahtumana, missä alun tiedon päälle kerääntyy ja kiertyy uutta ja näin tieto ja ymmärrys aiheesta lisääntyy. Vuorovaikutuksessa haasteena voi olla tulkinnanvaraisuus, mutta toisaalta monimerkityksellisyys on osa hermeneutiikan toisin ymmärtämisen perusajatusta. Ajatukseen liittyy myös se, että tilanteessa ei ole liikaa johdattelua, pakottamista tai manipulointia, vaan keskustelua tulisi luonnehtia vapaaksi assosioinniksi, jolloin tärkeitä tietoa voi tulla esiin marginaalisistakin puheenaiheista. (Hankamäki, 2003, s. 163–164, 224–225.)

Hankamäki (2003) pitää keskustelun tärkeimpänä piirteenä vapauden ilmapiiriä. Tällöin kenenkään ei ole pakko puhua mistään, mutta aiheet voivat myös lainehtia vapaammin. Keskustelun etenemisessä hän mainitsee tärkeäksi muun muassa luottamuksen ja kumppanuuden. Hän näkee myös, että keskustelun tulisi sijoittua lähelle ihmisten arkielämää. Näin keskustelut kantavat mukanaan myös kulttuurista tietoa. (s. 226–229.)

4.5 Paikkasidonnaisuus

Kuuntelukävelyllä on aina keskeinen suhde johonkin paikkaan. Paikka ja reitti on jostakin syystä valittu. Se on etukäteen kuljettu ja mietitty. Se voi olla taiteilijan valitsema paikka tai se voi olla yhteisön valitsema paikka, mutta valikointi itsessään tuo tapahtumaan jo jonkin lähtökohdan, tavoitteen ja tarinan. Tutkija

Noora Vikman (2010. s. 195) toteaakin: ”Ympäristöä ei voi siirtää, eikä kutsua kuultavaksi. Jos se on muualla, sen luokse on mentävä.”

Leppäsen ja Pajusen (2017) mukaan paikkakokemusta ohjaavat juuri tarinat, sillä tarinoiden avulla paikka saa syvyyttä, väriä ja elävyyttä ja niiden avulla paikan kiinnostavuus ja arvostus lisääntyy. Samalla myös passiivinen tarkkailu muuttuu aktiiviseksi kokemukseksi. He toteavatkin, että ”Tarina on yksi reitti, jota myöten voi virittäytyä paikkaan, keskittyä havainnoimaan sitä, tulla osaksi sitä.” Näkemys on hyvin kokonaisvaltainen. He kokevat, että tarinoihin sisältyvän ”ihmisenä olemisen koko kokemuskenttä”. (s. 210–2011).

Paikkasidonnaisuudella (site-specific) on taiteessa monia lähisanoja ja voidaan puhua esimerkiksi ”paikkakohtaisesta, paikkalähtöisestä, paikkakeskeisestä ja paikkatietoisesta taiteesta”. Englanninkielisten paikkasidonnaisuuteen liittyvien termien kautta siihen voi hakea lisämerkityksiä esimerkiksi taiteen riippuvaisuudesta fyysisestä paikasta (place-bound), kommentoivaa asennetta korostavaa (site-responsive), herkkyyttä paikan erityisyydelle esiintuovaa (site-sensitive) ja paikan ja kontekstin erityisyyden tiedostamiseen liittyvää (site-conscious). (Kantonen, 2010, s. 8.)

Paikkasidonnaisen taiteen historiasta kirjoittanut Tiina Purhonen (2010) näkee, että sen askeleita voi jäljittää avantgardistisiin suuntauksiin ja niiden esikuviin aina flanöörien tarkkaileviin ja situationistien ajalehtiviin jalanjälkiin asti. Paikkasidonnaisuudessa on nähtävissä kuitenkin jonkinlainen alku minimalistisessä taiteessa 1960-luvulla. Minimalismin selkeyden, teollisen ja persoonattomuuden sisältä on nähtävissä pyrkimystä vuorovaikutukseen ja havainnointiin. Kestävistä materiaalista tehdyt teokset tehtiin teoksille sopiviin paikkoihin, kuten kaupunkitiloihin ja gallerioihin. (s. 28–33.)

Purhonen (2010) lainaa yhdysvaltalaisista minimalistista Richard Serraa, joka on todennut, ”että paikkasidonnaista taideteosta ei voi siirtää pois siltä paikalta, johon se on suunniteltu”. Purhonen toteaa kuitenkin, että nykyään ”paikkasidonnainen taide tapahtuu hyvin usein taidemuseon tai -gallerian ulkopuolella”, ilman että siihen sisältyy instituutiokritiikkiä. Sen kokeminenkaan ei aina

ole mahdollista välittömästi, vaan se avautuu dokumentaation kautta. Purhonen esittää ajatuksen, että elämme ehkä ”jälleen ikuisen paluun historiallista vaihetta”, sillä huomio on siirtynyt ”taiteen sisäisistä järjestelmistä - - yhteiskunnan arkisiin instituutioihin” ja pyrkimys on palata takaisin ”jokapäiväisen elävän ja ympäröivän maailman pariin”. Hän näkee, että paikkasidonnaisille teoksille yhteinen piirre on ”paikassa ja tilassa oleminen”. (s. 31–33, 35.) Lähes samoilla sanoilla kuvaa Sederholm (2000) yleisesti nykytaiteen teoksia, joissa olennaisena osana on ”paikka, aika ja tilanne, jossa ne ovat olemassa” (s. 18).

Kuuntelukävelyä luonnehditaan usein paikkasidonnaiseksi. Säveltäjän ja akustisen ekologian ja äänitaiteen professori Dreverin (2009) (Lontoon yliopisto, n.d.) mukaan kuuntelukävely on arkeen sitoutunut taidemuoto, jossa kaikki äänet ovat paikkasidonnaisia. Paikalla itsessään ei ole väliä siinä mielessä, että kuuntelukävelyitä voi tehdä missä tahansa paikassa. Drever lainaa tässä säveltäjä Hildegard Westerkampia, joka on sanonut kuuntelukävelyretken olevan ”korviemme altistamista jokaiselle äänelle ympärillämme riippumatta siitä, missä olemme.” (s. 1, 35.)

4.6 Kokemus

Mulle tota tää ympäristö on niin rakas. Kun me lähettiin tosta, niin mullehan tuli itku, ku mun miäs kuoli viime vuonna ja me käytiin täällä paljon. Sitten toi alarantapolku, siellä me kuljettiin paljon ja joka sillalla me pussattiin. Ja mä just sitä tarkotan, että mä kuulin sen sillan äänen ko se on puuta ja tuli vaan mieleen tämmönen, et sillai niiku ihani muistoja. Sen takii mä just ajattelin, et ihan hienoo, kun mä en oo uskaltanu sinne aiemmin mennä, et kun mä oon pelänny tunteita siellä. Mut nyt oon taas rohkeempi. (Kuuntelukävely, Harjavalta, 2019.)

Kuuntelukävelyiden jättämä kokemusjälki on pitkä. Muistan itse kaikki pitämäni kuuntelukävelyt, niiden reitit ja paljon siellä koettua ja puhuttua. Moni on tosin hyvin dokumentoitu, ja erilaiset dokumentaatiot toimivat muistiinpalauttajina,

mutta koen, että kokemuksena ne ovat minulle olleet merkittäviä ja muistan ne siksi.

Luvun alussa oleva sitaatti on Marjo Heinin kanssa pitämältäni kuuntelukävelyllä Harjavallassa Emil Cedercreutzin museossa. Jostakin syystä juuri tämä kuuntelukävely on jäänyt erittäin voimallisesti mieleeni. Kuuntelukävelyn pohjalta toteutimme Heinin kanssa myös samaan museoon Alaston äänimaisema-näyttelyn ja kuuntelukävelyt ovat olleet myös osa Heinin väitöstutkimusta *Taiteilijana työskenteleminen osana yhteisöllistä maisemansuojelua* (2023).

Heino (2023) piti kuuntelukävelystä päiväkirjaa ja myös hänen merkintänsä kuuntelukävelyn jälkeen vahvistavat voimakasta kokemusta.

Seuraan joukkoa. Kaikki niin mukavan hiljaisena, mutta selvästi aktiivisena joukkona, asennoista näkee, että kuunnellaan. Kirsi johtaa ja valitsee käveltävän reitin. Tulen jonon takana ja pidän etäisyyttä edelliseen. Tämä on aika hienoa, luksusta itseasiassa. Saada viettää tällaisella joukolla hetki keväässä. – – Ajatukset putoavat tilanteisiin, joille en löydä tietoisesti siltaa. Kyyneleet kihoavat silmiin, muistan lapsuuttani ja niitä kävelyretkiä. Ehkä sama tuoksu, ehkä sama ilmavirta, sommitelma, väri edellä kävelijän takissa. Nostalgiaa ja kipua. Miten piukassa olenkaan lapsuudessani kiinni. (s. 147–148.)

Kuuntelukävelyssä mukana ollut tutkija Vuokko Kemppi-Vienola kuvasi muistiinpanoissaan kyseistä kuuntelukävelyä alun teennäiseltä vaikuttaneen hiljaisuuden jälkeen, että ”matkan jatkuessa, osallistujat näyttivät, myöhemmin tulokinnan vahvistaen, äänen puuttuessa lähes unohtaneensa toistensa läsnäolon. – – Äänet sekä muiden aistien kautta saadut havainnot kannustivat osallistujia myös kuvailemaan ja sanoittamaan osin aistittuihin havaintoihin ja osin merkitykselliseksi koettuihin paikkoihin tai ympäristöihin liittyviä muistojaan.” (Heino, 2023, s. 150–151.)

Heino (2023) toteaa, että jokaiselle yksilöllisestä kuuntelukävelykokemuksesta huolimatta tuntui, että sillä oli kaikkiin hyvin samankaltainen vaikutus. Yksilöllisestä kokemuksesta tuli yhteinen, jaettu kokemus. (s. 154.)

Hildegard Westerkamp (2005) näkee kuuntelukävelykokemuksissa ainutlaatuisuutta sen kokemuksen piirissä olevien kesken. Hän toteaa, että se ”ei ole toteutettavissa uudelleen ja kokemusta ei voi jakaa niiden kanssa, jotka eivät olleet läsnä – kuuntelijat ja ympäristö luovat yhdessä uniikin kokonaisuuden, joka on läsnä vain kävelyn aikana.” Hän näkee kuitenkin, että siitä on ehkä luotavissa jälkepäivän toisenlainen, mielikuviin perustuva kokemus. (s. 34)

Kokemusta käsitteenä tutkineet Toikkanen & Virtanen (2018) toteavatkin, että ”kokemuksen käsitteessä on jotain, mikä tekee siitä poikkeuksellisen arvokasta yksilön kannalta samaan aikaan, kun se osallistuu jaettuun ja yleisesti hyväksytyyn tietoon.” He painottavat, että käsitteen kaksijakoisuudessa on haasteensa, sillä samalla kun se antaa yksilöllisyydelle arvon ja ilmaisunvapauden, se myös mahdollistaa ”mielipiteen korottamisen tiedon kaltaiseen rooliin.” (s. 9.)

Filosofi John Deweylle (2010) kokemus perustuu vuorovaikutukseen, ”kanssakäymiseen maailman kanssa”. Parhaimmillaan vuorovaikutuksessa yhdistyvät oma minä aistimuksineen ja tunteineen, maailman objektit ja tapahtumat kehittyen aktiivisesti muodostuneeksi kokemukseksi. Dewey tosin kuvaa kokemusta aaltomaisena veden liikkeenä tai hengityksenä, ei niinkään yksittäisten erillisten asioiden tai ominaisuuksien summana. Kokemus on silloin kokonaisuus saumattomasti ja vapaasti virtaavia ominaisuuksia. (s. 30, 52–52, 74, 299.)

Kokemus näyttäytyy kuitenkin usein jollakin tavalla tarkkarajaisena. Yksittäisiä kokemuksia voidaan määritellä ja nimetä. Tällöin Deweyn mukaan jokin kokemuksen ominaisuuden erityispiirre korostuu. Kokemuksen yhtenäisyys on hänen mukaansa myös avain ja vaatimus kokemuksen esteettisyyteen. Yksittäiset sattumukset ja pelkkä ajelehtiminen tai tahaton ja hallitsematon eivät tuota kokemuksesta esteettistä, vaan siihen vaaditaan selkeä alku tai yllyke ja loppu

tai huipennus. Esteettisellä Dewey viittaa ”kokemukseen, joka arvostaa, havaitsee ja nauttii.” Esteettisyys kokemuksessa niveltyy aina siis jollakin tavalla ”toimintaan, jonka seurausta se on”. Näin esimerkiksi silmin ja korvin aistiminen on jo esteettistä. (s. 50–52, 55, 64–66, 76.)

Dewey (2010) kuitenkin painottaa, että tietoisessa ja havaitsevassa kokemuksessa on mukana aina ”aiemmista kokemuksista juontuvia merkityksiä”. Nämä uudet ja vanhat kokemukset linkittyvät ja yhteensovittuvat mielikuvituksen avulla. Samalla se on uskaltautumista tuntemattomaan, sillä ”yhdistäessään nykyisen menneeseen se myös muokkaa mennyttä uuteen uskoon” ja merkitykset järjestyvät uudelleen. Nämä merkitykset ovat käyttövoimaa ilmaisulle. (s. 329–330.)

Filosofi Alva Noë (2019) ymmärtää esteettisen kokemuksen luonteen kommunikoina, ajallisesti pitkänä, ajatukseksena ja argumentoina. Hän vertaakin tätä Sokrateen ja Platonin filosofiseen dialogiin. Näkemys vertautuu myös edellä kuvatun Deweyn ajatuksiin. Noë näkee taiteellisen työskentelyn itsemme uudelleenorganisointina. Alussa emme näe, mitä on. Katsomalla, kysymällä ja lisäksi itse tähän vielä kuuntelemalla, opimme näkemään. Tämä ymmärrykseen pyrkivä toiminta haastaa meidät jatkuvasti organisoimaan ”näkemisemme, odotuksemme ja ajattelumme uudelleen”. (s. 24, 170.)

Kokemusta taiteellisen toiminnan osana tutkineet Tuovinen & Mäkikoskela (2018) näkevät, että kokemuksen merkitys taiteellisessa toiminnassa on olla ”jatkuvassa muutoksessa”. Sitä ei määritä ainoastaan jo koettu, vaan tulevat kokemukset, joita ”ei vielä ole esitetty aistittavassa muodossaan.” Näin kokemukset muotoutuvat osana monisyntyistä kulttuurista ja yhteisöllistä rakennetta aistisuuden kautta. Kokemukset eivät siis ala tyhjästä, vaan ne ”muokkaavat toinen toisiaan”. He näkevät tämän kokemuksen ainutlaatuisesta laadusta olla tasa-arvoista, missä ”mikään kokemus tai kokemuksellinen alue ei ole parempi tai tärkeämpi kuin toinen”. Ajatuksesta käytetään termiä kokemuksen demokratia. (s. 229, 237, 244.)

5 KUUNTELUKÄVELYT

Tätä opinnäytetyötä varten järjestettiin kaksi kuuntelukävelyä. Paikaksi valikoitui Jyväskylän keskusta ja ne toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän taidemuseon kanssa. Paikan valintaan vaikutti se, että aiemmin erään näyttely-yhteistyön ohessa (Ryömi, konti – Viesti vauvuudesta -näyttely Jyväskylän taidemuseossa 2019) taidemuseo oli ilmaissut kiinnostuksensa kuuntelukävelyiden järjestämisestä. Halusin myös järjestää kuuntelukävelyt paikkaan, joka ei ollut minulle entuudestaan kovin tuttu, jotta oma lähestymiseni olisi mahdollisimman vapaa ennakkokäsityksistä. Olen käynyt Jyväskylän keskustassa vain muutaman kerran, enkä tuntenut sen katuja tai paikkoja käytännössä juuri lainkaan.

Kuuntelukävelyt pidettiin keskiviikkona 7.9.2022 ja torstaina 8.9.2022, molempina päivinä kello 16.30 alkaen. Kuuntelukävelyiden tukikohtana oli Jyväskylän taidemuseo, joka sijaitsee aivan kaupungin ydinkeskustassa.

Ajankohdaksi valikoitui museolle ja itselleni sopivat päivämäärät syyskuun alusta. Syyskuun alku päätettiin ajankohdaksi, sillä oletuksena oli, että ilmat saattaisivat olla vielä mukavat kävelylle. Sinällään mikään sää ei kuuntelukävelyille ole este, poislukien viranomaisilta tulevat ulkonaliikkumisvaroitukset esimerkiksi kovasta tuulesta. Sää on kuuntelukävelyllä lähinnä mukavuusasia, tosin sillä on vaikutuksia myös siihen, mitä kuulemme tai kuinka kauan voi kävellä. Sadevaatteet usein pitävät niin kovaa ääntä, että osallistujien omat äänet peittoavat ympäröivän äänen ja kokemuksesta tulee näin ollen hyvin erilainen. Kovin kylmässä säässä pidettävät kuuntelukävelyt taas on mitoitettava sellaiseksi, että pukeutumiset ja riisumiset mahtuvat suunniteltuun aikatauluun.

Kellonaika valikoitui museon aukioloaikojen mukaan ja kellonaikaa valittaessa huomioitiin myös, että mahdollisessa päivätyössä tai iltatyössä olevat pystyisivät osallistumaan. Iltapäivän aika on myös mielenkiintoinen ajankohta sen ollessa päivän ja illan välitila, jolloin voi olettaa monen ihmisen siirtyvän paikasta toiseen ja oletuksena oli, että keskustassa olisi tällöin ihmisiä liikkeellä.

Kuuntelukävelyitä oli kaksi, jotta jonkinlainen vertailu kuuntelukävelyiden välillä olisi mahdollinen ja myös siksi, että se mahdollisti kahden eri kohderyhmän osallistumisen omiin kuuntelukävelyihinsä. Ajallisesti ensimmäinen ryhmä (Ryhmä 1) oli suunnattu taiteen ammattilaisille ja toinen (Ryhmä 2) taidemuseon yleisötyön asiakkaille. Tämä ryhmä kohdentui taidemuseon yleisötyössä kaupungin Kulttuuriluotsi-toimintaan. He ovat vapaaehtoisia, joita kuka tahansa kaupungin asukas voi pyytää mukaan kanssaan eri kulttuuritapahtumiin, esityksiin tai näyttelyihin. (Jyväskylän kaupunki, n.d.)

Kuuntelukävelyihin oli ennakkoilmoittautuminen ja osallistujat saivat etukäteen luettavakseen lyhyen tiedon tutkimukseen osallistumisesta. Suostumus tutkimukseen osallistumisesta, jonka osallistujat allekirjoittivat tapahtuman alussa, sisälsi saman informaation. Ennakkoon kerroin osallistujille myös, että tilaisuuteen ei tarvitse valmistautua kuin säänmukaisesti pukeutumalla ja kerroin kuuntelukävelyn rakenteen ja pituuden. Ryhmät saivat etukäteen myös tiedon kahdesta eri kohderyhmästä ja kuuntelukävelyn sijoittumisesta taiteen kontekstiin.

Kuuntelukävelyt alkoivat taidemuseon aulasta, lyhyt alkukeskustelu käytiin taidemuseon tuulikaapissa ja loppukeskustelu käytiin taidemuseon työpajatilassa yhteisen pöydän äärellä istuen. Alkuohjeistuksessa kerroin itsestäni, kuuntelukävelyn liittymisestä YAMK-opintoihini ja kuuntelukävelyn kulusta lyhyesti. Pääsanomana oli, että toiveena on olla kävelyn ajan hiljaa, jotta annamme itsellemme ja muille ryhmän jäsenille mahdollisuuden kuunnella ympäristöä rauhassa. Ilmaisin, että pyrkimyksenä ei kuitenkaan ole äänettömyys. Kerroin myös, että olen suunnitellut reitin etukäteen ja palaamme samaan paikkaan takaisin, jonka jälkeen keskustelemme kokemastamme. Kerroin myös kulkevani ryhmän edellä, koska olen suunnitellut ja aikatauluttanut reitin ennakkoon ja pyrin huolehtimaan, että voimme liikkua eri ympäristöissä turvallisesti. Molemmissa ryhmissä oli mukana myös avustaja, jonka puoleen saattoi kääntyä, jos matkan aikana olisi sattunut jotain yllättävää tai halusi keskeyttää kävelyn. Hänen kanssaan olisi ollut esimerkiksi mahdollisuus palata kesken kävelyn taidemuseolle, jotta muu ryhmä saisi jatkaa kävelyn loppuun

suunnitellusti. Tähän mahdollisuuteen ei kukaan turvautunut, vaan molemmissa ryhmissä kaikki kulkivat reitin loppuun asti. Avustaja myös dokumentoi kävelyä valokuvaten. Liitteenä kolme kuvaa kuuntelukävelyttä. (LIITE 3)

Valmistelin reitin etukäteen internetin karttapalvelua (Google Maps) käyttäen ja vielä maastossa ensimmäistä kuuntelukävelyä edeltävänä päivänä samaan kellonaikaan, kuin kävelytkin tapahtuivat. Joitain pieniä muutoksia tein reittiin vielä kuuntelukävelypäivän aamuna. Samalla myös kelloitin reitin tietyllä kävelyrhythmillä huomioiden teidenylityksiin mahdollisesti kuluvan ajan. Kelloitin reitin pituudeksi 30–33 minuuttia. Kokonaisuutena kuuntelukävelyyhän käytettävä aika oli puolitoista tuntia. Tämä jakaantui siten, että alkukeskusteluun oli varattu 10 minuuttia, kävelyyhän 30 minuuttia, sisätiloissa siirtymisiin ja mahdolliseen biotaukoon 5 minuuttia ja loppukeskusteluun 45 minuuttia. Aikataulutus oli tarkkaa, sillä taidemuseo sulkeutui kello 18, jolloin oli myös jo oltava ulkona rakennuksesta. Käveltävä reitti oli pituudeltaan 2 kilometriä.

Reitin valmistelussa karttapalvelussa käytin hyväkseni kokemustani aiemmista kuuntelukävelyistä ja yritin etsiä satelliittikuvista mielenkiintoisia korttelien sisäisiä tiloja ja yrittää päätellä kiinnostavia äänellisiä kohtia. Karttaan tutustuminen helpottaa maastossa työskentelyä, sillä hyvän visuaalisen muistini takia en tarvitse oudossakaan ympäristössä fyysisesti kulkiessa enää karttaa, vaan ympäristöt vaikuttavat tutuilta ja tiedän, missä ja mihin ilmansuuntaan olen liikkumassa. Kartoista ei kuitenkaan saa kaupungista tarpeeksi hyvää kuvaa ja tässäkin tapauksessa reitti muuttui jonkin verran sen jälkeen, kun pääsin testaamaan sitä fyysisessä ympäristössä. Siirsin reittiä kulkemaan enemmän sinne, missä kulki ihmisiä ja myös kaupungissa meneillään olleet laajat rakennustyöt vaihtoivat reittiä huomattavasti. Paikan päällä löytyi myös mielenkiintoisia sisäreittejä kortteleiden läpi kulkemiseksi, joita päätin hyödyntää. Keskeistä oli hyödyntää myös kaupungissa helposti löytyvää korkeuseroa harjun ja asemanseudun välillä.

Reitti käveltiin rauhallisella vauhdilla löyhässä ryhmässä, siten että kävelin itse edellä. Paitsi, että seuraan reitin kulkua ja reagoin spontaanisti siellä mahdollisesti yllättäviin esteisiin tai tapahtumiin, seuraan myös ryhmän kulkua

satunnaisesti taakseni vilkaisten, mutta enimmäkseen kuulonvaraisesti aistien. Hidastan tai nopeutan vauhtia tarpeen mukaan ja annan itselleni mahdollisuuden myös poiketa reitistä, jos se tuntuu oikealta ratkaisulta. Tämä ei ole kuitenkaan itsetarkoitus, vaan ratkaisut pohjautuvat ryhmästä aistittavaan tietoon sopivasta nopeudesta, väsymisestä tai ulkoa tulevasta ärsykkeestä, vaarasta tai paineesta. Vastuullani on myös keskeyttää kuuntelukävely, jos koen sen tarpeelliseksi. Näissä ryhmissä tarvetta keskeytyksiin tai suuriin reittimuutoksiin ei ilmennyt, mutta vaihtelin hieman nopeutta tai tein pieniä oikaisuita tai kiertoteitä vallitsevien tilanteiden, kuten muun liikenteen vaatiman huomion mukaan.

Osallistujat kertoivat kuuntelukävelyn aikana kokemastaan ryhmäkeskustelussa. Keskustelutila oli Jyväskylän taidemuseon rauhallinen taidetila, jossa oli mahdollisuus istua yhden pöydän ympärillä. Keskustelun pohjana oli laatimani kuusikohtainen kysymysrunko. Kysymysten pääotsikot olivat: miltä tuntuu olla hiljaa, aistit ja käveleminen, hiljaisuus, merkityksellisyys, taide ja yleinen palaute.

Kaikilla osallistujilla oli kuuntelukävelyiden jälkeen myös mahdollisuus lähettää minulle sähköpostitse huomioita, palautetta ja ajatuksia. Keskustelut olen litteroinut ja tuon seuraavassa esille omiani ja osallistujien huomioita litterointien pohjalta. Tutkimuseettisesti en tuo esille oikeilla tai keksityillä nimillä tai edes numeroilla yksilöiden osallistujien sanomaa, sillä molemmissa ryhmissä oli osanottajia suhteellisen pieni määrä. Varmistan näin, että tutkimukseen osallistuneita ei pysty tunnistamaan.

5.1 Kävely 1

Ensimmäisen kuuntelukävelyn kohderyhmänä oli taiteen ammattilaiset ja siihen osallistui itseni lisäksi kaksi henkilöä ja avustaja. Avustaja oli mukana koko kuuntelukävelyn ajan. Kävelyllä oleva Ryhmä 1 oli siis kooltaan neljä henkilöä.

Kuuntelukävely tehtiin keskiviikkona 7.9. kello 16.30 alkaen. Reitti kulki suunnitellusti kahden kilometrin matkan Jyväskylän keskustassa ja harjulla palautuen takaisin kolmenkymmenen minuutin jälkeen taidemuseolle. Reitti kulki eri tavoin pinnoitetuilla alustoilla katutilassa, liiketilojen editse ja taitse, portaita ylös ja alas, lyhyen matkan kauppakeskuksen sisätiloissa, sorapolulla, pienessä metsikössä ja muutaman vesielementin ohitse. Sää oli Ilmatieteenlaitoksen tietojen ja oman arvioni yhdistelmän mukaan kello 16.30 pilvinen, mutta sateeton, tuuli oli heikkoa, noin 4 m/s, mutta tuntui kuitenkin puuskittaisena iholla, lämpötila oli +15 astetta (Ilmatieteenlaitos, 2022a).

Keskustelun pohjana oli laatimani kysymysrunko, ja keskustelua käytiin näistä aihealueista vapaassa järjestyksessä. Keskustelussa sivuttiin lisäksi muistoja, taiteentekemistä yleensä ja kuulemisen kautta syntyvää tietoa arjessa. Sain osallistujilta palautetta myös jälkikäteen. Liitän yhden palautteen myös tähän tutkimuksen yhteyteen, sillä se kuvaa kokemuksen voimakkuutta ja ilmene mistä kokemuksen jälkeen taiteellisessa muodossa. (LIITE 4)

5.1.1 Keskustelu

Seuraavassa kaikki lainaukset ovat kuuntelukävelyyn osallistujien sanomia, eivät siis omiani. Ne ovat suoraan 7.9.2022 pidetyn kuuntelukävelyn litteroinnista.

Keskustelu aloitettiin hiljaa olemisen kokemuksesta. Jo näinkin pienessä ryhmässä kokemukset olivat hyvin erilaiset. Hiljaa oleminen koettiin isona asiana, helppona, mutta myös erittäin vaikeana ja ahdistavana kokemuksena. Hiljaa olemisen helppoudessa korostui keskittyminen: ” – – koin, että kun on hiljaa, niin pystyy kuuntelemaan paremmin. Et pysty niinku keskittymään siihen.” Hiljaa oleminen näyttäytyi myös hyvin voimakkaasti omaan henkilökohtaiseen valtaan ja tasa-arvoon puuttuvana tilana.

Mä koin, et jollain tavalla, jokin multa oli otettu pois, silloin kun mä olin hiljaa. Mä olin hetken, että mä olen tässä, mutta en olekaan ihan

tasavertaisena näihin muihin (kadullakulkijoihin) nähden, kun muut voi keskustella halutessaan. Ja se oli sellainen näennäinen asia, koska periaatteessahan niinku olisinhan mä voinut sanoa jotain. Ei ollut nyt mikään sellanen, että nyt vankilaan, jos jotain sanon, mut se oli sellanen sopimus ja mä olin sellasen sopimuksen tehnyt, että mä olen hiljaa, niin mulla oli sellanen olo, että nyt multa on viety jotain, mitä haluaisinkin pitää itelläni. Se oli sellanen, mikä oli mulle vaikee.

Kokemuksen ahdistavuus yhdistyi vahvaan kehollisuuden kokemukseen. ” – – kun kävelee nopeasti, hengitys on raskas ja tällä tavalla, niin se toi lisää semmoista itsetietoisuutta ja se yhdistettynä siihen kokemuksee, että valta sanoa, valta kommunikoida oli viety, niin se oli tosi semmonen ahdistava kokemus mulle.” Keskustelutilannetta kuvattiin herkäksi ja sen kautta myös kokemuksen ahdistavuus pääsi purkautumaan. ”Mulle tulee tästä purkutilanteesta voimaantunut olo, että on taas se valta itellä, saa sanoa ja saa puhua. Se on aika jännä kokemus myös, et saa ottaa sen oman äänitilan ja saa ite tuottaa sitä puhetta.” Kokemuksen erilaisuus oli myös osallistujille kiinnostavaa ja siitä puhuttiin yhdessä.

- Mietin sitäkin, että meitä oli vaan tällainen ryhmä ja silti meillä oli aika erilainen reaktio, et toiselle just hirveen helppoo ja ihanaa, mulle sitten semmonen ahdistava.
- Hyvin kokemuksellinen, kehollisesti, vaikuttava kokemus. – – Hieno kuulla, miten tällainen vaikuttaa niin eri tavalla jokaiseen ihmiseen.
- Sitä mäkin mietin, että miten voi vaikuttaa niin eri tavalla. Miten jännää se on.
- Et jos miettii sitä, että mekin siinä vieretysten käveltiin ja ihan erilaiset prosessit meillä oli meneillään.

Pyrin kävelemään edellä rauhalliseen tahtiin, mutta osanottajilla oli rytmistä oma kokemuksensa. Joillekin vauhti oli nopea tai vastaavasti liian hidas. Vauhti myös luonnollisesti vaihteli reitin varrella. Rytmä yhdistettiin kuuntelemisen ja sitä havainnoitiin suhteessa omaan normaaliin arkipäivän kävelyyn.

Minusta se oli hyvä rytmi, silleen kun aatellaan, että kuunnellaan, mutta itselläni oma rytmi on ihan toinen, huomas sen. Se oli hyvä, ku sie sitä johdit, tavallaan sie annoit meille sen rytmin, niin siinä pysy sitten. Et jos ois ite tehnyt, niin olisin mennyt huomattavasti nopeammin, enkä ois kuunnellu.

Kuuntelemisessa tehtiin havaintoja tutussa ympäristössä normaalisti kuultuun. ”– – kun on monta kertaa kävellyt noita välejä ja niinku kokenut sen, että se on kuin taustahälyä, mitä kuuluu, ni yhtäkkiä se (taustahäly) olikin isossa roolissa.” Samalla huomio kiinnittyi äänen tasoihin. ”Kun me lähdettiin sinne harjulle puistoon, niin siellä ne äänet jotenkin niin kuin rahoittui tai hävisi. Jos niitä oli, niin ne oli tosi semmoisia vienoja ja pieniä ja semmosia rauhallisia.” Yksittäiset äänet nousivat esille ja niitä kuvailtiin. ”– – semmoiset yksittäiset pienet äänet, joku semmoine pyörän natina tai joku semmonen lukon raksahdus tai jotain semmoisia pieniä yksityisiä ääniä.” Toisaalta huomioitiin myös isommat äänimassat. ”Ja sitten tulee sellasta voimakasta, niin kuin se tuuli. – – Ja talojen lämmityslaitteiden tai oliko ne ilmastointilaitteiden äänet tulivat kuin isoina möykkyinä – –”.

Huomioitiin myös, että joitakin ennakkoon odotettuja tai ajateltuja ääniä jäi puuttumaan. ”Ennakkoon odotin, että olis noita lintujen ääniä ollut, mutta vaikka siellä niinku lensi niitä, niin mie en niinku kuullu mitään lintujen ääntä.” Paikkaan tarkemmin sidottujakin ääniä jäätiin kaipaamaan. ”Täällä on eräs semmonen mies, jolla on tapana saarnata tuolla kadulla – – ja kun häntä ei nyt sitten kuulunutkaan, niin sitä jäi vähän sellanen olo, että missä se nyt on.”

Ääniin yhdistyi myös muita kuin kuullen tehtyjä aistimuksia, joskin niitä havaittiin vähän. Muiden aistimusten puuttumista kuvattiin kuunteluun keskittymisellä. ”Kyllä oli yksi voimakas tuoksu ja sitten taas heti tuli ajatus, että kumpaans mä nyt, haistelen vai kuuntelen, että ite koen, että okei, nyt kuunnellaan, ja sitte tavallaan jätti ne tuoksut pois.”

Äänien merkitystä pohdittiin erityisesti kuuntelukokemuksen kautta. ”Jäin miettimään, miksi yksittäiset äänet kiinnittivät huomiota – – vaikka se (ääni) oli tosi

pieni, koin, että se oli voimakas. Että oliko se sitten niin poikkeava ääni siihen muuhun.” Keskustelussa äänten merkityksestä sivuttiin myös äänitilaa ja kenelle se kuuluu. ”– – kiinnitin huomiota niitten nuorten ääniin ja puheisiin jollain lailla. Mä en tiedä miksi ne nousi erityisesti pintaan, tää räppijuttu ja nuoret skeittarit ja tommoset mitä he puhu. En osaa sanoa, ehkä se oli se kokemus, että tää äänitila on meidän kaikkien yhteinen ja että tähän mahtuu niiku monia ääniä – –.

Kävelyn aikana osallistujille nousi mieleen ajatuksia meneillään olevasta kokemuksesta. ”Se minkä koki kans, oli se hetkellisyys. Et tuli niinku semmonen, kun käveli siinä, että joku sano jotain, niin oli sillain, että okei, tää herättää mussa ajatuksia, muistankohan mä tätä kun mä tuun tähän näin tilaan.” Kokemus vertautui myös taiteen tekemiseen. ”taiteentekemistä aloin miettimään – – kun sä laitat sen sun työn esille, niin jollakin toisella on valta kommentoida – – mutta siltikin sulle tulee sellainen kokemus, että sä olet käyttänyt ääntäs sen kuvan tai jonkun kautta”. Kuuntelukävely herätti ajatuksia myös suoraan teoksen tekemiseen. ”Mietin, että minkälaisen kuvan tästä saisi näistä äänistä. Nyt olisin valmis jonkun teoksen tekemään siitä kokemuksesta ja niistä äänistä. Minkälaisia muotoja tai värejä ne äänet on minussa herättäny.”

Kuuntelukävely vei osallistujilla ajatukset myös aiempiin kokemuksiin. ”Tuli voimakkaasti mieleen oma kokemus omasta taiteellisesta työskentelystä.” tai ”Jäin miettimään semmoisia niin kuin hiljaisuuden kokemuksia, joita mulla on ollu menneisyydessä, et millaisissa kokemuksissa hiljaisuus on ollu ja mitä tunteita se on minussa herättänyt.” Aiempien kokemusten muistaminen liitettiin tunteisiin. ”– – tuli ihan niin kuin sellainen vähän lapsellinen olokin ihan välillä – – se oli omaa tunnepohjaisuutta, joka vei johonkin niinku vanhoihin muistoihin, ei edes asioihin vaan tunteisiin.”

Taiteen kohtaa kuuntelukävelyssä pohdittiin monelta eri kantilta. Taide löydettiin esimerkiksi kokemuksen kertaluonteisuudesta, hetkellisyydestä. ”Se hetkellisyys oli tärkeätä, sä kävelet sen siinä yhden kerran ja se on hetkellistä ja se ei tule toistona enää mitään kautta. Että se on se, että miten hetki vaan tulee ja menee.” Toisaalta kaivattiin myös enemmän ehkä konkreettista

tekemistä. ”Olisi toisaalta sellainen tekemisen tuntukin, jos nauhoittaisi ääniä. – – Enemmän tuli sellainen olo, että tässä valmistautuu johonkin, kuin että tässä ollaan jossakin teoksessa.” Teosta pohdittiin myös sopimisen kautta.

Tässä oli yhteinen sopimus, että me nyt tehdään näin kaikki. Niin sekini oli must tosi mielenkiintoista, että aloin jossain vaiheessa just miettimään sitä, että mä oon nyt sopinut tän, mutta silti mulla ois silti oikeus sanoa jotain, niin sitäkin kokemusta ja teosta mietin, että sit ei olisikaan enää osa sitä kokemusta tai teosta, jos alkais puhumaan, vai olisiko?

Keskustelimme siitä, miten ryhmässä liikkuminen muiden ihmisten joukossa tuntui ja havaittiin. Osallistuminen oli ollut kaikille luontevaa, mitään noloutta tai outoutta ei tuotu esille. Sivusilmällä oli huomioitu, että meitä kulkijoina oli vilkuiltu. Tämä herätti keskustelun myös siihen, kenelle kuuntelukävely on teos. ”Tämä on meille kokemuksellinen. Mut riittääkö se, että ihmiset vähän kattoo ja ihmettelee, että se olisi heille kokemus myöskin. Tuleeko siitä heille jo kokemus, kun he kattoo, että mikäs porukka?” Tätä kautta keskustelimme performanssitäiteestä. ”Kuuntelukävelyssä annettiin kuitenkin raamit sille teokselle. Onhan siinä se käsikirjoitus. Että se on se kokonaisuus, siinä on alku ja loppu ja se siinä on välissä se prosessi, jos vaikka vertaa tätä performanssiin.”

Kuuntelukävelyä arvioitiin kokonaisuutena hyvin voimakkaaksi kokemukseksi. Lopuksi heräsi myös ajatus siitä, jos tämän saman tekisi uudelleen, millaiseksi kokemus muodostuisi silloin. ”Me jokainen tullaan omasta kohdasta tähän ja miten se vaikuttaa ja onko sillä merkitystä tavallaan sillä, että kun tottuu siihen, että tavallaan mikä tämä prosessi on, mitä sitten kuulee ja miten kokee, että on tavallaan jatkumoo.”

5.2 Kävely 2

Toisen kuuntelukävelyn kohderyhmänä oli taidemuseon yleisötyön asiakkaista Kulttuuriluotsit ja siihen osallistui itseni lisäksi kolme henkilöä, museon

edustaja ja avustaja. Museon edustaja ja avustaja olivat mukana koko kuuntelukävelyn ajan. Kävelyllä oleva Ryhmä 2 oli siis kooltaan kuusi henkilöä.

Kuuntelukävely tehtiin keskiviikkona 7.9. kello 16.30 alkaen. Reitti kulki suunnitellusti kahden kilometrin matkan Jyväskylän keskustassa ja harjulla palautuen takaisin kolmenkymmenen minuutin jälkeen taidemuseolle. Reitti kulki eri tavoin pinnoitetuilla alustoilla katutilassa, liiketilojen editse ja taitse, portaita ylös ja alas, lyhyen matkan kauppakeskuksen sisätiloissa, sorapolulla, pienessä metsikössä ja muutaman vesielementin ohitse. Sää oli Ilmatieteenlaitoksen tietojen ja oman arvioni yhdistelmän mukaan kello 16.30 pilvinen, mutta sateeton, tuuli oli heikkoa, noin 1 m/s, lämpötila oli +15 astetta (Ilmatieteenlaitos, 2022b).

Keskustelun pohjana oli laatimani kysymysrunko, ja keskustelua käytiin näistä aihealueista vapaassa järjestyksessä. Keskustelussa sivuttiin lisäksi muistoja ja kuulemisen kautta syntyvää tietoa arjessa. Tästä ryhmästä tuli jälkipalautteena sähköposti, missä esitettiin ihmetys kokemuksen syvyydestä.

5.2.1 Keskustelu

Seuraavassa kaikki lainaukset ovat kuuntelukävelyyn osallistujien sanomia, eivät siis omiani. Ne ovat suoraan 8.9.2022 pidetyn kuuntelukävelyn litteroinnista.

Keskustelu aloitettiin puhumalla kunkin osallistujan kokemuksesta olla yhteisesti hiljaa. Keskustelussa nousi esiin toisten huomioiminen ”Mä ajattelin, että kunnioitan toisten hiljaisuutta”, ja olemisen helppous: ”Se oli helppoa, kun ei ollut pakko kommentoida mitenkään.” Tilannetta koettiin yleisesti mukavaksi. ”Oli ihan luonteva olotila olla hiljaa.” Osallistujat eivät tunteneet toisiaan ennalta, joten pohdintaan nousi kyllä vaihtoehto, jos olisi ollut joku kaveri mukana. ” – – olis varmaan ollu hankalampi. Sitä vaan nyt sitten keskittyi jotenkin siihen omaan suoritukseen.”

Tilanteen helppous ja rentous ylsi myös itse kävelystä tulleeseen kokemukseen. ”Yleensä, kun kävelee, niin on tiedossa, et mihin menee ja sit jo ajattelee sitä, että mitä pitää tehdä ja on koko ajan niinku sellanen vähän lista. Niin, nyt oli aika kiva vaan seurata. Ei tarvinnut miettiä, mihin mun pitäs mennä, mä vaan seuraan. Se oli ihan rentouttavaa.” Käveleminen ilman tiettyä päämäärää tuntui erikoiselta. ”– – en oo tässä keskustan alueella ikänä kävellyt ilman reppua, laukkuja tai kantamuksia ja tälleen vaan niinku, et mä vaan kävelen. Se on aina niinku, et mä meen tästä tuonne ja meen sinne ja käyn siellä tekeen sen ja sen asian, että niinku jotakin vähän erikoinen kokemus.”

Kävelyn rytmiin kiinnitettiin huomiota. ”Mä yleensä kävelen todella nopeasti, niin sitten oli vähän vaikea koittaa hillitä – –” Vaikka tilanne koettiin normaalia rytmiä hitaammasta kävelystä huolimatta yleisesti hyvin positiivisena, tuli jollekin myös epävarma olo omasta muistamisesta ja tilanteesta tuli jollakin tapaa suorittamista. Monet kommentoivat, että ajatus lähti kulkemaan ihan omia rajojaan.

Tarkoitus oli varmaan ihan olla ihan rennosti, mutta keskityin kyllä jotenkin hirveästi siihen, että pitääkö nyt jotenkin kauheasti tarkkailla ääniä ja muistaa sitten että, että auto meni ohi ja lentokone lensi. Koska mun ajatukset kyllä lähti karkailemaan ja mietin ihan kaikkea omaa juttua, siis ihan kaikkea muuta.

Matkalla kuulluista äänistä löytyi miellyttäviä kuin hyvin ärsyttäviäkin. Monet totesivat, että varsinkin kävelykadulla kuului paljon kovaäänistä musiikkia. Musiikkia pidettiin neutraalina, mutta sen ominaisuuksia pohdittiin. ”Kesällä varmaan se musiikki baareista kuuluu samalla tavalla, mutta kun silloin terassit ovat täynnä ihmisiä, jotka höpisee, et se jotenkin se musiikki jää semmoiseksi taustaääneksi, mutta nyt se tosiaan oli sillä lailla voimakasta ja erottuvaa, kun ei ollut mitään muuta sitä peittämässä.”

Suurimman eron miellyttävän ja ärsyttävän äänen kohdalla tekivät suihkulähteet. Niistä todettiin, että ne ”– – olivat kivoja. Solinaa ja lirinää.”, mutta myös, että: ”– – voi hyvä ihme ku jotkut ihmiset tykkää veden solinasta ja se on niin

hirveetä! – – Mä en ymmärrä, miten jotakin voi rauhoittaa jatkuva pulputus.” Toisen ryhmän tavoin havaittiin yllättävän paljon ilmastointilaitteiden huminaa, jota pidettiin aika neutraalina, mutta ärsytystä aiheutti suihkulähteiden lisäksi liukuovet. ”Jatkuvasti nää liukuovet aukenee ja menee kiinni, kun kulkee jostain läheltä. Se on oikeastaan aika ärsyttävää.”

Keskustelussa ilmeni, että yllätyksenä oli tullut ihmisten puheäänien vähyys. ”Puhetta kuului tosi vähän. Oli aika yllättävää. Ihmisiä oli kuitenkin liikkeellä siinä ympäristössä.” Myös siihen kiinnitettiin huomiota, että eläimien ääniä oli vähän. Keskustelussa mainittiin linnut ja koirat. ”Siihen oikein kiinnitti huomiota, että missä ne kaikki (lintujen) äänet on.” Peräti kokonaan puuttuvia ääniä myös löydettiin. ”– – jäin miettimään, niin oli sitä, että milloin linja-autojen jarrut ovat lakanneet kirsukumasta.”

Äänien merkityksestä keskustellessa esiin nousivat enimmäkseen muut yleiseen arkeen liittyvät äänet, kuten hälytysajoneuvot ja naapurit, kuin juuri aiemmin kävelyllä kuuluneet. Puhuimme esimerkiksi kaupunkisuunnittelusta, ja miten siinä pitäisi ottaa huomioon myös äänet. ”– – kun tulee tietystä suunnasta, niin se uus rakennus sai aikaan semmosen tuulitunnelin, että meillä on silloin oikein kovalla tuulella kuin tykistökeskitys, hirveä pauke. – –”

Kävelyn aikana tulleita tuntemuksia ja aistimuksia jaettiin runsaasti. Kadulla kävelyn arkinen kovuus vertautui pehmeään hiekalla kävelyyn harjulla ja askeltamisen ääniäkin koetettiin kuvailla.

- Mä huomasin kun mentiin sinne harjulle, että niinku rupesin tuntemaan jalkojen alla, että se ei ollu ihan tätä arkista, sen eron tavallaan, kun lähdettiin pois tosta kadulta ja se oli jotenkin kauheen mukava kokemus. Jalat tössötteli siellä.
- Ja hiekka rahisi. Ja sitten kun mentiin portaita, niin kuulu plups, plups, plups.

Reitillä koetut paikat myös herättivät muistoja esimerkiksi työssä koetuista kuumista kesäpäivistä ja auki olleista ovista kuuluvista äänistä. Taidemuseon

edustalla luonnollisesti käytiin matkan aikana kaksi kertaa menen ja tullen ja se herätti pitkän ja kauniin muiston vuosia sitten taidemuseon edessä suoraan taiteilijalta lahjaksi saadusta valokuvateoksesta, joka näyttäytyi saajalle erittäin merkityksellisenä. ”Siinä näkyy patterin kulma näin ihan vain vähän, sellainen harmaa kuva – – Ja yhä tänä päivän kun mä menen makuuhuoneeseen, niin mä näen sen valokuvan ja musta se on aivan ihana.”

Ryhmässä oli huomioitu kävelyn aikana selkeästi ihmisten katseet, vaikka muuten kokemusta ei suuremmin pidetty nolona tai outona. Asiasta kuitenkin keskusteltiin ja jaettiin tunteita.

- Pari kertaa katoin, että kattookohan joku, että mitähän noi on.
- Mulle tuli kanssa semmoinen kokemus, varsinkin kun mentiin peräkkäin, että aika outo kulkue ollaan.

Kävelyn aikana huomioitiin ympäristöä myös visuaalisesti ja koettiin myös halua tallentaa sitä ja tehdä itse jotain konkreettista. ”Montakin sellasta kohtaa oli, että aatteli, että tulis hirveen hyvä kuva, niinku sillälaila taidekuva, että jotain murtuneita seiniä ja sellasia.” Tätä kautta keskustelu siirtyi taiteeseen ja pohdintaan siitä, mikä juuri koetussa oli taidetta ja millainen taidekokemus voisi olla.

Toisaalta mietin, että kun teki mieli ottaa sitä kuvaa siitä kauniista polusta ja auringonpaisteesta, että tavallaan miksei sekin hetki siinä voinut olla taidekokemus siinä mielessä, että miksi se kuva sitten olisi enemmän taidetta kuin se minun ideani siitä kuvasta siinä hetkessä.

Osallistujien taidekäsitteet vaihtelivat ja todettiin, että ”– – mikä siitä perunankeitosta ja kastikkeenteosta eroaa ja arkipäivästä, niin kyllä sen voi jollain lailla katsoa, että se on taidetta.” ja toisaalta myös, että ”– – monet arjen asiatkin ovat taidetta – –”. Kuuntelukävelystä taidekokemuksena ei saatu yhteisymmärrystä. Se nähtiin kyllä yllättävänä, että ”se aiheuttaa tällaisia henkisiä kieroksia!”, mutta siitä todettiin myös, että ”nyt me tuotettiin se kokemus, joka saattoi jopa jollain lailla olla henkinen, mutta en mä tiedä, voiko sitä

taidekokemukseksi sanoa.”. Keskustelussa kuitenkin syntyi erään osallistujan sanomana ratkaisu asian määrittämiseen: ”Lähtiessä sanottaisiin, että nyt me teemme taideteoksen.”

5.3 Huomioita kuuntelukävelyistä

Kaksi edellä kuvattua kuuntelukävelyä perättäisinä päivinä samaan kellonai-kaan sisälsi kohderyhmien erilaisuudesta huolimatta paljon samankaltaisuutta. Pysin pitämään kuuntelukävelyt tietoisesti hyvin samanlaisina ja myös samanlaisina siihen, millaisia olen aiemmin pitänyt. Erona aiempiin oli, että keskustelimme molemmissa ryhmissä nyt taiteesta enemmän, sillä halusin selvittää erityisesti sitä näkökulmaa.

Kuuntelukävely oli ennalta kaikille osallistujille tuntematon. Myös osallistajat olivat toisilleen outoja. Yksi toisen ryhmän jäsenistä oli aiemmin osallistunut metsälaulukävelyllä, jonka outoutta hän meille avasi, mutta kokemuksen jälkeen se oli myös ponne osallistua heti perään kuuntelukävelyyn. Etukäteen ohjeistaminen oli isossa roolissa. Se vaikutti osallistujien kokemukseen suuntaamalla osallistujien ajatuksia tulevaan. Etukäteisohjeistukset oli luettu huolella ja kaikilla oli samanarvoinen tieto, mihin he osallistuvat. Pysin myös alkupuheenvuorossa kertomaan molemmille ryhmille samat asiat.

Keskustelussa tuli kuitenkin ilmi, että alussa olisi ollut ehkä hyvä mainita, että ajatusten on lupa tulla ja mennä, eikä ole mitään muistamisen pakkoa tai tarvetta painaa mieleen kaikki mahdollinen. Kokemukseni on, että huomioimme valtavasti asioita ja kaikki tarpeellinen kyllä nousee esiin keskustelussa. Moni sellainenkin, jota ei edes huomannut huomioineensakaan. Kerroin molemmille ryhmille keskustelun aikana, että en maininnut tästä asiasta, koska en halunnut virittää tilannetta liikaa tietoisuusharjoituksen suuntaan.

Kuuntelukävely on myös itselleni esiintymistilanne, vaikka tarkoitus keskustelussa on antaa ääni muille. Oma vireystila, keskittyneisyys ja läsnäolon taso vaikuttavat kokemukseen, jonka raamit luon. Pysin olemaan auki kaikelle niin

hyvin kuin osaan. Jälkikäteen jäin miettimään kuitenkin, että annoinko osallistujille tarpeeksi tilaa keskustelussa ja osasinko ottaa kaikki asiat vastaan ja reagoida sanottuun. Monen sanotun merkityksen näin selkeästi vasta litterointivaiheessa. Tunnistan tämän itselleni kehittymisen paikaksi.

Molemmat keskustelutilaisuudet olivat avoimia, luontevia ja niissä vallitsi luottamuksen ilmapiiri. Tästä tärkein huomio oli se, että myös itselle negatiivisista tuntemuksista uskallettiin puhua. Keskustelut soljuivat paineettomasti ja osallistujat reagoivat toistensa kommentteihin. Vaikka ohjailin keskustelua silloin tällöin kysymyksillä tai huomioilla, jotka eivät vielä olleet nousseet keskusteluun, koen, että keskustelu eteni vapaasti. Keskustelusta tulee ilmi, että kävelyllä koetut tai prosessoidut asiat olivat kaikille erilaisia, vaikka ne koettiin yhdessä. Erilaisuuksista myös keskusteltiin ja koetettiin ymmärtää toisen kokemusta. Merkityksellistä oli, että kokemukset jo näin pienillä ryhmillä ja vain kahdella kuuntelukävelyllä osoittivat tilanteessa olevan kuitenkin jotain syvää ja voimallista. Osallistujat olivat myös yllättyneitä koetun aiheuttaessa ”tämmöisiä henkisiä kierroksia”.

Molemmissa ryhmissä havaintoja kävelyn aikana tehtiin runsaasti. Pääpaino oli äänen kautta tulevassa informaatioissa muiden aistien jäädessä vähän vähemmälle. Visuaalisia asioita ei kysyttäessä juuri osattu mainita, mutta ne tulivat kuitenkin näkyviin kommentteissa. Huomio oli kuullen havaituissa äänissä, mutta moni asia kuitenkin kerrottiin sen kautta, mitä oli nähty tai näkyvän äänilähteen kautta. Tuoksuja ei juuri havaittu, tai niihin ei keskitytty ja tätä kautta mikään ei yltänyt maun aistimuksiksi. Tuntemuksia tuli esille maanpinnan havaintojen kautta, korkeuseroista ja rakennuksien muodostamista välitiloista, mutta vähemmän havainnointiin tuulen tai auringon tuntua tai muita säähän liittyviä asioita.

Itselleni oli yllättävintä, että vaikka molemmissa ryhmissä kuuntelukävelyn reitti kulki osallistujien oman kotikaupungin hyvin tutuissa maisemissa, ei paikan kokemus näyttäytynyt erityisen merkittävältä. Tuttuudesta ei noussut merkityksiä, vaikka normaalista poikkeava kävelytapa eritymisesti, ilman päämäärää ja kantamuksia, saikin huomiota. Paikat herättivät joitakin muistoja, mutta

enemmän huomio oli kokemuksessa ja sen herättämässä tuntemuksissa. Ajattelen, että tässä turistina vaeltelu omassa kaupungissa siirtyi ulkoisen paikan huomioimisesta suoraan sisäisen paikan, oman itsen, äärelle. Sinällään huikea lomamatka.

Olen tehnyt kuuntelukävelyitä hyvin eri kokoisille ryhmille. Pienimmillään vain yhdelle hengelle ja siitä yli kahdenkymmen ihmisen ryhmille. Ryhmäkoolla ei sinällään ole mitään väliä. Jos ihmisiä on paljon, ryhmä aiheuttaa usein katseita ohikulkijoissa ja tämä vaikuttaa myös osallistujiin. Isossa ryhmässä keskustelu saattaa jäädä pinnallisemmaksi, sillä yksittäisiin ajatuksiin ei ole mahdollisuutta pureutua kovin syvälle. Pienessä ryhmässä on siksi myös hyvät puolensa. Kävelyn voi tehdä rauhassa ja huomaamatta ja keskustelussa kaikkien ääni pääsee paremmin kuuluville.

Tässä ryhmät muotoutuivat ennakoilmoittautumisen kautta ja ryhmäkoot (neljä ja kuusi) olivat aika pienet. Näin tässä tutkimuksessa kiinnostava performatiivisuuden aste eli itselle aiemmilta kuuntelukävelyiltä tuttu tuntemus ihmisten ihmettelevistä ja kiinnostuneista katseista jäi aika vähiin. Itse ensimmäisenä kulkien niitä tosin huomioin molemmissa ryhmissä. Niitä oli kyllä havaittu ja tuntemus tunnistettiin. Osallistujat kokivat olevansa osa yhtenäistä ryhmää, jonka todettiin voivan ulkopuolisten näkökulmasta vaikuttaa hieman oudolta. Katseista ei näissä ryhmissä tullut kuitenkaan tunne katsovasta yleisöstä ja pohdittiinkin sitä, mikä on riittävä kokemus katsojalle, jotta heille tulee tieto tai havainto osuudestaan taidetilanteessa.

Taiteen luonnetta kuuntelukävelyssä pohdittiin oman kokemuksen ja mahdollisen ulkopuolisen huomioijan kannalta. Kummassakaan ryhmässä ei tullut selkeää tunnetta siitä, että he olisivat olleet osana taideteosta. Nähtiin, että taide voi löytyä kuuntelukävelyssä sen voimallisen kokemuksen kautta, joka tulee osallistujille. Taiteen kohta tunnistettiin myös tilanteen hetkellisyydessä, ainutkertaisuudessa ja prosessin läsnäolossa. Tilanne vertautui myös performanssiin tai esitykseen, sillä todettiin, että kuuntelukävelyllä on myös jokin käsikirjoitus ja sopimus, mitä siinä noudatetaan. Teoskokemus syntyi siis lähinnä sisältäpäin, ei ulkoapäin määrittelyn kautta.

Nähtiin, että kuuntelukävelyssä on monia mahdollisuuksia tehdä taidetta koetun jälkeen ja tilanne selkeästi ruokki monen luovuutta. Kävi myös ilmi, että oli ehkä odotettu, että konkreettisesti keskustelun sijaan tai lisäksi myös olisi tehty jotakin, ehkä juuri sitä taidetta. Mielenkiintoista oli, että ryhmien välillä ei näissä näkemyksissä ollut kovin suuria eroja, mutta taiteilijoista muodostuneen ryhmän näkemykset ja puhe oli jäsentyneempää ja tarkempaa ja luonnehti taiteeseen liittyviä kokemuksia syvällisemmin. Kuuntelukävelystä myös puhuttiin sujuvasti teoksena molemmissa ryhmissä, vaikka asiaan ei tullut tarkempaa määritelmää tai kokemusta teoksessa olemisesta ei suoraan syntynyt. Mielenkiintoinen oli jälkimmäisestä ryhmästä tullut havainto, että teos syntyy siitä, kun sen ilmoittaa teokseksi.

6 POHDINTAA

Esitin alussa kysymyksen tutkimuksen ja taiteen tekemisen erosta tai samantaisuudesta. Dewey (2010) kiteyttää asian tekemällä eron toteamisen ja ilmaisun välille. ”Tiede toteaa merkityksiä, taide taas ilmaisee niitä” (s. 106). Näennäisesti yksinkertainen kiteytys antoi minulle selkeän väylän yrittää pukea sanoiksi kaikkea sitä, mitä kuuntelukävelyssä tapahtuu. Hakea taustoja ja todeta ja löytää tätä kautta ilmaisun tielle.

Kuuntelukävelyn oli itseäni motivoiva tutkimusaihe, jonka käytännönläheisyys ja tuttuus toivat siihen näennäisesti helpon lähestymistason (kts. Varto, 2020, s. 114–115). Aineiston hankinnassa ja analysoinnissa pyrin kiinnittämään huomiota esteettisen etäisyyden toteutumiseen. Oikean mittakaavan pitäminen tutkittavaan ilmiöön, kun itse olen samalla osallistuja, tutkija ja havainnoitsija, voi muodostua huomaamatta vaikeaksi (Anttila 2006, s. 279; Vikman 2010, s. 192). Kuuntelukävelyssä voi olla myös vaarana, että kuuntelijoiden kykyä äänelliseen tietoon aliarvioidaan, sillä usein osallistujat ovat paikallisia ja vetäjä

taas ei (Paquette & McCartney, 2012, s. 138–139). Koen kuitenkin arvostaneeni kaikkea osallistujilta saamaani tietoa.

Aineiston hankinnassa ja analysoinnissa otin huomioon tutkimuksen yleiset eettiset pelisäännöt. Kohderyhmien valikointi oli mahdollisimman avoin ja perustui ihmisten omaan aktiivisuuteen. Pyrin myös olemaan tietoinen omista esioletuksistani sekä toimimaan luottamuksellisesti ja anonyymiteettiä kunnioittaen niin kuuntelukävelytilanteissa kuin aineiston analysoinnissa. (Anttila 2006, s. 506, 509–510.)

Kuuntelukävely on tilanteena kiinnostavien tapahtumasarjojen summa, joka on osittain ennalta suunniteltu tietyin lähtökohdin, mutta sisältää aina myös osioita, jotka eivät ole ennalta suunniteltavissa. Tavoitteenani oli tuoda näkyväksi sitä prosessia, joka kuuntelukävelyn aikana muodostuu joka kerta uniikiksi taidekokemukseksi. Visionani oli myös lisätä ymmärrystä tästä moniaistisesta taidekokemuksesta taiteellisena työkaluna ja hahmottaa, onko kuuntelukävely teos.

Kuuntelukävelyn elementeiksi valitsin lähempään tarkasteluun kuusi eri ominaisuutta, kävelyn, aistimisen, hiljaisuuden, keskustelun, paikkasidonnaisuuden ja kokemuksen. Olen kokenut nämä keskeisimmiksi kuuntelukävelyä määrittäviksi asioiksi. Lopulta ehkä merkityksellisimmäksi itselleni tuli kokemuksen käsitteeseen paneutuminen. En ollut omaksi yllätyksekseni aiemmin huomionnut, miten keskeinen juuri se käsite on kuuntelukävelystä puhuttaessa. Sen kautta on mahdollista koota kuuntelukävelyn eri osa-alueet yhdeksi, yhteiseksi ja jaetuksi. Olin aiemmin keskittynyt enemmän esimerkiksi aistisuuteen ja sitä kautta saatavaan tietoon, mutta tämän tutkimuksen kautta ymmärrykseni kuuntelukävelystä kokonaisena prosessina avautui selkeimmin kokemuksen käsitteen kautta.

Näen lohdullisena monessa yhteydessä esiin nousevan ajatuksen taiteesta arkielämän ilmentäjänä. Kuuntelukävelyssä on lopulta kyse hyvin arkipäiväisestä asiasta, siitä, että pysähdymme hetkeksi havainnoimaan ympäristöä. Altistamme siinä itsemme tutkimaan ympäristöämme uusin korvin ja annamme

itsellemme mahdollisuuden kokea jotakin, joka hyvin usein on myös silmiä ja tajuntaa avaavaa. Olen vakuuttunut, että kokemuksen vuorovaikutuksellisuus ja siihen nivoutuvat aiemmin elämässä koettu, ja myös tulevaisuudessa oletettu, muodostavat kuuntelukävelyistä kokemuksena niin vaikuttavia. Kuuntelukävelyissä nousseet asiat ruokkivat ajattelua ja mielikuvitusta ja muuntuvat näin merkityksiksi. Merkityksellisillä asioilla on ainakin itselleni pitkät jäljet, ja ne ovat juuri sitä ilmaisun käyttövoimaa, mistä myös Dewey (2010) puhuu. Luovuutta ruokkiva vaikutus nousi esille hyvin myös osallistujien sanomana.

Yksi kuuntelukävelyssä yleensä esiin nouseva elementti on muistot, mutta en käsitellyt niitä tässä lähemmin, sillä ne eivät nousseet keskeisiksi opinnäyte-työtä varten pitämässäni kuuntelukävelyissä. Tunnistan kuitenkin ilmiön muista kuuntelukävelyistä ja ajattelen muistamiselle lähtökohdaksi tarinallisuuden, minkä tuon esille paikkasidonnaisuuden elementtejä käsitellessäni. Lyhyesti tässä avaten ajattelen, että muistaminen on yksilökohtaista, mutta perustuu kollektiivisuudelle. Muistot eroavat historiasta, jonka näen enemmän kulloisistakin viitekehyksistä rakennetuksi rekonstruktioksi.

Kuuntelukävelyä suunniteltaessa on huomioitava seikkoja, jotka liittyvät ympäristöön, reittiin, aikatauluun ja osallistujiin. Usein kuuntelukävely pidetään tilanteessa, joka on sen osallistujille tuttu, mutta taiteilijalle vieras. Näenkin, että kuuntelukävelyssä ensisijainen huomioitava asia on siihen osallistujat. Heidän liikkumismahdollisuutensa ja osallistumismotivaationsa ratkaisevat alkuvaiheen suunnittelussa monia asioita. Ympäristöön tutustuminen vaatii taiteilijalta aikaa ja ennakkotutustumista. On huomioitava, että äänen kuulumiseen vaikuttavat muun muassa korkeuserot, äänenlähteen etäisyydet ja esteet. Reitin pitää olla osallistujille aistittavuudeltaan kiintoisa, vaivatta kuljettava, sopivan pituinen ja kuitenkin sellainen, että se antaa mahdollisuuden kokea omassa tutussa ympäristössään jotakin uutta. Antaa mahdollisuuden kokea sen toisin. Ajallisesti keskustelu on yhtä tärkeä kuin kävely, joten on huomioitava, että keskustelulle jää aikaa.

Osallistujien on tärkeätä tietää, mihin he osallistuvat. Tietty yllätyksellisyys ylläpitää jännitettä, mutta mielestäni onnistuakseen on taiteilijan kyttävä

kertomaan tulevasta tilanteesta tarpeeksi, jotta varsinaisessa hetkessä osallistujat voivat kokea olonsa turvallisiksi ja luottavaisiksi. Tämä mielestäni mahdollistaa viimeistään keskusteluvaiheessa sen, että osallistujat pystyvät jakamaan kokemuksensa yhteisesti ja luomaan näin kokonaisuudesta avoimen. Taiteilijana tulee myös valmistautua olemaan altis yllättäville muutoksille niin sään, reitin, muiden ennakoimattomien ympäristötekijöiden, osallistujien kuin mahdollisten yhteistyökumppanien osaltakin. Valmistautumiseen liittyy myös kuuntelukävelyn sanoittamisen valmistelu. On kyettävä kirjallisesti ja puhuen sanoittamaan, mistä on kysymys. Jos sanoittaminen puuttuu, voi kuuntelukävelystä tulla teoksen sijasta jotakin muuta.

Kuuntelukävely alkaa alkukeskustelusta. Siinä mahdollisesti toisilleen tuntemattomat osallistujat ja taiteilija kohtaavat. Lyhyen alkukeskustelun aikana luodaan pohja tulevalle ja orientoidutaan tilanteelle. Varsinainen kävely tapahtuu johdollani suunniteltua reittiä pitkin. Osallistujat kulkevat perässäni löyhässä ryhmässä riippumatta onko heitä yksi vai parikymmentä. Kuulonvaraisesti ja välillä taakseni vilkaillen pidän huolta sopivasta nopeudesta ja kaiken sujumisesta muutenkin hyvin. Tarvittaessa muutan reittiä ja vaihdan rytmiä, jos koen sen tarpeelliseksi turvallisuuden tai esimerkiksi osallistujien jaksamisen vuoksi. Pidän tärkeänä, että kuuntelukävelyllä on mukana myös jokin avustaja, jonka puoleen osallistujat voivat kääntyä, jos matkan aikana tapahtuu jotakin yllättävää, tarvitaan apua tai jonkun osalta matka pitää keskeyttää. Näin muun ryhmän kanssa matkan voi jatkaa loppuun asti rauhassa. Tämä luo turvallisuutta kaikille osapuolille.

Kuuntelukävelyn reitin valinta perustuu itselläni vahvasti harhailuun. Se on tapa, jolla tutustun vieraisiin ympäristöihin. Harhautumiseen (Vrt. Laajarinne, 2013, s. 74) liittyy mielestäni läheisesti ajatus ympäristön outoudesta, lähes eksymisestä. Tutussa ympäristössä harhautuminen ei ainakaan kuuntelukävelyn kontekstissa ole tavoiteltava tila, vaan havaitsemisen aktivointi pitää saavuttaa muilla keinoin. Näen tässä tärkeäksi juuri hitauden. Tarpeeksi hitaasti liikkuesssa näkee jotain, mitä ei muuten ehkä havaitsisi. Jyväskylässä pitämisenäni kuuntelukävelyissä keskimääräinen kävelynopeus oli noin 4 kilometriä

tunnissa, joten sen voi arvioida olleen aika hidasta. Myös osallistujat kokivat kävelyn hitauden ja paremmin havaitsemisen toisiinsa liittyviksi.

Mielen vapaus ja joutilaisuus yhdistyvät kävelyssä rentouteen ja aktiivisuuteen, joka järjestelmällistä tarkkailua paremmin antaa havaintojen tulla esiin. Nämä Grosin (kts. 4.1 Kävely) esiin tuomat ajatukset tulivat hyvin näkyviin kuuntelukävelyissä ja tukevat myös aiempaa kokemustani siitä, että kävellessä tekee paljon havaintoja. Ne myös palautuvat vaivattomasti mieleen tarvittaessa. Kävelyllä taiteessa on sinällään jo pitkä taival avantgardistisista liikkeistä lähtien. Ehkä kävely on tullut mukaan vähitellen kuin itsestään, jos vaikka ajatellaan ulkoilmamaalauksen kehittymistä 1800-luvulla.

Kuuntelukävely on taiteilijalle mahdollisuus tutustua syvällisemmin johonkin paikkaan. Kirjoitan painotetusti johonkin paikkaan, sillä ajattelen minkä tahansa paikan olevan kuuntelukävelylle mahdollinen. Tutustuminen tapahtuu jo suunnitellessa karttojen ja karttasovellusten kautta. Tutustuminen konkretisoi- tuu reitillä kuljettaessa ja itse kuuntelukävelyn aikana. Varsinainen syvenemi- nen tapahtuu keskustelun aikana, jolloin paikassa koettu ja ihmisillä olevat henkilökohtaiset ja yhteiset tarinat tulevat jaetuksi. Tiedon suunta ei ole vain yksipuoleinen taiteilijan suuntaan, vaan koen, että pystyn tuomaan oman am- mattitaitoni kautta paikasta jotakin uutta tietoa myös osallistujille.

Leppänen & Pajunen (2017, s. 210) liittävät paikan kokemuksen tarinallisuuteen. Nyt tehdyillä kuuntelukävelyillä ei paikasta tai reitistä ei noussut erityisiä huomioita. Jäin pohtimaan onko keskusta-alue osallistujille jollakin tapaa merkityksetön tai tarinaton. Voiko reitin kulku monen ns. epäpaikan läpi tuoda kävelyyn sellaisen tason, että merkityksiä on vaikea löytää? Keskusta-alue oli kuitenkin kaikille tuttu ja kaikkien kotikaupunki. Päädyn kuitenkin toisenlaiseen näkökulmaan. Kuten kuuntelukävelyn jälkeisessä pohdinnassani esitin, ajattelen enemmän, että turistina kotikaupungissa vaeltelu antoi mahdollisuuden matkata ennen kaikkea itseensä. Matka omiin kokemuksiinsa ei vaikuta ollenkaan huonolta vaihtoehdolta Jyväskylän sikäli mielenkiintoista kaupunkiympäristöä väheksymättä.

Kuuntelukävelyssä kiinnostaa se, että miten arjessa saamme tietoa ympäristöstämme pelkästään kuuntelemalla. Marjo Heino (2023) kuvaa kokemusta seuraavasti:

Kuuntelukävelyt paljastivat minulle jotain tärkeää yhteisyydestä, ryhmästä, toisten kuuntelemisesta ja kuulemisesta. Samalla kun kuvaan omaa kokemustani syväksi, en voi kuin ihmetellä tapahtumisen helpoutta, keskustelu syveni ja yhteisö vahvistui. Kohtaamiset, läsnäolo ja ryhmäytymiset ovat tavoiteltuja, arvokkaita tiloja. Pyrkimisen sijaan ne voidaan saavuttaa varsin nopeasti, kuuntelemalla. (s. 157.)

Tietoa on saatavilla todella paljon, mutta siihen on ensin herkistyttävä ja sen äärelle on pysähdyttävä kuuntelemaan ja aistimaan. Putsailemaan korviaan Schaferin oppien mukaan. Tämä tuli selkeästi esille kuuntelukävelyissä, vaikka korvatreenausta ei tehtykään kuin yhden kerran, itse kuuntelukävelyn aikana. Kommenteista tuli ilmi, että ilman kuuntelemaan keskittymistä ei näitä asioita olisi muuten tullut kuultua tai huomioitua. Olisi vain kävellyt ohi.

Aistimisen voi sanoa perustellusti olevan kuuntelukävelyssä keskeistä. Jaan näkemyksen Koivusen (1997, s. 37–38) kanssa aistien perustavanlaatuisesta olemuksesta ja Varton (2020, s. 91) taiteen mahdollisuudesta päästä suoraan lähelle kehossa tuntevia aistisia ilmiöitä. Vaikka esimerkkikuuntelukävelyillä ei päästy kovin voimallisiin kehollisiin tuntemuksiin, tuli esimerkeistä selkeästi esiin, että käsitelty tieto saavutettiin eri aistein ja eri aisteista saatu informaatio limittyi kokemuksessa.

Vaikka en tässä tutkimuksessa kohdistanut ajatuksiani aistimisen fysiologialle, oli ilo huomata, että selitys ääniin tottumiselle tai turtumiselle löytyy myös aistimisen fyysisen toiminnan kautta. Kuuntelukävelyiden keskusteluissa todettiin, että sekä suuret äänimassat ja jotkut yksittäiset pienetkin äänet olivat jääneet osallistujilta aiemmin huomiotta. Peltomaa & Saine (2014) avaavat artikkelissaan Kuulo – ensimmäinen ja viimeinen aisti, kuuloaistimisen toimintaa ja toteavat, että kaikki altistumamme äänet eivät kulje tietoisuuteemme sellaiseenaan. Keskushermoston luokitellessa jotkin äänet merkitykseltään vähäisi, ne

jäävät ilman reaktiota eli niihin ei kiinnitä huomiota. Samalla tavoin kuulo harjaantuu kuulemalla eli kuuntelemalla keskushermoston yhteyksiä voi kehittää ja herkistää toistojen kautta. (s. 82, 85) Samaan ilmiöön voi ajatella Laajarinteen (2016) viittaavan esseissään. Tähän perustuvat myös Schaferin (2019) korvia avaavat tai puhdistavat kuunteluharjoitukset (ear cleaning, ear training) (s. 208; Heino, 2023, s. 145).

Hiljaisuus nousi kuuntelukävelyiden kautta eniten kokonaiskokemukseen eri tavoin vaikuttavaksi tekijäksi. Tähän antaa viitteitä myös tausta-aineisto, sillä hiljaisuuteen on liitettävissä paljon erilaisia mielleyhtymiä. Monet hiljaisuudesta kirjoittaneet tuovat esille vallankäytön ja tämä nousi voimakkaasti esiin ensimmäisen ryhmän kuuntelukävelyssä. Enemmistön suhtautuminen kuuntelukävelyssä hiljaisuuteen on myönteinen, mutta olen törmännyt hiljaisuuden haasteisiin aiemminkin, joskaan en ehkä näin voimakkaasti. Aiempi kokemukseni on se, että hiljaa oleminen on vain vaikeata, haluaisi kommentoida kaikkea hetkessä kokemaansa ja jakaa sen välittömästi jonkun kanssa. Siihen ei ole liittynyt oman valta-aseman menettämistä, kuten nyt esimerkkitapauksessa. Selkeä huomio tästä tutkimuksesta on, että on erittäin tärkeätä huomioida hiljaisuuteen liittyviä eri piirteitä ja valmistautua monenlaisiin reaktioihin. Taiteilijalla tulee olla myös kyky käsitellä näitä asioita yhdessä ryhmänsä kanssa.

Kuuntelukävelyssä keskustelu on ajallisesti ja merkityksellisesti kävelyn kanssa tasavertainen. Keskustelun aikana osallistujat voivat jakaa tunteuksiaan ja kertoa kokemastaan. Itselleni on joka kerta yhtä suuren hämmästyksen hetki, miten hiljentymisen usein aika lyhyeenkin kävelyyn tuottaa osallistujille ja itselleni hyvin vaikuttavan kokemuksen, joka tulee ilmi yhteisessä keskustelussa. Osallistujat tulevat tilanteeseen omine ennako-odotuksineen ja henkilöhistorioineen, jolloin koettu saattaa nostaa osallistujissa hyvin vaihtelevia reaktioita. Keskustelutilanteessa pyrin luomaan luottamuksellisen, vapaan ja avoimen ilmapiirin olemalla itse läsnä, kuuntelemalla ja reagoimalla herkästi kaikkeen sanottuun. Uskon tämän olevan hedelmällinen ja oikeansuuntainen lähestymistapa, jos peilaan kuuntelukävelyissä käytyjä keskusteluita esimerkiksi Holmin, Poutasen & Ståhlen (2018) esittämiin keskustelun edellytyksiin.

Ajattelen, että esimerkkinä luoma ilmapiiri kantaa kaikkien osallistujien tapaan keskustella ja kuunnella toisiaan ja mahdollistavan parhaimmillaan Heinon kuvaaman (kts. s. 66) helpon, läsnäolevan ja vaikuttavan keskustelutilanteen.

Osallistujien kanssa käydyt keskustelut eivät suoraan tukeneet ajatusta kuuntelukävelystä performanssina tai esityksenä. Itselleni tämän selvittäminen oli toisaalta yksi kiinnostavimmista ja motivoivimmista asioista, sillä olin tunnistanut tämätapaista ilmiötä aiemmissa kuuntelukävelyissäni. Tilanteessa koettiin tapahtuneeksi kuitenkin jotain teoksenomaista, vaikka sitä ei osattu suoraan määritellä. Taide tunnistettiin juuri tilanteen hetkellisyydessä ja ainutkertaisuudessa. Vähintäänkin kuuntelukävelyt nähtiin taiteellisena toimintana ja luovuutta ruokkivana. Kuten esitystaiteen elementeissä tuli esille (esimerkiksi Schechner, 2016), niin taiteessa ja esiintymisessä raja-aidat ovat hälventyneet ja taiteena voi pitää monia asioita, joita ei aiemmin sellaiseksi olisi määritelty.

Haasteena nähtiin sen määrittely, että voiko teos olla teos, jos katsoja ei tiedä katsovansa teosta. Tämä vastaa klassista hämmennystä ready-made-teoksesta tai siitä, mikä voi olla taidetta, eli vaikkapa teosstatuksen saavista unohduneista silmälaseista taidemuseossa, jonka eräs kuuntelukävelyyn osallistuja keskustelussakin toi ohimennen esille. Avantgardessa katsojan töytäisy vaati ulkoa tulevia ärsykyitä, jotta ajatukset sai liikahtamaan. Näen, että kuuntelukävelyssä on jotain samantapaista, kuitenkin aika lempeässä muodossa. Tässä töytäisy ja herättely tulee osallistujilta sisältäpäin, havahtuminen omaan kehollisuuteen, hiljaisuuden kuuntelemiseen ja siitä herääviin tuntemuksiin. Näen kuitenkin, että sisältä kumpuava vaikutus ulottuu laajemmalle ja on havaittavissa ympäristössä.

Kuuntelukävely on kokonaisuutena suhteellisen lyhytaikainen tilanne. Se tapahtuu osallistujien kanssa kerran ja se ei ole toistettavissa täysin samanlaisena milloinkaan uudelleen. Koen, että tilanteen vaikuttavuus perustuu juuri hetkellisyyteen ja ainutkertaisuuteen. Tilanne on lähtökohdiltaan myös hyvin performatiivinen. Taiteilijan kulkiessa edellä jonkinlainen verkkainen joukkio kintereilläään on jo itsessään mahdollisesti huomiota herättävä. Kokemus

pitkistä katseista on todellinen ja koen sen tavallaan aika luonnolliseksi osaksi kuuntelukävelyä. Itsekin kiinnittäisin vastaavaan joukkioon huomiota.

Mielestäni performatiivisuuden ajatusta tukee myös muu läpikäymäni tutkimusaineisto. Tartun esimerkiksi Schaferin (2019) ajatukseen maailmasta suurena äänimaisemana, jossa me kaikki olemme yhtäaikaisesti yleisönä, esittäjinä ja säveltäjinä. Äänimaisema yhteisenä tilana tuli esille myös keskusteluosiossa. Schaferin ajatusta mukaellen kuuntelukävelyllä tuomme sen näkyväksi sekä osallistujille, mutta samalla myös mahdollisille katsojille, jopa sitä itse samalla liikkumalla luoden.

Esitystaiteen kontekstissa moni asia, joka aiemmin ei ole voinut olla teos, voidaan ajatella teosmaiseksi, esityksentapaiseksi. Tällöinkin tärkeäksi asiaksi nousee vuorovaikutus. Kuuntelukävelyssä vuorovaikutus ryhmän ja mahdollisten katsojien välillä on aika yksipuolista, jo ihan yhteisen hiljaisuuteen pyrkivän sopimuksenkin vuoksi. Ajattelen, että jotakin vuorovaikutusta sanattomasti syntyy tästäkin näkökulmasta. En ole törmännyt uhkaaviin tilanteisiin tai siihen, että kukaan yrittäisi varsinaisesti ottaa kontaktia. Kulkua on kunnioitettu. Varto (2020) on esittänyt, että taide syntyy tekijän ja vastaanottajan kompleksisesta oivaltamisen kokonaisuudesta, missä vastaanottajan pitää päättää, lähteäkö siihen mukaan (s. 91–92, 99.) Tästä herää myös kysymys, että missä määrin olen vastuussa siitä, kuinka paljon katsojan tulee ymmärtää näkemäänsä. Jos ohikulkija havaitsee kuuntelukävelyryhmän, ja se herättää hänessä jotakin ja hän jää ehkä seuraamaan menoa, onko teoskynnys ylittynyt ja kenen mielestä. Eikö siinä rajapinnassa jo synny vuorovaikutuksellinen tilanne, jonka voi nähdä taiteessa tärkeäksi esimerkiksi Alva Nöen (2019, s. 166–169) tapaan ja taidetta määrittäväksi tekijäksi useissa yhteisötaiteen määritelmässä.

Jos taas ajattelee kuuntelukävelyssä katsojan kannalta tapahtuvaa esitystutkija Schechnerin (2016) ajatusten perusteella, vastuu siirtyy juuri katsojalle. Hän näkee, että jonkin toiminnan määrittäminen esitykseksi tai performanssiksi ei niinkään ole kiinni siitä, mitä tai millainen se on, vaan miten se otetaan vastaan. (s. 63, 76.) Ehkä näkökulmassa voi nähdä myös avantgardelaista hieman välinpitämätöntä suhtautumista yleisöön, mutta ehkä haluan nähdä

siinä myös Matarasson (2018) mainitsemaa omaperäisyyttä. Lisäisin tähän mielelläni vielä hauskuuden ja absurdiuden. Näen kävelyssä taiteentekemisen kontekstissa jotain hauskaa ja absurdia, vähän kuten leipominen Outi Puron tapauksessa. Toisaalta yhteisötaiteen kontekstissa on tavallista ajatella, että osallistujat voivat olla samalla oma ja riittävä yleisönsä (vrt. Kantonen, 2005 tai Heino, 2023). Ajattelen, että se onkin riittävä. Kuuntelukävelyitä pitäessä on kuitenkin oltava tietoinen siitä, että myös osallistujien ulkopuolelle jotain on nähtävissä ja on myös varauduttava ulkopuolisiin reaktioihin.

Kuuntelukävely ei pyri olemaan esitys, siinä ei ole rooleja, joita toistetaan, ellei taiteilijan osuutta voi ajatella sellaiseksi. Enemmän kyse on kunkin yksilön suorittamasta, yksilön taiteesta, joka koetaan yhteisesti. Tämä mielestäni tuo kuuntelukävelyn erityisesti juuri performanssin kentälle. Vaikka kuuntelukävelyllä on tietty raami, on se joka kerta ainutkertainen niin reitiltään, kokemukseltaan, osallistujiltaan kuin mahdollisilta katselijoiltaankin. Pidän myös ajatuksesta, että performanssitaide heijastaa jotain taiteen ja eletyn maailman välillä. Koen kuuntelukävelyn kuuluvan juuri tähän yhteisötaiteen ja performanssitaitteen välimaastoon, missä teoksen muodostaa jokin hyvin arkipäiväinen yhdessä toteutettu ele, missä yleisöä ei joko ole tai se koostuu ensisijaisesti osallistujista itsestään.

Yhteisötaiteen kentälle näen kuuntelukävelyn sijoittuvan lisäksi arkisuudessaan ja ennakoimattomuudessaan. Yleisistä raameista huolimatta lopputulos ei parhaimmillaankaan ole kokonaan ennakoitavissa, vaan kokemuksesta muodostuu joka kerta jotain uutta. Yhteisötaiteeseen kuuntelukävely sitoutuu myös sopimisen kautta. Esimerkiksi Heikinaho (2021) ja Kaitavuori (2021) ajattelevat yhdeksi yhteisötaiteen luonteenomaiseksi piirteeksi juuri yhteisen sopimisen (kts. s. 19–20). Kuuntelukävelyä leimaa yhteisen sopimisen iso rooli ja tämä tuli esille sekä keskusteluissa että tausta-aineistossa. Yhteisesti sovitaan monista tavallisemmista ulkoisista puitteista kuvaamisesta nauhoittamiseen, mutta myös enemmän yksilöä rajoittavista asioista, kuten hiljaa olemisesta ja liikkumisesta. Monet yhteisötaidetta tutkineet ovat huomioineetkin, että tähän liittyy eettisiä haasteita. Tämän vuoksi on tärkeitä, että osallistujat tietävät, mihin he osallistuvat. Tämä on tärkeitä huomioida ennakkovalmisteluissa.

Varto (2020) puhuu siitä, miten myös ryhmänä toteutettava taiteellinen toiminta perustuu lopulta yksittäisiin ihmisiin, jotka eivät ole korvattavissa (s. 67, 76–79). Näen tässä suhteessa kuuntelukävelyihin hetkellisyyden ja ainutkertaisuuden voiman, missä myös taide keskusteluissa tunnistettiin. Jokainen kuuntelukävely on ainutkertainen ja ei ole toistettavissa uudelleen. Uuden siitä tekevät joka kerta ennen kaikkea ihmiset. Mielestäni teoksen olemus välittyy ja täyttyy myös tätä kautta.

Useimpien osallistujien jakama ja oma näkemykseni siitä, että kuuntelukävelyn aikana tapahtuu jotakin voimakasta tai vaikuttavaa, on edellä kuvatusti monen asian summa. Näen, että tästä kokonaisuudesta on myös hahmotettavissa kuuntelukävely teoksena. Siihen liittyy taiteilijalta päätös ja kyky sanoittaa tilanne teokseksi. Jotta se on mahdollista, tarvitaan tieto kuuntelukävelyn taustoista, sen sijoittumisesta taidekenttään, sen soveltamismahdollisuuksista ja selkeys omista tavoitteista. Koen, että taiteilijalla on oltava tietoa kuuntelukävelyyn vaikuttavista käsitteistä, kuten käveleminen, aistiminen, hiljaisuus, keskustelu, paikkasidonnaisuus ja ymmärtää myös kokemuksen luonnetta.

Taiteilijan on huomioitava työskentelyaikataulussaan perusteellinen valmistautuminen ja asioiden sopiminen usein moniammatillisissa yhteistyöpuiteissa. On hyväksyttävä ajatus siitä, että ihan kaikki muutokset ovat mahdollisia itse tekemisen aikana ja niihin on myös kyettävä reagoimaan ja tekemään ratkaisuja spontaanisti. On kyettävä olemaan täydellisesti läsnä tilanteen jokaisessa osiossa ja ottamaan vastaan osallistujilta hyvin moninainen kirjo ajatuksia, tunteita, kokemuksia ja kuuntelemaan keskusteluosiossa välillä pitkiäkin tarinoita ja elämäkokemuksia.

Hyvä on myös huomioida, että myös itselle kokemus voi olla erittäin voimakas ja tunteellinen. On löydettävä keinot päästä yli ja eteenpäin jokaisesta vastaantulevasta tilanteesta ja pystyttävä näkemään jatkuvasti kuitenkin se suurempi konteksti, mihin on pyrkimässä ja luotava oman itsensä kautta mahdollisuudet sen toteutumiseen. On myös vaalittava sitä ainutkertaisuutta ja

hetkellisyyttä, johon osallistujat pääsevät osalliseksi, vaikka itse taiteilijana olisit tehnyt saman reitin ja lukuisia muita kuuntelukävelyitä.

Kuten mikä muukin tahansa teos, kuuntelukävely vaati syntyäkseen ja ollakseen esillä taiteilijan tahdon avata itsensä, ajatuksensa ja näkemyksensä alttiiksi muille sekä muotoilla niistä jonkinlainen kokonaisuus. Kuuntelukävely teoksena muotoutuu näin pohjimmiltaan taiteilijan tahdosta, taidosta ja tiedosta asiasta ja kyvystä soveltaa niitä uusissa tilanteissa. Tämä oivallus tuli minulle sekä taustamateriaalista, että kuuntelukävelyiden keskusteluista. Varto (2020) on ilmaissut, että ”Materiaali tulee taiteelliseksi, kun se valitaan taiteen materiaaliksi; menetelmästä tulee taiteen menetelmä, kun taiteilija ottaa sen käyttöönsä ja taitaa sen” (s. 79). Yksi osallistuja myös sanallisti tämän hyvin suoraan ja näki, että kuuntelukävelyn sanominen teokseksi alussa tekee myös kaikista osallistujista osan teosta.

Jossakin vaiheessa kirjoittamisen matkalla toivoin, että voisin tässä vaiheessa ilmoittaa löytäneeni uuden sanan, nimen sille, mitä teen. Alitalojen tapaan haluaisin irti kuuntelukävelystä ja termiin liittyvistä tutkimusmenetelmän asettamista painolasteista ja löytää kokonaisuudelle uuden nimen. Sitä en toistaiseksi ole vielä löytänyt tai keksinyt. Alitalojen käyttämä kuuluma on laajasti käytössä myös suomalaisilla tutkijoilla, joten ehkä suoraan taiteeseen viittaavaan käsitteen keksiminen on aika haastavaa. Mutta ehkä se toteutuu jossain vaiheessa. Edelleen siis kuuntelukävelen, mutta paremmin, syvemmin, tietoisemmin ja enemmän suoraan taiteellisena teoksena.

Yksi kuuntelukävelyn kehittämissuunta voisi olla jonkinlainen yhteiskunnallisiin asioihin huomiota kiinnittävän placemaking-metodin sovellus, jota yhteisölähtöisissä paikkaan sidonnaisissa projekteissaan käyttää muun muassa taiteilija–muotoilija Päivi Raivio (2020). Hän näkee, että metodista on paljon ammennettavaa esimerkiksi kylä- tai kaupunginosakehittämisessä. Yhteiskunnalliset asiat eittämättä nousevat lähes aina esille kuuntelukävelyissä, myös nyt Jyväskylässä pitämässäni. Olen tutustunut Raivion toimintaan Raumalla toimivan yhteisötaiteen RaumArs-residenssin kautta. Hänen Tunne+Tila-projektinsa Sepän talon tulevaisuuden suunnittelussa antoi konkreettisia työkaluja

eri toimijoille. Nykyään Sepän taloa on kunnostettu ja toiminta pyörii hyvin. Raivio valottaa projektiaan myös Joen taju -julkaisun artikkelissaan. (s. 146–148.) Näen tässä vaihtoehdossa tiiviin yhteyden jo Schaferin positiiviseen tutkimusajatuksen kehittämiseen ihmisten oloja osallistamisen kautta.

Huomioin kaikista yhteisötaiteen määrittelyistä, että niissä keskeistä on ihminen. Havahduin pitämään määritelmiä siltä osin suppeina, sillä olen toteuttanut yhteisötaidetta, jonka kohteena ovat olleet eläimet, tarkemmin ottaen alpakat, joille toteutettiin moniväriporkkanoista syötävä kollaasi. Tästä tuli mieleeni myös uusia kuuntelukävelysovellutuksia, joissa kävellään yhdessä eläinten kanssa. Perustan absurdia ajatusta siihen, että usein eläinten kanssa kommunikatio ei vaadi puhetta, vaan yhteinen läsnäolo perustuu molemminpuoliseen liikkeiden ja eleiden seuraamiseen. Ajatus vaatii testaamista, sillä huomion keskittyminen eläimeen voi viedä tehon tai merkityksen kuuntelukävelyn ulkopuolelle, mutta se saattaisi tuoda mukanaan myös jotakin, joka ei vielä ole määriteltävissä.

Jo opinnäytesuunnitelmaa hahmotellessani törmäsin ennakkokäsitykseni suppeuteen liittyen kuuntelukävelyyn ja sen käyttämiseen yleisesti. Kuuntelukävely on osoittautunut hyvin laajasti ja pitkään käytetyksi menetelmäksi äänituttimukseen, maiseman- ja kulttuuritutkimuksen saroilla. Kuuntelukävelyillä kerätään tietoa ympäristöstä kulloiseenkin tutkimustarpeeseen. Sen luonne on välineellinen. Aineistoon nojaten voi kuitenkin sanoa, että kuuntelukävely on sisältänyt jo sen äänituttimukseen perustuvista alkuajoista lähtien taiteellisia lähtökohtia. Kuuntelukävelystä on löydettävissä paljon erilaisia muunnelmia ja sitä käytetään sekä tutkimuksessa eri tutkimusaloilla ja taiteellisen työskentelyn välineenä. Taiteen kontekstissa kuuntelukävely on voimallinen työmuoto, joka avantgardististen taidesuuntausten jatkumon myötä sijoittuu olemukseltaan johonkin yhteisötaiteen ja esitystaiteen maastoon. Sen hetkellisyyteen ja ainutkertaiseen kokemukseen pohjautuva luonne tuo siihen osallistuville voimakkaan kokemuksen.

Teos näyttäytyy mielestäni erityisesti juuri hetkellisyydessä ja performatiivisuudessa, mutta myös kokemuksesta, jonka luonne on jatkuvasti muuttuva ja

uudelleenorganisoituva. Kuuntelukävelyn aikana läsnä ovat kunkin osallistujan ennakko-odotukset ja henkilöhistoria, paikan tuoma jännite ja ympäristö, yhdessä tekeminen ja minun taiteilijana luomat raamit tilanteelle. Kuuntelukävely nivoo kaikki elementit yhteen antaen osallistujille mahdollisuuden jakaa oma henkilökohtainen kokemuksensa yhteisesti jaettuna. Tämä vaatii osallistujilta heittäytymistä, mutta myös taiteilijalta taitoa luoda keskusteluun luottamuksen ilmapiiri ja reagoida ympärillä tapahtuvaan ja sanottuun.

Kuuntelukävely teoksena vaatii myös taiteilijalta päätöksen pitää sitä teoksena ja sanoittaa toiminta teokseksi. Sanoittaminen liittyy vahvasti ennakoasetelmien luomiseen kirjoitetun ja puheen kautta, mutta myös keskustelutilanteessa asioiden sanoittamisena. Päätöksenteko on enemmän taiteilijan ammattitaidon asia. Taiteilijana toistan kuuntelukävelystä toiseen tiettyä raamia, välilnettä, joka muokkautuu aina kulloisenkin kuuntelukävelyn tai sen sisällä olevan tilanteen mukaan uudeksi. Tässä rajana ovat vain oma taitoni ja tietoni asiasta, ja arviointikykyäni soveltaa niitä aina uusissa tilanteissa. Tämä on mielestäni hyvin lähellä Varton ajatusta taiteellisen toiminnan määrittelystä (kts. s.16). Koen, että teos kuuntelukävelyssä on tavoitettavissa taiteilijan oman taidon, päätöksenteon ja soveltamiskyvyn tasolla ja kautta.

Opinnäytetyö vahvisti käsitystä kuuntelukävelystä merkittävänä ja ainutkertaisena taiteellisen työskentelyn muotona, jolla on mahdollista luoda taidekokeemus ja saada sellaista tietoa ympäröivästä, jota ei muilla keinoin ole saavutettavissa. Vaikka tämän tutkimuksen tulokset eivät suoraan tukeneet osallistujien kokemusta teoksen osana olemisesta, siitä kuitenkin puhuttiin teoksena.

Hain aluksi teosta kuuntelukävelystä sen ulkoisista puitteista. Etsin siihen perusteluita yhteisötaiteen ja esitystaiteen teorioista ja ne olivatkin sieltä selkeästi löydettävistä. Sitä kautta oli helppo päätyä siihen, että kuuntelukävely on teos ilman, että sitä määrittää sen mahdollisesti näkevä yleisö. Suurin oivallus kuitenkin tapahtui vasta aivan kirjoittamisen viimeistelyvaiheessa. Etsiessäni tätä ulkoista teosmaisuuutta olinkin päässyt kuin vahingossa kuuntelukävelyn ytimeen. Ymmärsin, että kuuntelukävelystä ei tee teosta mikään sen ulkoinen

seikka, vaan se monitahoinen, moniaistinen, herkkä ja vaikuttava kokonaisuus, joka muodostuu yhteisestä kokemuksesta ja sen jakamisesta.

Taiteellisena prosessina matka kuuntelukävelyn parissa toi itselleni varmuutta luottaa osittain intuitiiviseen työskentelyyn eri yhteisöjen kanssa. Tiedollinen pohja loi käytännön työskentelyyn taustan kuuntelukävelyn aikana tapahtuvasta ja antaa tulevaisuudessa valmiuksia kohdata aisteihin perustuvan työskentelymuodon herättämiä reaktioita ja kokemuksia sekä tuoda näkyväksi koko prosessin kaarta ja merkitystä.

Yleisen tiedontuottamisen taiteen ja tutkimuksen kentälle ja oman taiteilijaidentiteettini vahvistumisen lisäksi, uskon prosessin olleen mukaan valikoituneita ja yksittäisiä henkilöitä hyödyttävä esimerkiksi itsetuntemuksessa, hyvinvoinnin lisäämisessä, oman tutun lähiympäristön arvostuksen ja yhdessä koetun merkityksen nostamisessa.

Tämä opinnäytetyö on kurottanut kuuntelukävelyä kohti teosta. Olen ensin koettanut purkaa tapahtumaa osiksi ja rakentaa sen jälkeen uudelleen kasaan. Kehä on kiertynyt synnyttäen uuden tilan, uuden ja varmemman kokemuksen siitä, että kuuntelukävelyteos on saavutettavissa. Matka siihen ei enää ole yhtä pitkä kuin lähtötilanteessa. Kävelyn ensi askeleet on jo otettu ja kengänpohjatkin ovat hiukan jo kuluneet.

LÄHTEET

Aapala, K. (n.d.) Keskustella. Haettu 31.10.2022 osoitteesta: https://www.kotus.fi/nyt/kysymyksiä_ja_vastauksia/sanojen_alkuperasta/sanojen_alkuperasta_j-k/keskustella

Aistikävely piirtäen. 2022. Haettu 9.10.2022 osoitteesta <https://www.stadissa.fi/tapahtumat/96743/aistikavely-piirtaen>

Alitalo, T. & Alitalo, S. (n.d.) Kuulumia. Haettu 1.11.2022 osoitteesta <https://kuulumia.org/>

Alitalo, S. (n.d.-a) Lincolnshire Sketches: In search of a transaudible space. Haettu 1.11.2022 osoitteesta <https://alitalo.wordpress.com/essays/lincolnshire-sketches-in-search-of-a-transaudible-space/>

Alitalo, S. (n.d.-b) Carta de Ausculto. Haettu 1.11.2022 osoitteesta <https://alitalo.wordpress.com/essays/carta-de-ausculto/>

Ampuja O. 2014. Äänimaisema ennen ja nyt. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.). 2014. Huutoja hiljaisuuteen: Ihminen ääniympäristössä (s. 18–39). Gaudeamus.

Ampuja, O. 2017. Hyvä hiljaisuus. Atena.

Anttila, P. 2006. Ilmaisuu, teos, tekeminen ja tutkiva toiminta: Ars, Techne, Fronesis, 2. Painos. Akatiimi.

Aula, I. (2018). Aistikävely kaupunkimaisemaan: Yhteisen tilan kokemus ja joukkojen polut. Elore, 25(1). Haettu 24.10.2022 osoitteesta <https://doi.org/10.30666/elore.72816>

Cardiff, J. & Miller, G.B. (n.d.) Forest Walk 1991. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://cardiffmiller.com/walks/forest-walk/>

Cardiff, J. & Miller, G.B. (2022) Walks. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://cardiffmiller.com/walks/>

Carlson, M. 2006. Esitys ja performanssi: Kriittinen johdatus. 2. painos. Like.

Dewey, J. 2010. Taide kokemuksena. Eurooppalaisen filosofian seura / niin & näin.

Drever, J.L. (2009) Soundwalking: Aural Excursion into the Everyday. Teoksessa Saunders, J. (toim.) The Ashgate Research Companion to Experimental Music (s. 163–192). Hyväksytty versio (s. 1–35) Ashgate. Haettu 8.11.2022 osoitteesta <https://research.gold.ac.uk/id/eprint/7836/>

Glosbe. (n.d.) Verkkosanakirja. Haettu 21.10.2022 osoitteesta: <https://fi.glosbe.com/en/fi/perform>

Goldber, R. 2010. Performance Art From Futurism to the Present. 3. uudistettu ja laajennettu painos. Thames & Hudson.

Gothóni, R. & Gothóni, R. 2014. Hiljaisuus uskonnossa: Athosvuorten luostareista retriittien rauhaan. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.) Huutoja hiljaisuuteen: Ihminen ääniympäristössä (s. 275–291). Gaudeamus.

Gros, F. 2018. Kävelyn filosofiaa. 3. painos. Basam Books

Haapalainen, R. 2020. Minä osallistun, sinä osallistut, me osallistumme: mutta mihin? Osallistavan taiteen prosesseista ja yhteisöistä. Julkaisussa Joen taju (s. 134–135). Porin taidemuseon tutkimuksia 9. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 57. Porin taidemuseo & Turun yliopisto.

Hankamäki, J. 2003. Dialoginen filosofia: Teoria, metodi ja politiikka. Yliopistopaino.

Heikinaho, M. 2021. Taiteen vaikutuksista: Voiko kehollinen taidekokemus pysäyttää kaupunkitilan (kuluttaja-)kokijan? Julkaisussa Kantonen, L. & Karttunen, S. (toim.), Yhteisötaiteen etiikka: Tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle (s. 161–192). Taideyliopiston teatterikorkeakoulu.

Heino, M. 2023. Taiteilijana työskenteleminen osana yhteisöllistä maisemasuojelua [Väitöskirja, Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun taiteen ja median laitos]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-64-1093-7>

Holm, R., Poutanen, P. & Ståhle, P. 2018. Mikä tekee dialogin: Dialogisen vuorovaikutuksen tunnuspiirteet ja edellytykset. Haettu 31.10.2022 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/mika-tekee-dialogin-dialogisen-vuorovaikutuksen-tunnuspiirteet-ja-edellytykset/>

Ilmatieteenlaitos. 2022a. Haettu 7.9.2022 osoitteesta <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/saa/jyv%C3%A4skyl%C3%A4>

Ilmatieteenlaitos. 2022b. Haettu 8.9.2022 osoitteesta <https://www.ilmatieteenlaitos.fi/saa/jyv%C3%A4skyl%C3%A4>

Jaakkola, K. (n.d.). Kuuntelukävelyt. Haettu 4.1.2022 osoitteesta <http://kirsi-jaakkola.blogspot.com/p/kuuntelukavelyt.html>

Jussilainen, A. 2019. Yhteisötaide: historiaa, määrittelyä ja käytäntöjä. Julkaisussa Yhteisö ja taide. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 72. Haettu 20.10.2022 osoitteesta <https://disco.teak.fi/yhteiso-ja-taide/yhteisotaide-historiaa-maarittelya-ja-kaytantaaja/>

Jyväskylän kaupunki. (n.d.) Kulttuuriluotsit. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://www.jyvaskyla.fi/node/10890>

Järviluoma, H. & Piela, U. 2016. Äänimaisemissa. SKS.

Kaitavuori, K. 2021. Sopimisen etiikasta: Osallistavan taiteen haasteet taiteen tuottamisen ja esittämisen käytännöille. Julkaisussa Kantonen, L. & Karttunen, S. (toim.), Yhteisötaiteen etiikka: Tilaa toiselle, arvoa arvaamattomalle (s. 351–369). Taideyliopiston teatterikorkeakoulu.

Kallinen, T. & Kinnunen, T. (n.d.) Etnografia. Teoksessa Vuori, J. (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Haettu 2.12.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>.

Kantonen, L. 2005. Telta: Kohtaamisia nuorten taidetyöpajoissa. Taideteollinen korkeakoulu. Like.

Kantonen, L. 2007a. Jaettu asiantuntemus kenttätyössä, tutkimusprosessissa ja taiteellisessa toteutuksessa. Julkaisussa Tanskanen, I. (toim.), Taiteen aselemissä tutkimus: Kannanottoja tutkimukseen taiteilijan työssä (s. 86–106). Turun ammattikorkeakoulu.

Kantonen, L. 2007b. Keskustelutaide ja keskustelun estetiikka. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää (s. 127–129). Like.

Kantonen, L. & Karttunen, S. 2010. Johdanto: Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua. Teoksessa Kantonen, L. & Karttunen, S. Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta (s. 7–14). Kuvataideakatemia.

Kielitoimisto. (2021) Haettu 19.9.2022 osoitteesta <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/#/hiljainen?source=suggestion>

Kuuntelukävely. (8.5.2019) Emil Cedercreutzin museo. Litterointi kuuntelukävelyistä. Taiteilijoiden Kirsi Jaakkola ja Mollu Heino hallussa.

Laajarinne, J. 2016. Tiloissa. Esseitä. Atena.

Lapin yliopisto (n.d.) Soveltava taide. Haettu 20.10.2022 osoitteesta <https://www.ulapland.fi/FI/Yksikot/Taiteiden-tiedekunta/Opinnot/Soveltava-taide->

Leonardson, E. (2019) Andra McCartney (1955–2019). World Forum of Acoustic Ecology. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://www.wfae.net/news/andra-mccartney-1955-2019>

Leppänen, M & Pajunen, A. 2017. Terveysmetsä. Tunnista ja koe elvyttävä luonto. Gummerus.

Lontoon yliopisto (n.d.) Professor John Levack Drever. Haettu 8.11.2022 osoitteesta <https://www.gold.ac.uk/music/staff/drever/>

Luhta, P. 2012. Performanssin pieni punainen kirja. ntamo.

Matarasso, F. (2013) All In This Together: The depoliticisation of community art in Britain, 1970–2011. Julkaisussa ICAF: Community, Art, Power (s. 214–240) Haettu 20.10.2022 osoitteesta <https://arestlessart.files.wordpress.com/2015/09/2013-all-in-this-together.pdf>

Matarasso, F. 2018. A (very short) history of the British community arts movement. Sivulla A Restless Art: How participation won, and why it matters. Haettu 20.10.2022 osoitteesta <https://arestlessart.com/2018/03/08/a-very-short-history-of-the-british-community-arts-movement/>

McCartney, A. 2022. Andra McCartney. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <https://concordia.academia.edu/AndraMcCartney>

Noë, A. 2019. Omituisia työkaluja: Taide ja ihmisluonto. niin & näin.

Paquette, D. & McCartney, A. Soundwalking and the Bodily Exploration of Places. Julkaisussa Canadian Journal of Communication (2012, 37, (1)), s. 135–145. Haettu 8.10.2022 osoitteesta https://www.academia.edu/32681560/Soundwalking_and_the_Bodily_Exploration_of_Places

Peltomaa, M & Saine, S. 2014. Kuulo: ensimmäinen ja viimeinen aisti. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. Huutoja hiljaisuuteen: Ihminen ääniympäristössä (s. 79–95). Gaudeamus.

Pesonen, K. 2004. Hiljaiset alueet: Hiljaisuuteen vaikuttavat tekijät ja hiljaisuuden kriteerit (s. 6, 39). Suomen ympäristö 738. Ympäristöministeriö.

Purhonen, T. 2010. Sitten, silloin, tässä, nyt: Paikkasidonnaisen taiteen historian neljä suuntaa. Julkaisussa Kantonen, L. (toim.) Ankaraa ja myötätuntoista kuuntelua: Keskustelevaa kirjoitusta paikkasidonnaisesta taiteesta (s. 25–38). Kuvataideakatemia.

Puro, O. 2007. Leivottu nykytaide. Julkaisussa Tanskanen, I. (toim.), Taiteen asetelmassa tutkimus: Kannanottoja tutkimukseen taiteilijan työssä (s. 107–128). Turun ammattikorkeakoulu.

Puro, U. & Matikainen, J. 2000. Dialogi. Työväen sivistysliitto.

Radicchi, A. 2017. A Pocket Guide to Soundwalking. Teoksessa Besecke, A., Meier, J., Pätzold, R., Thomaier, S. (toim.) Perspectives on Urban Economics A General Merchandise Store (s. 70–73). Universitätsverlag der TU Berlin. Haettu 12.11.2022 osoitteesta <http://www.antonellaradicchi.it/wp-content/uploads/2020/02/Radicchi-2017-A-Pocket-Guide-to-Soundwalking.pdf>

Raivio, P. 2020. Kohtaamisista paikan kokemukseen. Julkaisussa Joen taju (s. 134–135). Porin taidemuseon tutkimuksia 9. Kulttuurituotannon ja maiseman-tutkimuksen julkaisuja 57. Porin taidemuseo & Turun yliopisto.

Schafer, R. M. 2019. The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the Word. 3. painos. Destiny Books.

Schechner, R. 2016. Johdatus esitystutkimukseen. Käännös 3. painoksesta. Taideyliopiston teatterikorkeakoulu.

Sederholm, H. 2000. Tämähkö taidetta? WSOY.

Sotkasiira, T., Rannikko, A., Rapo, P. & Ryyänen, S. 2021. Kuljeskelu aktiivistitutkimuksena. Teoksessa Ryyänen, S. & Rannikko, A. Tutkiva mielikuvi-tus: luovat, osallistuvat ja toiminnalliset tutkimusmenetelmät yhteiskuntatie-teissä (s. 242–270). Gaudeamus.

SPR. (n.d.) Aistikävely. Vinkkejä järjestämiseen. Haettu 1.11.2022 osoitteesta https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Aistik%C3%A4vely%20tapah-tumamalli_0.pdf

Taikusydan asiantuntijatiimi. 2017. Keskustelua käsitteistä: Mistä oikein pu-humme? Haettu 21.10.2022 osoitteesta: <https://taikusydan.turkuamk.fi/ylei-nen-en/kasitteet/>

Tiefgarage. 2017. Simo & Tuike Alitalo: Sonic Commons: Charting our com-mon soundscapes. Haettu 1.11.2022 osoitteesta <http://tiefgarage.org/simo-tuike-alitalo/>

Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. 2018. Kokemuksen tutkimus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö. Lapin yliopisto. Haettu 3.11.2022 osoitteesta [https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen tutki-mus_VI_Toikka-nen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutki-mus_VI_Toikka-nen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Torvinen, J. 2014. Ääni ilmiönä. Teoksessa Heinonen, Y., Hietala, V., Kuu-samo, A., Lappalainen, P., Leino, M., Leppänen, T., Richardson, J., Steinby, L., Välimäki, A. & Välimäki, S. (toim.). Taide, kokemus ja maailma: Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen (s. 21–27). Turun yliopisto.

Tuovinen, T. & Mäkikoskela, R. 2018. Taiteellinen toiminta kokemuksen koet-telun paikkana. Julkaisussa Toikkanen, J. & Virtanen, I.A. Kokemuksen tutki-mus VI: Kokemuksen käsite ja käyttö (s. 227–247). Lapin yliopisto. Haettu 3.11.2022 osoitteesta [https://lauda.ulapland.fi/bitstream/han-dle/10024/63420/Kokemuksen tutkimus_VI_Toikka-nen_Virta-nen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://lauda.ulapland.fi/bitstream/han-dle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikka-nen_Virta-nen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Uimonen H. 2014. Hiljaisuuden ja melun tekstit: äänimaiseman kulttuurinen rakentuminen. Teoksessa Ampuja, O. & Peltomaa, M. (toim.). 2014. Huutoja hiljaisuuteen: Ihminen ääniympäristössä (s. 303–327). Gaudeamus.

Varto, J. 2020. Taiteellinen tutkimus: Mitä se on? Kuka sitä tekee? Miksi? 2. painos. Aalto-yliopisto.

Vikman, N. 2006. Suomalaisuuden sydänääniä luonnon helmassa. Julkaisussa Järviluoma, H., Koivumäki, A., Kytö, M. & Uimonen, H. (toim.). Sata suomalaista äänimaisemaa (s. 12–22). Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vikman, N. 2010. Alussa oli askel: katsaus kuuntelukävelyyn ympäristökulttuurin tutkimuksen metodina. Teoksessa Pöysä, J. & Järviluoma, H. & Vakimo, S. Vaeltavat metodit (s. 190–212). Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Virnes, A. (2016) Kohti arjen vallankumousta: Lyhyt johdatus situationistiseen ajatteluun. Haettu 8.10.2022 osoitteesta <http://www.paa-tos.fi/2016/05/10/kohti-arjen-vallankumousta/>

Väisänen, L. 2013. Verkkaisuuden filosofiaa. Kirjapaja.

Välimäki, S. & Richardson, J. 2014. Kuulokulmia elämään, kulttuuriin ja maailmaan. Teoksessa Heinonen, Y., Hietala, V., Kuusamo, A., Lappalainen, P., Leino, M., Leppänen, T., Richardson, J., Steinby, L., Välimäki, A. & Välimäki, S. (toim.). Taide, kokemus ja maailma: Risteyksiä tieteidenväliseen taiteiden tutkimukseen (s. 65–66). Turun yliopisto.

Westerkamp, H. 2005. Soundwalking: Willow Farm Nursery. Julkaisussa Soundscape. (2005, volume 6, number 2), 34–35.

YSO. 2004a. Ääniympäristö. Haettu 20.9.2022 osoitteesta <http://www.yso.fi/onto/yso/p1717>

YSO. 2004b. Ääniympäristö. Haettu 20.9.2022 osoitteesta <http://www.yso.fi/onto/koko/p9780>

YSO. 2004c. Ääniympäristö. Haettu 20.9.2022 osoitteesta <http://www.yso.fi/onto/ysa/Y133788>

LIITTEET

LIITE 1: SOUNDWALK-KAAVIOT

Criteria	Kind of soundwalk
<i>Location</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rural soundwalks • urban soundwalks
<i>Time</i>	<ul style="list-style-type: none"> • day soundwalks • night soundwalks • soundwalks over time, visiting the same location(s) at different hours, on weekdays and weekends; during different seasons
<i>Duration</i>	<ul style="list-style-type: none"> • from 10 to 90 minutes
<i>Number of participants</i>	<ul style="list-style-type: none"> • solo soundwalks • duo soundwalks (usually a researcher/artist leads a citizen/expert) • group soundwalks
<i>Kind of participants</i>	<ul style="list-style-type: none"> • group soundwalks with experts (e.g. acousticians, architects) • group soundwalks with citizens/city users
<i>Path</i>	<ul style="list-style-type: none"> • stationary soundwalks • linear soundwalks along a predefined path • linear, flexible soundwalks along a predefined path • linear soundwalks along an open path
<i>Position of the soundwalker</i>	<ul style="list-style-type: none"> • detached, trying not to have a sonic impact on the soundscape • interactive, trying to play with the environment
<i>Group discussion</i>	<ul style="list-style-type: none"> • silent soundwalks, with group discussions at the end of the soundwalk • commented soundwalks, in which comments are made by both the leader and the participants at designated stops and at the end of the soundwalk • commented city walks, with comments made by both the leader and the participants on the way of the walk
<i>Evaluation points</i>	<ul style="list-style-type: none"> • silent soundwalks without evaluation points • silent soundwalks with listening evaluation points, defined before the soundwalk • silent soundwalks with listening evaluation points, defined during the soundwalk • soundwalks with complex evaluation points defined before the soundwalk • soundwalks with complex evaluation points defined during the soundwalk
<i>Visual deprivation</i>	<ul style="list-style-type: none"> • blinded soundwalks, the blind leading the blind • blinded soundwalks, the seeing leading the blind • classic soundwalks without visual impairments
<i>Technical equipment</i>	<ul style="list-style-type: none"> • augmented soundwalk/audiowalks: headphones and audioguides which provide layered sounds over the environment • recorded soundwalks with listening evaluation points: stereo, binaural and ambisonic recorder, photo camera, video camera, mobile applications • recorded soundwalks with complex evaluation points: noise meter, stereo, binaural and ambisonic recorder, photo camera, video camera, mobile applications

Table 1: A list of criteria for soundwalk design (Illustration: Radicchi 2017)

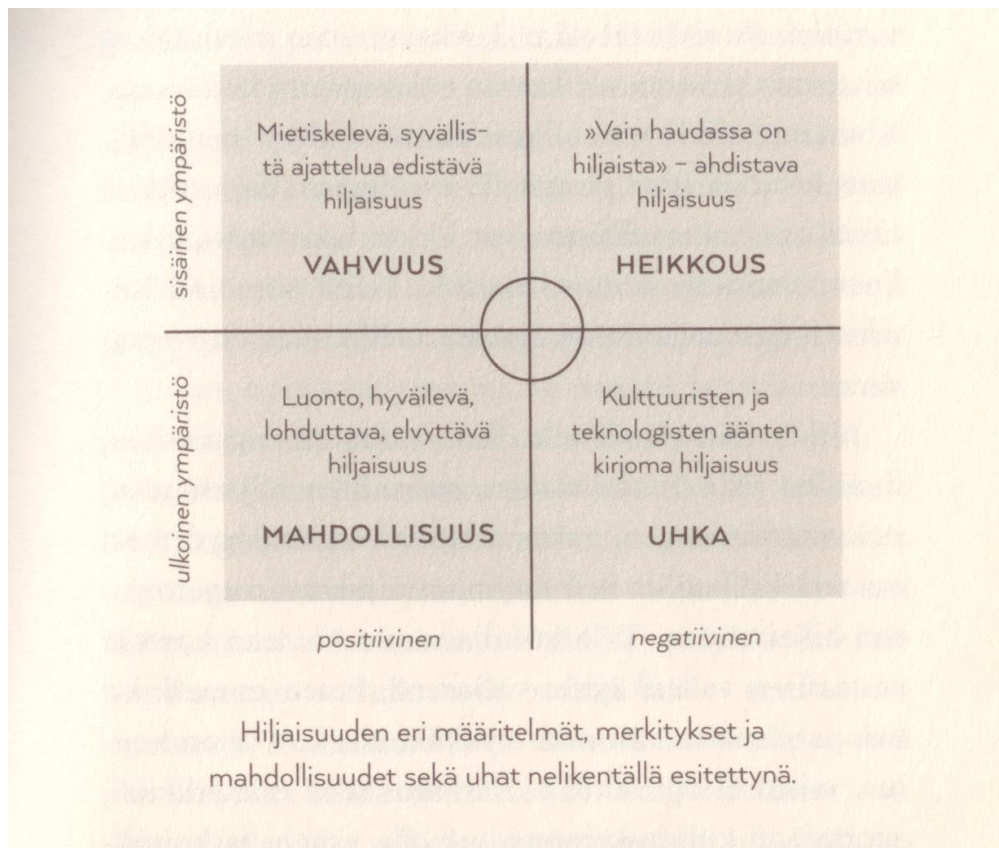
Purpose	Kind	HOW TO/Instructions
Civic and political <i>To increase sonic awareness of listening and the soundscape culture</i>	Silent soundwalks	Define a route, potentially with several listening stops along it. Then, walk in a line at a slow pace and stick to the route, in silence. If listening spots are part of the soundwalk, stop the group at these points and focus on listening for one minute, in silence. Then go on. At the end, a group discussion takes place. Questionnaires and maps can be handed out to facilitate the discussion. Participant data collection is not recommended during the soundwalk.
Educational <i>To train for soundscape action research</i>	Commented soundwalks with simple evaluation points	Define a route with several evaluation points along it. Then, walk in a line at a slow pace and stick to the route, in silence. Stop the group at the evaluation points, focus on listening for one minute, in silence. Then start the group discussion. Then go on and repeat the procedure at each evaluation point. At the end, a group discussion takes place. Questionnaires and maps can be handed out to facilitate the group discussions during the soundwalks and at the end. Data collection is encouraged during the soundwalk.
Research <i>To evaluate the soundscapes in order to develop analyses, evaluation and planning criteria</i>	Solo soundwalks	Walk in silence along an open, imaginary, improvised route. Follow your ears and let them guide you in the sonic exploration of the area. Data collection is highly recommended immediately upon completion, in the form of a sonic diary/sonic notes/sonic mental maps. Recording the solo soundwalk and listening to it when back home is highly recommended to reflect on variations in perception. Binaural recordings are highly recommended.
	Soundwalks with complex evaluation points	Define a route with several evaluation points along it. Then, walk in a line at a slow pace and stick to the route, in silence. Stop the group at the evaluation points, focus on listening for one minute, in silence, and start the collection of mixed data. Then go on and repeat the procedure at each evaluation point. At the end, a group discussion takes place. For comparative analyses, the collection of mixed data implies: <ul style="list-style-type: none"> • Quantitative data: DB(A) measurements, source definition; • Qualitative data: field recordings, psychoacoustics analyses, questionnaires, pictures, videos. Binaural recordings are imperative in order to develop psychoacoustics analyses.

Table 2: A Pocket Guide to Soundwalking, proposing four methods of soundwalking, according to civic and political, educational and research purposes (Illustration: A. Radicchi 2017)

Kaavio 2 / Liite 1

Lähde: Radicchi, A. 2017. A Pocket Guide to Soundwalking. Teoksessa Be-secke, A., Meier, J., Pätzold, R., Thomaier, S. (toim.) Perspectives on Urban Economics A General Merchandise Store (s. 70–73). Universitätsverlag der TU Berlin. Haettu 12.11.2022 <http://www.antonellaradicchi.it/wp-content/uploads/2020/02/Radicchi-2017-A-Pocket-Guide-to-Soundwalking.pdf>

LIITE 2: OUTI AMPUJA: HILJAISSUUDEN NELIKENTTÄ

Lähde: Ampuja, O. 2017. Hyvä hiljaisuus (s. 35). Atena.

LIITE 3: VALOKUVALIITE

Kuvat kuuntelukävelyiltä 8.9.2022 Jyväskylästä.

Kuvat Teija Lammi / Jyväskylän taidemuseo.

Kuva 1 / Liite 3. Kuuntelukävelyllä Jyväskylän harjulla 8.9.2022.

Kuva 2 / Liite 3. Kuuntelukävelyn reitti kulki läpi tyhjän kauppakeskuksen 8.9.2022.

Kuva 3 / Liite 3. Kuuntelukävelyllä kuljettiin erilaisilla katupinnoilla ja erilaisten rakennusten läheisyydessä. Kuva kuuntelukävelyltä 8.9.2022.

LIITE 4: RUNO

Runo on osallistujan (Ryhmä 1) jälkikäteen lähettämä teksti hiljaaolemisen kokemuksesta kuuntelukävelyn aikana.

(Nimetön)

Kävelen askel kerrallaan
suhisevaa katua,
Rähisevää reittiä,
pihisevää pientareta,
pauhaavia portaita.

Olemukseni hiljainen arkuus,
äänetön epävarmuus.
Kehoni vaikeneminen.

Huulteni hiljaisuus,
sisin tulvien
sanojen virtaa.
Sieluni hohkaa tulta
ja haukkoo vimmaa:

"Kenellä on sanojeni valta,
Missä on se Valtias,
jolle olen voimani luovuttanut?"

Liikun kuitenkin,
en pysähdy.
Sanojeni väkevyys on hetkellisesti
riisuttu,
minulla on kuitenkin oikeuteni
kuulla.

Äänet ympärilläni,
täynnä kokemuksia,
Ja välähtäviä kertomuksia
syyskuun taiasta.

Se surina siellä,
tuo töminä tuolla,
tämä tärinä täällä,
Kaikki osa hetkellistä luomusta!

Suuni avautuessa
lumous raukeaa.